

2003ko ekainaren 29a
LXVI. urtea
1.905 zenbakia
2,90 euro

Jasangarritasuna ezbaian

ekaineko
larrun

ARGIA

Frantziako Tourra

Mende bateko itzulua

JESUS JIMENEZ

Iniciativa Gitana elkarteko lehendakaria

«Eskolan idazlumaren bat falta zenean,
erregistratzen zuten lehena ni nintzen»

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• **Opari Bereziatarako**

• **Pertsonalizatu Daiteke**

• **Neurrira Egiten Dira**

• **Eskaria Denboraz Egin Behar Da**

• **Prezio Aukera Desberdinak**

• **Alberdik eginak**

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

HERRIA _____

HERRIALDEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

TENOA _____

POSTA KODEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

asteko gaia

- **Tourrak 100 urte.** AMETS ARZALLUS 4

pertsonaia

- **Elkarrizketa: Jesús Jimenez.**
ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 10

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 15
- **Hoskide: Abiatu ala habiatu.**
JON SARASUA 16
- **Aingura.** MARKEL OLANO 17
- **Beste mundu bat posible da.** IMANOL ALVAREZ 18
- **Txikitik duinera.** JORGE GIMENEZ 19
- **Luparekin: Hau eta hura.** UNAI ITURRIAGA 20
- **Txandan: Manipula nazazu.** CASTILLO SUAREZ 21
- **Hiruko txikian: Aszensorean.**
JOXE MARI OSTOLAZA 21
- **Oihartzunak** 22

erdiko kaiera

- **Sei urte: "Oraindik doinu gogorak dira entzuten direnak".** JON GURRUTXAGA 24
- **"Bittor Ghez", ezberdintasunari beldur.**
AINARA GURRUTXAGA 26
- **Ezpalak:** IZASKUN JAUREGI 28
- **Argitalpenak: Xabier Mendigureni galdezka.**
PILAR IPARRAGIRRE 30
- **Gartxot:** ASISKO URMENETA, MARKO ARMSPACH,
JOKIN LARREA 32
- **Denbora-pasak** 34
- **Ihesi: Gizaburuaga.** ONINTZA ENBEITA 36
- **Makina bat kontu** 40
- **Ikuskizunen agenda.** MAYI TOLOSA 42

gaiak

- **Adrenalina zintzilik.** XABIER TELLETXEA 43
- **Euskarazko programak lortzeko pistak.**
ELISABETH POMBO 46

termometroa

- **Frantziatik zabalduko da Europara pentsioen murriztea.** DANIEL UDALAITZ 49
- **Kazetariak, ekonomia eta politikaren morroiak.**
MIKEL ASURMENDI 52
- **Bero-beroan** 54
- **Net hurbil: Mila herritar ito dira Argentinako Santa Fe-n.** PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Gurea geuk kudeatu.** EMILIO LOPEZ ADAN 58

Tourrak 100 urte

Argazkiko txirrindulariek ez dute Armstrongen edo Ulrichen antz handirik. Etapa amaitu baino lehen geratu dira freskatzeko asmoz, tubularrak bizkarrean daramatzate, bizikleta bera hala moduzkoa da... 1922ko argazkia da eta Tourra berriz 1903. urtekoa. 4

Jesús Jimenez

"Eskolan idazlumaren bat falta zenean, erregistratzen zuten lehengoa ni nintzen"

Iniciativa Gitana elkar-
teko lehendakaria da.
Ijitoen herria defendat-
zeko beharrak eraman
zuen Jesús alor sozia-
lean lan egitera. 10

Atal berria
Hoskide

Jon Sarasua eta Andoni Egañak iritzi artikuluak trukatu dituzte hilero euren arteko dialektika sakontze aldera 16

BABES SOZIALA

Pentsioak gero
eta murriztago

Pentsioak erreformatzen ari dira azken 15 urteetan Europan. Azken albistea Frantziatik datorkigu eta badirudi ondoko estatueta-
ra zabalduko dela aurki. Gehiago eta luzaroago kotizatu beharko da erretiroko pentsioak kobratzeko modua izateko, 40 urtez gutxienez. 49

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Harpidetzak: Xabier Pagola. Bezereen harrera: Olatz Kortia. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loarte. Argazkiak: Alberto Elozegi. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15, 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559476000. Faxa: 559476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948.222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 110 euro. Iparr. Euskal Herria: 133 euro. Espainia: 110 euro. Beste atzerriak: 140 euro. Airez: 219 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

• ASTERO GAIA •

Frantzia

Mende bateko ped

Henry Desgrange "L'Auto-Velo" egunkariko zuzendariak ez zuen buruko min txikia. Bere egunerokoa lehia bizian zebilen "Le Velo" kazetarekin, eta berrikitan, Pierre Giffardek, "Le Velo"ko zuzendariak, Paris-Brest-Paris eta Bordeaux-Paris txirrindulari lasterketak antolatu zituen. "Le Velo"k eraso jo zuen, eta "L'Auto-Velo" atzean gelditzen ari zen. Baina Henry Desgrange, kaskagogorra izan, eta buruari bueltak eta bueltak ematen hasi zen aurkariaren eraso kolpeari nola erantzungo pentsatzen. Azkenean, irudimenaren zoko guztiak arakatu ondoren, lankide batekin bazkaltzen ari zen batean, argia ikusi zuen: "Le Tour de France". "Très bonne idée!", esan zion lankideak. Eta bai ongi asmatu ere!

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: L'Equipe

HENRY DESGRANGE-ren ideia zerutiar hark handik zazpi hilabetera lur hartu zuen. 1903ko uztailaren lehenean, Villeneuve-Saint-Georgesko Au Réveil matin ostatuaren aurrean, lehenengo Tourra abiatu zen.

Lehen ekitaldi hartan, txirrindulariek 2.428 kilometro egin behar izan zituzten, sei etapatan banatuta. Etapa bakoitzak bi eguneko iraupena izan zuen, eta etapen artean, atsedeen egun bat eman zen. Etapek bi egun irauten zituztenez, txirrindulariek nola egunez ala gauez pedalei eragin behar izan zieten helmugara garaiz helduko baziren. Antolakuntzak, auto bakarra zuen sakabanatutako tropelari segitzeko, beraz, denek markatutako ibilbidea segitzzen zutela segurtatzeko, etapa bakoitzean hiruzpalau kontrol gune paratu zituen. Inork istripurik izanez gero antolakuntza ez zen horren arduradun egiten.

Legedia zorrotz hori onartu, eta hirurogei txirrindularik hartu zuten irteera lehen Tourrean. Hemezortzi egun beranduago, hogeita bat besterik

ez ziren iritsi Parisera. Eta denen buru, Garin, Maurice Garin, beti aurreikusitako ordutegia baino lehenago iristen zen gizona. Italian jaio-tako frantses honek, bizikleta eskas batekin, 25 km/h abiaduran eman zion Frantziari bira, eta bigarren sailkatuari hiru orduko aldea atera. Hala, bere izena historiarako gelditu zen Tourraren lehenengo irabazle bezala. Lehenengo Tourraren irabazle bezala.

Hurrengo urtean ere hartu zuen irteera Garinek. Baita Parisera aurrea iritsi ere, bigarren urtez jarraian. Baina txirrindulari txiki honen amets kunplutua laster zapuztu zen, antolakuntzak, bera eta bere atzetik sailkatu ziren beste hiruak kaleratzea erabaki zuenean. Arrazoa? Araudia urratu izana. Ez zen harritzekoa halako gora beherak gertatzea. Izan ere hastapen haietan, Tourraren antolakuntzak ez zuen txirrindulariak kontrolatzea lortzen, eta are gutxiago zaletuak. Denetik ikus zitekeen: txirrindulariak geldiarazi eta beraiekin mutur joka hasten ziren zaleak, herri batetik bestera joateko bizikletatik jaitsi eta trena hartzen zuten txirrindulariak... Gauzarik harrigarrienak gertatzen ziren. Eta harrigarrietan harrigarriena, 1904ko bigarren edizio hartan, Garin kan-

poratua izan ondoren, hemeretzi urteko mutiko batek irabazi zuela Tourra. Henry Cornetek, hain zuzen ere.

Bizikletak martxa aldagailuarekin

Hurrengo urteak berrikuntzen urteak izan ziren. Batetik, Frantzia eremu lehengo berdina izanagatik, Frantziari itzulua emateko gero eta bide luzeagoa egin beharra zegoen. Laugarren ediziorako, Tourra 4.545 kilometro luze zen, eta horren eraginez edo, hamalau txirrindularik besterik ez zuten bukatu lasterketa. Gainera, bidea, luzatu ez ezik, gogortu ere egin zen. Horren lekuko, 1905ean mendia agertu zen lehen aldiz Tourreko perfilen artean, eta aldats gogor haiei aurre egin ahal izateko martxa aldagailua zuten bizikletak asmatu

o Tourra akadak

zituzten 1908an. Baina bizikleta berriekin ere, txirrindulari gaixoez bazuten nahiko lan mendi garai haiek menderatzen. Azkenean, 1910ean, Garrigou izan zen lehen txirrindularia Tourmalet handia hanka lurrean jarri gabe igo zuena. Balentria haren ordainetan antolakuntzak ehun libera eman zizkion. Eta berrikuntzekin amaitzeko, 1905etik 1912ra sailkapen nagusia, denborak ahaztu eta puntu bidez osatu zen. Etapa irabazle bakoitzak puntu bat eskuratzen zuen, bigarrenak bi, hirugarrenak hiru, laugarrenak lau, eta horrela azkenera arte. Tourraren amaieran, puntu gutxien pilatu zituena, huraxe zen irabazlea.

Sailkapen modu berri harekin, Tousselier, Pottier, eta bi aldiz Petit-Breton izan ziren garaileak. 1909an, berriz, lehen aldiz, frantsesa ez zen txirrindulari bat izan zen tropeleko onena. Faber luxenburgotarrak izan zuen ohore hori bost etapa errenkadan irabazi ostean. Handik 1914ra bitarte, berriz ere puntuak baztertu eta sailkapen sistema zaharretara itzuli ondoren, Defrayek eta Thysek hiru Tour eman zizkioten Belgikari. Hurrengo bost urteetan Lehen Mundu Gerrak irabazi zuen Tourra.

Gerrak ondorio lazgarriak utzi zituen txirrindularitza munduan ere. Ordura arteko Tour irabazle asko lubakietan hil ziren: Faber, Petit-Breton eta Lapize. Gerrak eramandakoen faltan, gerra osteak txapeldun berriak ekarri zituen. Horietan aipagarrienak, Lambot, Bottechia, Frantz, Leducq, Lapebie eta Bartali. Izan ziren, ordea, Tourrik irabazi gabeko txapeldunak ere, Cristophe edo Vietto frantsesak esaterako. Batek zoria ez zuelako lagun, eta besteak taldekidea, azkenean Pariseko podiumaren gailurra zanpatu gabe gelditu ziren biak ala biak. Hala ere, hori baino sari handiago bat jaso

Gino Bartali 1948. urteko Tourrean, Aix-Les-Bains-eko etapari. Croix-de-Fer-eko gailurrera 20 kilometro falta zirela eraso zuen Bartalik. 34 urte zituen italiarrak eta berak irabazi zuen urte hartako Tourra. Ezkerrean, Octave Lapize oinez aldapan gora. 1910. urteko Tourra irabazi zuen.

zuen Cristophe. Bera izan baitzen maillot horia janzten lehena, 1919ko uztailaren 19an, hamaikagarren etapari. Eta hori ez dio inork kenduko.

Tira, bai. Kendu, Lambot belgikarrak kendu zion maillot horia Christopheri. Eta bera izan zen Parisera horiz heldu zen lehena. Horretaz, frantsesak, Tourrik irabazi gabe egon ziren 1923ra arte, Henry Pelissier iritsi zen arte. 1923ko Tour hark, baina, Pelissieren garaipena baino, Bottechia izeneko italiar baten dohainak agerian uzteko balio izan zuen. Bottechiak, gerran ikasi zuen bizikletan ibiltzen, eta bertan trebatu zen. Armadako komandantearengandik lubakietara mandatari lanak egiten zituen. Bizikletan, noski. Hainbeste joan etorri egitearen poderioz, txirrindulari handi bihurtu zen, eta 1923an Tourrean atera zenean, mezu bat zekarren aldean: izar bat jaiotzera doa. Esan eta egin, hurrengo bi urtetan, "Le macon du

Anquetil frantziarra eta Bahamontes espainiarra nor baino nor. 1963. urtea zen, Chamonix aldera zihoazen. Anquetilek irabazi zuen etapa esprintean eta lortutako bonifikazio segundoei esker Bahamontesi argazkian daraman maillot horia kendu zion.

fioul" deitzen ziotenak (fuelaren arginak) lehen bi Tourrak eskaini zizkion Italiari.

Horretaz, pixkana-pixkana, Tourraren palmaresean herri asko ari ziren beren lekua egiten, eta hori parte hartzeetan ere nabaritzen zen. Txapeldunen jatorriak gero eta ugariagoak baziren, parte hartzaileen jatorriak zer esanik ez. Ordurako, errumaniarrak, australiarrak, espainiarrak, holandarrak, eta baita tunisiarrak ere, hasiak ziren Tourrean bidea urratzen. Eta herri nortasun hori indartzeko edo, 1930etik aurrera talde nazionalak hartu zuten esponsorren taldeen lekua. Baina horrek ez zuen esan nahi publizitatea Tourretik kanpo geratzen zenik. Ezta pentsatu ere! Hain justu, talde nazionalak agertu ziren urtean bertan, lehen aldiz, tropelaren aurretik, karabana pasa baitzen Tourreko bideetan jendea-ri biserak-eta banatuz.

Aldaketa horiez guztiez gain, beste berrikuntza batzuk ere agertzen dira. Batetik mendiko maillota sortu zen 1933an. Eta bestetik, erlojupekoak asmatu ziren. Manera berri horietan, urtean-urtean, txirrindulariak gero eta azkarra-go zihoazen, eta 30eko hamarkadan 30 km/h bataz bestekoa gainditzea erdietsi zuten.

Bitarte horretan, ohiturari eutsiz, frantsesek, belgikarrek eta italiarrek, goitik behera menderatu

zuten lasterketa. Tira, goitik behera, behetik gora, eta baita zelaian ere. Eta txapeldun denen artean, bat nabarmendu zen: Gino Bartali. Italiar gazte honek 1938ko Tourra irabazi zuenean, urtetarako txapelduna espero zen. Baina Bartaliren bidea Bigarren Mundu Gerrak oztopatu zuen. Eta Tourrak bigarren etenaldia izan zuen 1939tik 1947ra.

Tourraren itzulerarekin, Bartalik berriz ere bere handitasuna frogatu zuen. 1948an gailenduz, gerra aurretik eta gerra ostean Tourra irabazi zuen txirrindulari bakarra bihurtu zen. Baina hurrengo urtean, erabat aldatu ziren gauzak. Coppi izeneko batek, etapa batean, hogei kilometroan hiru aldiz zulatu zuen gorpila, eta denen harridurarako, Bartali handiak, bizikletatik jaitsi, bere gorpila askatu, eta Coppiri luzatu zion, honek aurrera segi, eta azkenean, Tourra irabaz zezan. Une hartan, gorpilarekin batera lekukoa pasa zion Bartalik Coppiri, eta hurrengo urteak "campionissimo"aren garaiak izan ziren. Bi Tour bakarrik irabazi bazituen ere, eskalatzaile hau mito handi bat bihurtu zen, eta Coppiren izenak oraindik ere itzal egiten du Frantziako mendi bideetan.

Coppiren erregealdiaren ondoren Anquetilena hasi zen. Mendian ona eta erlojupekoetan hobe, bera izan zen lehen bete-beteko txirrindularia. Bere dohainak gutxi balitu bezala, Anquetilek Frantziako talde osoa bere zerbitzura zuen. Hala, bost Tour poltsikoratu zituen eta Bobet frantsesaren hiru Tourreko marka ezerezean utzi.

Bahamontes eta Poulidor Anquetil mendean hartu nahian

Ezin esan, ordea, 50eko hamarkada bukaera eta 60ko hasiera Anquetilenak bakarrik izan ziren. Bahamontesek eta Poulidorrek estu hartu zuten "maitre Jacques" behin baino gehiagotan.

Baita gainditu ere batzuetan. 1964ko Puy de Dôme-ko etapa epikoan esaterako. Egun hartan, Poulidorrek berrogeita bi segundoko alde kendu zion Anquetili, baina hamalau segundo falta izan zitzaizkion maillot horia janzteko, eta ezin izan zuen bere lehen Tourra irabazi. Poulidor, garaipenean ere galtzaile.

1967an, atzera talde nazionalak utzi eta esponsorren babesaren korritzera itzuli zirenean, txirrindularitza eta Tourra bere aurkaririk gogorrenaren aurka borrokatzen hasi ziren: dopinaren aurka. Hain

Oraintxe bezalaxe 1924. urtean bero egiten zuen uztailean. Nonbaitetik lortu behar zen ura.

zuzen ere, 1966an hasi ziren antidopin kontrol gisa gernu analisiak egiten. Baina txirrindulariek, gustatu ez, eta lehen gernu analisiak egin eta biharamunera, greba egin zuten metro batzuk oinez eginez. Susmoak, alta, gero eta nabarmenagoak ziren. Izan ere, 1967an, Mont Ventouxen gora zihola, tropelean oso maitatua zen Tom Simpson izeneko txirrindulari ingeles bat, bereak eta bi emanda ziplo erori zen lurrera. Behin altxa zen, baina bi aldiz ez. Oxigenorik ez dagoen parajea eman zuen azken arnasa. Gerora jakin zen, poltsikoetan anfetaminak aurkitu zizkiotela. Zoritxarrez, Tourra, hori ere bazen.

Anquetil eta Bahamontes txirrindatik jaitsi zirenean, Tourra txapeldun handirik gabe gelditu zen. Ez luzarorako ordea. 1969an hogeita lau urteko gazte flandriar batek iraultza ekarri zuen Tourrera. Eta iraultzaren ondoko urteetan Merckxismoa nagusitu zen Frantzian. Merckxek 1969ko eta 1970eko Tourrak airean irabazi zituen. Hori gutxi balitz bezala, 1970ean, horiaz gainera beste kolore guztien lagun egin zen. Eta maillot guztiak soinean zituela, Erromako zubia agertu zen Parisen. Gai diezina zirudien. Baina hurrengo urtean, Ocaña izeneko espainiar txiki batek zubi haren gainetik pasatzea lortu zuen. Bide erdia egin zuenean, ordea, Ocaña zubian beheara amildu zen. Merckxi zazpi minutuko aldea ateratzen ziola, Menteko jaitsieran, erori, eta larriki zauriturik, ospitalera eramane zuten maillot horia soinean zuela. Han zapuztu ziren bere ametsak. Eta Merckxek, biharamun goizean maillot horia janzteari uko egin bazion ere, bere hirugarren Tourra irabazi zuen.

Azkenean, kanibala hots egiten ziotenak, bost Tour eta hogeita hamalau etapa irabazi zituen. Maillot horiarekin, berriz, ehun eta hamaika gauean egin zuen lo. Baina Merckx handiari ere, noizbait iritsi behar, eta 1975ean

Eddy Merckx kanibala

Bost Tour eta hogeita hamalau etapa irabazi zituen. Maillot horiarekin, berriz, ehun eta hamaika gauean egin zuen lo.

iritsi zitzaion bere ametsetik esnatzeko ordua. Thevenet izan zen jaikiarazi zuena. Eta Thevenetek 1975ean jaikiarazitakoa, Van Impek esnatu zuen behin betiko hurrengo urtean. Orduan esan zion Tourrari agur lasterketak inoiz izan duen txirrindularirik handienak.

Hinault eta Zoetemelk

Bat joan eta bestea etorri, 1978tik aurrera, Merckxen lekua Hinaultek hartu zuen, eta Poulidorrena Zoetemelkek. Hinaultek zortzi urtetan bost Tour irabazi baldin bazituen, Zoetemelkek hamabi urtetan bost aldiz bukatu zuen bigarren. Hala ere Poulidorrekin bazuen alde nabarmen bat. Zoetemelkek irabazi zuen Tourra, behin, Poulidorrek inoiz ez. Horrez gainera, Hinaultek eta Zoetemelkek egin zuten beste txapeldunek egin gabeko balentria bat. 1979an, holandarak, Pariseko azken etapan, sailkapen nagusian bigarren egonagatik eraso jo zuen. Nola ez, Hinaultek erantzun zion eraso kolpe hari. Azkenean, biak bakarrik gelditu ziren aurrean, eta Eliseo zelaietako helmugara tropela baino bi minutu lehenago heldu ziren. Esprintean, Hinaultek irabazi zuen. Nork esan zuen Pariseko etapa maillot horia paseatzeko izaten dela?

Fignonek behintzat ezetz esango luke. Hogeita bat egunetan egindako lana hogeita bigarrenetan zapuztu zuelako 1989an. Azken etapako erlojupekoa besterik ez zen falta, eta Fignonek berrogeita hamar segundoko errenta zuen LeMondekiko. Nahikoa izango zuela zirudien arren, amerikarrak bere eskuleku edo gidoin moderno eta guzi berrogeita hemezortzi segundo atera zizkion frantsesari, eta Fignon bere hirugarren Tourra irabazi gabe gelditu zen zortzi segundogatik. 3.285 kilometro korritu ostean, horixe da inoiz garaileak bigarrenari atera dion alderik txikiena. Pentsa gauzak zenbat aldatu ziren Garinek bigarrena hiru orduara utzi zuenetik.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapenaren edizioa laguntzaile

kutxa

gizarte ekintza

Aldaketak asko izan ziren bai. Aipagarrienak, lehen etapa prologo bezala jokatzeko zela, eta taldekako erlojupekoak ere azaldu zirela. Bestalde, 1975ean gazte onenaren maillot zuria erantsi zen, eta mendiko maillotak gaurko itxura hartu zuen. 1963an Anquetilek Bahamontes bizikleta aldaketa debekatu batek lagunduta gainditu ondorenean, 1964an arazo mekanikorik gabe bizikletaz aldatzea libre utzi zen. Baina aldaketarik handienak, txirrindularien prestakuntza etorri ziren. Coppiren ereduari jarraiki, 50eko hamarkadatik aurrera, txirrindulari asko metodikoki prestatzen hasi ziren. Eta prestakuntza horren fruiturik onena: Miguel Indurain.

Nafarrak, 1991n, Chiappucci lagun hartu eta Val Louroneko etapa hartan ihes egin zuenean, inor gutxik usteko zuen egun hura erakustaldi baten hasiera izango zenik. Halaxe izan zen bada. Indurainek nagusitasun hura beste bost urtean erakutsi zuen, eta Euskal

Herriari bere lehen bost Tourrak eman zizkion. Baina Casartellik agur esan zuen urtean, Indurainek Riisen aurrean amore eman behar izan zuen, Riisek hurrengo urtean Ulrichen aurrean eman behar izan zuen bezala. Eta Ulrichen ere burua makurtu behar izan zuen 1998an, Pantanik Tourra mendian puskatu zuenean.

Anquetilek Merckxi, Merckxek Hinaulti, Hinaultek Induraini... Eta Indurainek Armstrongi. Txapeldunen lekukoa Armstrongen eskuetara iritsi da. Amerikarrak Frantzia konkistatu du azken lau urteetan. Tourra 40 km/h batz bestekotik gora bukatuz, eta erlojupeko bat 55 km/h abiaduran korrituz, Armstrongek Tourreko marka guztiak txikitu ditu. Baina bada marka bat oraindik txikitu ez duena. Eta marka hori txikitu nahi baldin badu, aurrea berdindu egin beharko du. Eta berdindu nahi baldin badu, aurtengo Tourra irabazi beharko du. ■

Laisekaren ipurmasailak

DAVID ETXEBARRIA txikiak aurretik birritan, eta Javier Otxoak eta Txente Gartziak behin, irabazia zuten Tourrean etapa. Joseba Beloki ere bi bider igoa zen podiumera, eta hirugarrenerako bidean zen. Baina horiek "les espagnols" ziren, ezkutuan, Pays Basque idatzia zeramaten arren.

Indurain, aldiz, nafarra zen. Nafarra zen,

Pays Basque jartzen zuen. Pays Basque jartzen zuen, Laisekaren ipurmasailetan. Pays Basque jartzen zuen, Laisekaren ipurmasailetan, Luz Ardideneko helmugan. Eta mundu guztiak irakurri zuen: Pays Basque. Lehenengo aldia izan zen kazetariak euskaldun bat besoak altxatzen ikusi zutena. Ez zen lehenengo aldia ordea.

Chiappuccirekin ihes egin eta horiz jantzi zenean. Nafarra, Luxemburgoko erlojupekoan denbora garaitu zuenean. Nafarra, Pariseko podiumaren gailurra bosgarren aldiz zapaldu zuenean. Eta nafarra, 1996an Les Arcsen gora pott egin zuenean. Nafarra zen. Nafarra eta euskalduna. Olano gipuzkoarra eta euskalduna den bezala.

Nafarraren aurretik bizkaitarrak izan ziren. Batik bat Julian Gorospe eta Marino Lejarreta. Mañarikoak etapa bat irabazi zuen 1986an, eta handik aurrera nafarrari laguntzen jardun zuen. Berrizkoak, berriz, bi aldiz bukatu zuen Tourra bosgarren, eta etapa bat bereganatu zuen. Fede Etxabe ere ez zen atzean gelditu, eta beste garaietan handi bat eskaini zion Bizkaiari Alpe D'Huez mitikoan.

Baina horien guztien aurretik ere, iaioak ziren besteak. Iaioak ziren, Nazabal, Gandarias, Momeñe, Aurelio Gonzalez, San Miguel, Errandonea, Perurena eta Lasa. Lehenengoak, Nazabalek, etxean irabazi zuen, Gasteizen, Kas fabrikaren aurrean, eta Kaseko elastikoarekin. Kas taldeak izan zuen indarraren lekuko. Azkeneko biak oartzuarrak dira. Baina ez ziren azkenekoak

izaten. Alderantziz, Lasak bi aldiz jaso zituen besoak zerura, eta Txomin Perurena esprinterrak mendiko saria irabazi zuen 1974an. Aurelio Gonzalez ere maillot berdinaren jabe egin zen 1968an, eta seigarren etapan aurrena izan zen. Fagorreko Otaño 1966an hamabosgarren etapan izan zen bezala. Eta benetan aurrena izan zena, aurrena aurrenetan, Joxe Mari Errandonea izan zen. Izan ere, 1967an, Tourreko antolakuntzak berrikuntza bat zekarren. Tourra, lehen aldiz, 5,7 km-ko prologo batekin hasiko zen. Angersen jokatu zen historiako lehen prologo hura. Eta aurreneko aurre etapa horretan aurrena, Errandonea, Poulidorren aurretik. Horretaz, maillot horia jantzi zuen lehen euskalduna izan zen. Beste bat, lehena izan zitekeena, San Miguel izan zen. Baina lehena izateko azkena falta izan zitzaion, azken etapa. Izan ere, azken etapako erlojupekoaren faltan, San Miguel, hainbat egunetan horiz jantzi eta gero, sailkapenean bigarren zegoen liderrarengandik hamabi segundora. Baina azkenean, Janssenek irabazi zituen erlojupekoa eta Tourra. San Miguel, ez zen lehena izan. Hala ere laugarren bukatu zuen Tourra, eta ez zen gutxi. Ez zen askoz gutxiago Gandarias ere, beraz, hurrengo urtean bosgarren bukatu baitzuen Tourra. Batek laugarren eta besteak bosgarren, 1966an Momeñek eta Gabikak bezala. Momeñek laugarren eta Gabikak bosgarren. Urte bakarrerako asko zen hori.

Asko zen horretaz Loroño larrabetzuarra ere. Jesus Loroñok ere bosgarren bukatu baitzuen

**Iaioak ziren, Nazabal,
Gandarias, Momeñe, Aurelio
Gonzalez, San Miguel,
Errandonea, Perurena eta Lasa.
Nazabalek, etxean irabazi zuen,
Gasteizen, Kas fabrikaren
aurrean, eta Kaseko elastikoarekin**

1957ko Tourrean. Lau urte lehenago, gainera, Tourreko etapa erregina irabazi zuen, Cauteretsen. Egun hartako puntuak urrezko suertatu zitzaizkion mendiko maillota Pariseraingo luzitzeko. Loroño ona baitzen mendian. Ia Bahamontes bezain ona. Eta biak lehia gogorrean ibiltzen ziren. Bat espainiarra baitzen, eta bestea ez.

Baina Loroñorekin ez da bukatzen euskal txirrindularien Tourreko historia. Jesus Loroño ere, bere ondorengoak bezala, enbor zaharragoen ezpala izan zen. Enborrak, Rikardo eta Luziano Montero anaiak, Mariano Cañardo, Francesco Cepeda eta Ezkerra izan ziren. Ezkerra enbor sendoak, 1936an, euskal txirrindularitzari lehen fruitu goxoa eman zion. Bera izan baitzen Tou-

**Lance Armstrong
eta Joseba Beloki
iaz Mont Ventoux-
en gora. Belokik ez
zuen lortu
amerikarrari
maillot horia
kentzea.**

rrako etapa bat irabazi zuen lehen euskalduna. Zorionez, azkena ez. Cepedak, 1935ean, beste zerrenda bat zabaldu zuen. Baina aurrekoa baino zerrenda ilunagoa. Euskaldun hau izan baitzen, Galibierko jaitsieran erorita, Tourreko errepideetan bizia galdu zuen lehen txirrindularia. Zoritarrez, azkena ez.

Enbor horien sustraian bila inor hasten bada, 1910era egin beharko du jauzi. Azken batean, euskaldunei Tourreko bidea urte hartan zabaldu baitzitzaion. Bixente Blanco "herrena" bilbotarra izan zen bide irekitzaile lanak egin zituena. "Herrena" 1910eko Tourrean hartu zuen parte. Baina lehenengo etapan erretiratu beharra izan zuen, eta ez zuen Tourra amaitu. Tourra ordea, aurretik ere egin samarra zuen, etxetik Pariseraingo bizikletan joan baitzen.

Horra, beraz, atzekoz aurrera, euskaldunek Tourrean izan duten ibilbidea. Baina atzekoz aurrera ez ezik gaizki eginga legoke, Euskal Herriko zati bat aipatu gabe utziz gero. Beraz, Iparraldeak ere merezi du aipamen bat. Batik bat, Zuberoak. Zuberoak txirrindulari handi bat izan baitu urtetan zehar. Nor? Marcel Queheille Algarralondo zalgiztarra. Etxahun Iruri zena-ren laguna. Eta pastorealean, Etxahun Iruriren aita. Marcel, ordea, aktorea baino txirrindularia izan zen. Anquetilen gregario maitatuenetako bat zen, eta 1959an Bordeleatik Baionarako etapa irabazi zuen. "Ni pelotoian nintzen, pedalei ematen aise. Ibili gara amini bat, eta Anquetilekin disputa ukan nuen. Eskapatu naiz pelotoitik eta atzeman ditut besteak. Haiekin ibili naiz, eta Euskal Herrira heldu ginelarik, 25 kilometro Baionatik, nihaur bakar batean eskapatu naiz, eta finitu dut lehen. Hala irabazi dut etapa". Eta Marcelek ere, helmuga zapaldu ondotik, nongoa zen galdetzen zioten kazetari-ri, garbi erantzuten zien: "Je suis du Pays Basque". Laiseka bezala. ■

Uda honetan asko munduaren beste puntara joango da, beste kulturak ezagutzera edo bizitza ulertzeko beste ikuspegi batzuen bila. Bidaia horixe egingo du Bilbon hiribarneko autobusa hartu eta Otxarkoagan jaisten denak. Furgoneta bat pasa da flamenkoa tope jarrita. Iniciativa Gitana elkartearen atarian Jesus Jimenezek hartu gaitu, umore biziz. Ijito komunitateak sortutako elkar-
tea da, euren egoeraz kontzientzia hartu eta konponbideak eraikitzen lan egiten duena.

«Ijito kultur gaituztenek

Jesús Jimenez

a ez da ezagutzen ez duten irudi hori»

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak:
Iñigo Azkona

Iniciativa Gitana elkarteak, erakunde publikoekin hitzarmen eta programa asko ditu martxan. Bizkaiko Diputazioarekin arrisku egoeran dauden adin-txikikoekin lan egiteko hitzarmena dute. Bilboko eta Barakaldoko Udalekin bazterketa sozialean dauden familiekin egiten dute lan. Eusko Jaurlaritzarekin hezkuntza alorrean egiten dute lan.

Kontaiezaguzu zure eskola eta lan munduko esperientzia.

50eko hamarkadan titulu bat izatea oso zaila zen, ez bakarrik ijitoentzat, baita "payoentzat" ere; gerraostean behar asko pasatzen ziren, eta gehiago ijitoa izanda, orain baino askoz aurreiritzi gehiago baitzeuden. Gainera ikastetxetan gaur ditugun hobekuntzak eta erraztasunak ere ez zeuden. Aitak eskolara eramanez ninduen, han ikasi nuen idazten eta irakurtzen. Hortik aurrera hamaika gauzatan egin dut lan, gure familia nahiko handia baita: hamaika anai arreba gara eta denen beharra izaten zen. Txikitatik mekanikari apendiz gisa egin nuen lan. Gero pintore izan naiz, obran ere egin dut lan... Ijitoei jartzen zaigun alfer fama gezurra da. Alferrik ere egongo da, baina munduko pertsona guztien artean dauden bezalaxe.

Ebanjelio ikasketak ere egin nituen. Elizak prestatzen gintuen artzain ebanjeliko izateko.

Baina batez ere gehien erakarri nauena, eta gehien lan egin dudana alorra, alor soziala da. Ia 30 urte badaramatzat eremu sozialean lanean.

Zerk bultzatzen zintuen hainbeste arlo sozialean lan egitera?

Herri bat defendatzen hasi nintzen: ijitoona, egur asko jaso baitugu. Arrazismoa puri-purian

egon den garai oso gogorak jasan ditugu, nahiz eta jendeak arrazismorik jada ez dagoela esan. Inork ez du ijito bat izan nahi alboan, ijito hori ez bada artista famatua edo aberatsa. Eta ijito bat bere alborra bizitzera datorrenean, mundu osoak Judas balitz bezala madarikatzen du, ezagutu ere egin gabe ez nor den, ez nolakoa den.

Historikoki ijito etniak non ditu bere sustraiak?

Indiatik gatzoguz. Ijito etniaren adar bat Asiarantz zabaldu zen, bestea Europarantz. Orain 600 urte inguru iritsi ginen hona. Hemen ez zegoen Espainiako Estaturik orduan. Gero, etorri zena etorri zen: judutarren pertsekuzioa, eta baita ijitoena ere, Errege Katolikoekin; barkatu, "Kaotikoekin". Pertsekuzioa latza jasan dugu gerora ere. Guardia zibil eta poliziarekin asko sufritu dugu. Orain ez asko kendu zuten "gaizkile eta alferraren legea", geunden tokitik bota egiten gintuena.

Zuen berezko hizkuntza ere baduzue: Romanóa.

Bai, hizkuntza autentikoa romanóa da. Baina hemen romanó autentikoa hitz egiteari utzi zitzaion eta kaló-a hitz egiten da. Errege "Kaotikoe" debekatu egin zuten romanóa, eta ijitoek, beldurrez, ez zieten euren seme-alabei erakutsi. Hortik eraldatzen joan da hizkuntza, eta halako hizkuntza koktel bat sortu zen: kalóa. Batzuetan romanóaren halako hitz edo esaldiak erabiltzen ditugu, baina gure hizkera ez da romanó autentikoa. Orain borrokatzen ari gara berreskuratzeko, oso hizkuntza zaharra eta

Seinalatua. Jaunartzea egiteko adina nuela, ni nintzen katekesira zihoan ijito bakarra. Gainerako gurasoek parrokoari presioa egin zioten, ez baitzuten nahi ijito batek euren haurrekin batera jaunartzea egiterik. Behin parrokoak belarritik gogor heldu, eta beste guztien aurrean, esan zidan: "ijitotxo, aurten zu ez zaude prestatua katekesia egiteko!". Eskolan ere ni nintzen gelako ijito bakarra. Idazlumaren bat falta zenean, erregistratzen zuten lehenengoa ni nintzen! Lanean ere "kontuz, badator ijitoa" eta halakoak esaten zituzten. Eta zin dagit inoiz ez dudala nirea ez den zerbait eramanez.

aberatsa baita.

Romanó hizkuntza Europako ijito guztien hizkuntza da, baina beti daude moldaerak, toki bakoitzeko hizkera definitzen dutenak; hala ere ulertu, ulertzen diezu beste herrieta-koei. Ijitoen asanbladak egiten direnean mundu mailan, romanó hutsean hitz egiten da. Ni behin izan nintzen eta ez nuen gehiegi ulertzen; Errege "Kaotikoe" utzi zidaten marka hantxe sumatu nuen!

Gure etxeetan gazteleraz hitz egiten da batez ere. Batzuetan hitz batzuk kalóan lardaskatzen ditugu. Orain umek euskaraz ere egiten dute. Denbora asko eman dute gure haurrek A ereduari, eta borroka asko egiten ari gara gure umek D ereduari ikas dezaten.

Romanóa errekuiperatzeko zein urrats ematen ari zarete?

Espainiako leku askotatik ari gara lanean. Euskadin batez ere plataforma bat sortu

Iniciativa Gitana 1991n sortu zen, hasiera batean "droga erradikatzeko" asmoarekin, Jesúsék azaldu digunez. Auzotarrak asanbladan bildu, eta etxetik arakatuta, kalez kale joanda, trapitxeroak bidali zituzten. Geroztik elkartearen lan ildoak zabaltzen egin da.

nahian gabilta, plataformak segimendu bat egin dezan maila nazionalan idazten den gauza guztiei buruz, romanó autentikoan idatzia dauden edo ez ikusteko. Hiztegi bat ere badugu, romanótik gaztelerara.

"Ijito kultura" esan, eta gehiengoari gauza ezko-rrak datozkio burura.

Ijito kultura oso aberatsa da; ez da ezagutzen ez gaituztenek gutaz duten irudi hori. Behin konferentzia batean hitzaldi bat ematen ari nintzela, entzule batek hitza hartuta halaxe aitortu zuen jendetza handi baten aurrean: "gaur barkamena eskatu nahi dut ijito herriaren aurrean. Zuei entzun arte, uste nuen ijitoa eta bere kultura zela drogazale, trafikatzale, labana zale eta zikina".

Ijitoen artean bada gisa horretako jendea, baina hori dena dirurik ezak edo bitartekorik ezak dakarrena da. Miseria egoeran bizi den edonork buka dezake lapurretan edo droga munduan. Pobrezia marjinazioa dakar, ijitoa, "payoa" edo errusiara izan. Gertatzen dena da, ijitoei erreparatzen dietenean, beti hartzen dutela ijito "nabarmen" hori, miseria bizi den ijito hori eta errespetu guztia diot ijito horri. Baina hori egoera sozial bat da, ez ijito kultura.

Zein dira, tradizionalak, ijito kulturaren elementu esentzialenak?

Ijito kultura, esaterako, zaharrekiko errespetua da, oinarritzak dena guretzat. Konturatuko zara ez dagoela zaharren erresidentzia bat bera ere ijitoen komunitateetan. Guretzat zaharrek ez dute enbarazu egiten: jakintza handiena gure zaharrek dutena da, euren bizi izan dutelako bizitza bat gure oraindik bizitzeko duguna, eta beraz, euren gaitasunak ikastea dagokigu. Nire aitamek 80 urte dituzte, gurean bizi dira eta Jaiak babes ditzala urte askorako.

Emakumearekiko ere errespetu handia dugu. Nahiz eta emakumeak beti nahi izaten duen gu izatea etxeko aurpegi publikoa, emakumeak guretzat oso paper garrantzitsua egiten du etxean. "Payoen" etxeetan gertatzen den bezalaxe, azken finean: umeez arduratzen dena da, arropaz eta janariaz arduratzen dena. Alor honetan, kasik berdinak gara beraz, ijitoak eta "payoak".

Bestetik zenduekiko errespetua dago. Lutoa gordetzen dugu denbora batean zehar zenduekiko errespetuz.

Ijito kultura nola ikusten duzue emakumeak etxetik kanpo lan egitea?

Guk lan aukerengatik borroka asko egiten dugu. Gertatzen dena da ez ditugula "payo" batek izan ditzakeen aukera berdinak. Batek, gaur edozein lanpostutarako bitarteko aurreratu xamar batzuk eskatzen dituztelako,

Curriculuma

- **JAIO:** Palentzian, 1950ean.
- **BIZI:** Bilbon.
- Iniciativa Gitana elkartearen lehendakaria

Ibilbidea

- 12 urte zituela bere familia Burgosera joan zen bizitzera, amaren herrira. 13 urterekin Ondarroara etorri ziren, eta laster Bilbora.
- Artzain ebanjelikoa izateko ikasketak egin zituen. Egun Otxarkoagan ijito komunitatearen zeremonia ebanjelikoak gidatzen ere laguntzen du.
- Gai sozialetan ia 30 urte daramatza lanean, eta hainbat herritan jardun izan du lan horietan: Bartzelonan, Tarragonan, Badajozen, Sevillan...
- 1991n sortu zuten Iniciativa Gitana elkarte, eta komunitateak bera hautatu zuen elkartearen lehendakari.

Saria

- "Utopiaren Saria" jaso du aurtengo Bizkaiko Foru Aldundiaren eskutik.

ijito askok ez dituztenak. Bestetik, ijito etnia-koa izatea batzuentzat motiboa delako euren lanean ez hartzeko.

Horregatik askok nekazaritzan sasoikako langile bezala egiten du lan (mahatsa biltzen, esaterako); bakarren batzuk mekanikariak, igeltseroak edo enkofratzaileak dira. Eta gehiengo azoka txikitan aritzen da.

Azoka txikia oso egoera txarrean dago. Saltoki handiek kantitate izugarriak erosten dituzte eta prezioetan ezin dugu eurekin lehia-tu. Gainera saltoki handietan erosketa aisial-diarekin lotzen dute, aparkalekuak eta kafete-gi edo zineak jarritz.

Gure elkarteak ia 30 lagun ditugu egun osoko kontratuarekin lanean. Horietatik 15 ijitoak dira, eta beste 15 "payoak".

Ijitoak zuen lege propioak ere badituzue. Aipa ditzakezu horietako batzuk?

Esaterako, borroka bat dagoenean, edo tar-tean odola badago, nahiz eta pertsona hori estatuak kartzelara bidali, gero ijito herriaren legeak ere epaituko du pertsona hori. Gure zaharrek epaitzen dute, komunitatearen barruan bakea jar dezaten eta famili horien artean ez dadin odol gehiagorik egon.

Legeetan ere sartzen da, esaterako, don-tzeilekiko errespetua. Ez gaurko "payo" askok bezala (nire errespetu guztiarekin):

Ijito eta "payoen" elkarbizitza arazoak

Iniciativa Gitana elkar-teak elkarbizitza arazo-etan bitartekari lana ere egiten du.

Elkarbizitza arazo gehienak elkarriketa-rako harreman gertu-rik ez dagoenean sortzen dira. Elkar eza-gutzen ez dutenean, hitz egiteko ere kon-fiantzarik ez dagoe-nean, bi aldeek talka egiten dute. Baina behin ijito hori ezagu-tzen dutenean, eta iji-toak "payo" hori eza-gutzen duenean, ara-zoak aise konpontzen dira.

neskatxek 14 urte betetzen dituztenean euren gurasoek preserbatiboa ematen dietela, ez daitezen haurdun gelditu! Alegia, beran-duago ezkontzeko erraztasunak dituztela, ezkondu aurretik amodioa egin dezaketelako. Aldiz, gure ijito emakumeek ez dute ezkon-tza berandurako gorde beharrik, ezkontzean birjintasun froga baitago. Beraz, ezkondu aurretik jada ezin du atera hainbeste mutile-kin. Gainera, oso ikusia badago neska hori ez da inoiz ezkontzen.

Birjintasunaren legea nola ikusten dute egungo emakume ijito gazteek?

Mentalitatea aldatzen doa, gizarte osoarena aldatzen doan heinean. Baina herriak alda-tzen joanagatik, herri asko daude errespetu handia diotenak euren kulturari. Ohitura asko daude konpartitu eta jarraitzen direnak, familiak hala nahi duelako. Familiaren ondra da alaba birjin ezkontzea. Biharko egunean ezingo didate horren errua bota; beste edo-zer edo ezkondu ostean leiala ez izatea ego-tziko didate, baina ez birjintasuna galduta ezkondu izana.

Ijito emakume denek ez dute birjintasuna gordetzen; badira beste modu batera pentsa-tu eta beste modu batera ezkontzen direnak. Horregatik ez ditu komunitateak baztertzen; baina ez zaie festa berdina eskaintzen.

MENDIKOI ARKAUTE NEKAZARITZA ESKOLA
01192 ARKAUTE (ARABA) □
Tel.: 945.285387 □ Fax: 945.284955
□ eaarkaute@mendikoi.net

MENDIKOI DERIO NEKAZARITZA ESKOLA
Berreaga, 5 □ 48160 DERIO (BIZKAIA)
Tel.: 94.4541421 □ Fax: 94.4540162
□ eaderio@mendikoi.net

MENDIKOI FRAISORO NEKAZARITZA ESKOLA
Elbarrena auzoa, 2/g □ 20159 ZIZURKIL (GIPUZKOA)
Tel.: 943.692162/166 □ Fax: 943.692.247
□ eafraisoro@mendikoi.net

AURKI EZAZU LAN AUKERARIK ZABALENA NEKAZARITZA ALORREAN

- Erdi Mailako Zikloak**
 - Lorazaintzako teknikaria
 - Nekazaritzako ustiapen intentsiboetako teknikaria
 - Nekazaritzako ustiapen estentsiboetako teknikaria
 - Abeltzaintza ustiapenetako teknikaria
- Goi Mailako Zikloak**
 - Baliabide natural eta paisajistikoak: kudeaketako eta antolaketako goi-mailako teknikaria
 - Nekazaritza eta abeltzaintza enpresak: kudeaketako eta antolaketako goi-mailako teknikaria
- Beste Ikasketak**
 - Landibe-Hastapenerako Ikastaroa (LHI)

MENDIKOI n matrikula zaitez !

MENDIKOI
Heziketa, Sustapena, Landa Garapena
Formación, Promoción, Desarrollo Rural

www.mendikoi.net

EUSKO JAURLARITZA
NEKAZARITZA ETA
ABERRIEN ZARTELARIA

GOBIERNO VASCO
DEPARTAMENTO DE
AGRICULTURA Y PESCA

EUROPAR BATASUNA
COMUNIDAD EUROPEA
Europako Giza Funtzioak
Fondo Social Europeo

IKASLAN zentru sareen partaidea

Egungo gizartean aldaketak etengabekoak dira. Ijitoen komunitate barnean ere zer aldaketa eman dira?

Gizarte osoak eboluzionatu du, eta ijito herriak ere bai. Ez dugu atzean gelditu nahi. Baina egia esan pixka bat atzean gelditzen gara, arrazismoaren erruz. Eskolan behatza-rekin seinalatzen ninduten, eta agian beste baldintza batzuetan ikasketa edo tituluren bat aterako nukeen, baina ez zidaten aukerarik eman. Horrek zaildu egiten ditu lan merkatu-ko aukerak, eta gainera, ijito etniakorik inork ez du lanean hartu nahi izaten. Etxebizitzatan ere arazo latzak ditugu: inork ez dio pisurik ijito bati alokatu nahi edo inork ez du ijitoen etxebizitza batean bizi nahi. Askotan jendea harritu egiten da: "nola arraio bizi dira bi familia pisu berean?". Bada etxebizitza auke-rak oso murriztak ditugulako.

Gauza guzti hauek apartatu, isolatu egiten zaituzte pixkanaka. Pobrezia bizi diren familientzat sorgin gurpil bat da, marjinazio-an mantenarazten zaituena. Baina hala ere pixkanaka aurrera egiten da.

Eskola porrotak zer faktore ditu?

Eskolaratzea aurreratzen doa. Aita batek Lehen Hezkuntzako bigarren mailan utzi behar izan bazuen eskola, gaur bere semea eskolara bidaliko du Lehen Hezkuntza behin-tzat egin dezan eta Bigarren Hezkuntzako zati bat ere bai. Baina seme honek, aita denean, bere ondorengoari jada ikasketa luzeagotarako bultzada emango dio. Hau luzatzen joango den kate bat da.

Bestalde, badira bizitzako beste etapa batean sartzen direlako eskola uzten dutenak ere. Esaterako ezkontzera doazelako, eta lanean hasi behar dutelako.

“Emakumeekiko errespetu handia dugu ijito kulturalan. Oso paper garrantzitsua egiten du etxean. «Payo»en etxeetan gertatzen den bezalaxe, azken finean. Horretan kasik berdinak gara, beraz, ijito eta «payo»ak.”

Gurasoak izutu ere egiten dira, bere hau-rrak Bigarren Hezkuntzara pasatzean, ingu-ruan azken kurtsoko jendea ere izango duela ikusita. Adin tarte handia da, eta gurasoak beldur dira bere haurrak ikusi egingo dituela zaharrenak porru bat egiten edo amodioa egiten.

Testuliburuetan, berriz, ez da ezer ageri iji-toon historia, kultura edota literaturari buruz. Argitaletxeren baten aurka ere borrokatu izan dugu, testuliburuan agertzen zen ijito bakarra zikina agertzen zelako marrazkian!

1991an sortu zenuten Iniciativa Gitana elkarte. Zerk ekarri zuen sorrera?

Ordurako Otxarkoagan aspalditik ari ginen lanean arlo sozialean. Baina garai horretan, bai Otxarkoagan eta bai Bilbon eta auzoetan, trapitxeatzen zuen ijito asko zegoen. Atenta-tu terrorista bat ere egon zen, ijito bat hil eta beste asko zauritu zituena. Hil zutena mutil toxikomano bat zen, trapitxeatzen zuena; baina benetan ez zuen herentzia handirik utzi, alegia ez zuela droga laborategi handi bat ere edo ez zela droga sare erraldoi bateko nagusia ere. Trapitxero bat besterik ez zen.

Gu izan ginen Espainia mailan lehenak drogaren aurkako manifestazio bat egiten. Bil-bon egin genuen, eta bertan Bizkaiko ijito herri ia osoa bildu ginen. Egun 8.500 gara Biz-kaian. Garai hartan ez ginen hainbeste, baina 4.000 pertsona bildu ginen manifestazioan. Hortik asanblada sortu zen, eta bertan aho batez esan genuen ez genuela nahi lau trapitxe-rogatik gu denok trafikatzailatzat hartzea, eta droga erradikatzeko borrokatu genuen. Dro-gak ekarri zigun bakarra, gure gazteak hiesak edo gaindosiak jota hiltzea baitzen. Beraz, etxez etxe joan ginen, eta trapitxerorik aurki-tuz gero bertan ematen genizkion galantak. Gauetan kalez kale jardun genuen, makila eta guzti. Drogen erradikatu genuen arte. Orduan sortu genuen elkarte. Trapitxero askok hanka egin zuten, besteek droga utzi zuten. ■

Bertsoa

DOINUA:

GAU EDER BATEK NINDUEN

Gogor ari zarete
zuen ekinean
onartzeko besteen
maila berdinean.
Kultura bat gehiago
zareten heinean
hori ulertu behar
genuke finean
zuen eguneroko
ahaleginean.

Aitor Mendiluze

BarreBUSH:

NI ERE
GAIZKIAREN
AR DATZA
KOA NAUZU.

SK

Abiatu ala habiatu

Jon Sarasua

IDAZLEA

tan barruan izan dugun ehizta-riak bilatzera bultzatzen gaitu, seguruasko. Bilatzaile egiten gaitu. Baina ez beti halaber barrutik bizi gaituen nekazariak etxea zaintzera bultzatzen gaituena baino gehiago. Eta hala gara bilatzaile eta zaintzaile, ar eta eme, zoro eta zuhur, ausart eta bigun. Hemen buka zitekeen artikulua.

Baina niri behintzat, hoscide, ez dit balio bikoiztasunean gelditzeak, hotz uzten nau yin-yang orekaren deskribapen jakintsuak. Zainetan odola dirakionari hautabideak jartzen dizkio bizitzak, eta hautabide horietatik beti daude deika habia eta abia. Biak deika, biak orekaren kontra. Abia eta habia gure

Animalia ustela da habiatutako gizakia,
eta gizakitik pertsonarako aldea beste
horrek jartzen du: abiatzeak. Etxea uzten du
gizakiak, batzutan, inoiz, tarteka, nolabait
beti, eta tokirik ez duenaren bila doa:
u-topiaren, bidearen, habiaren, jainkoaren,
bestearen, beraren.

muineko izateak dira, eta barre egiten digute paradoxa larritik: muinekoa zaigun zerbait urratuta bakarrik izan gaitezke muineko. Ez da erraza hautatzea, eta ez da beti hautatzen. Hautu edo hautugabezia horietan usteltzen da herri bat, galtzen da lanpostu on bat, irabazten da proiektu bat, eraikitzen da amets bat, argitzen da zorionbide bat.

Zirrikitu guztietatik ageri zait oraintxe ikaslearen akats ortografiko zorionekoa. Hik ere, hoscide, horri kantatu hioan Belodromoko azken finalean, orekatu eta ferekatu errimatu hituen hartan. Zerbait jakingo duk nire gaurko bi hitzen hoscidetaz. Baina utzi horri bakean. Beste bi hitz hoscideren gainean jardutea tokatzen zaik hurrengoan. ■

IKASLEEN AZTERKETAK azter-
tzeak (zuzentzea esaten zaio, oker)
harribitxiak ematen ditu batzutan.

Esamineko galderaren bati erantzuten ari zela, abiatu jarri nahi eta habiatu jarri zidan behin ikasle batek. Hasieran, inoiz ikusi gabeko ortografi akatsek sortzen duten irribarrea eragin zidan. Baina akats hura zirudiena baino potoloagoa zen.

Despiste zorionekoa, nolanahi ere. Azterketako nire galderak arruntagoak ziren, baina giza-esperientziaren korapilo bat azaltzeko eskatu banio nekez topatuko zuen dilema azaltzeko modu egokiagorik. Abiatzen hasi eta habiatu, alajaina. Horixe da, adibidez, ezker abertzaleak jeltzaleei egozten diena: balizko marko berrirantz abiatzeko aski kemenik ez eta autonomismoaren habia erosoan etsitzeko aukera egin dutela, beste behin. Abiatzearen eta habiatzearen arteko dilematik hautsi zen, ikuspegi honen arabera, Lizarra-Garazi prozesua. Zenbateraino arriskatu behar zen esperimentu politiko ziurgabeetan, eta zenbateraino baliatu behar ziren martxan zeuden botere-guneak? "Ezker abertzalea abiazale eta jeltzaleak abiazale", esan liteke. Baina inoiz ez da guztiz hala izaten, izan ere, abiatze-habiatze dilema etengabe antzaldutzen da gure baitan. Ia beti bietatik daukagu denok. Zenbat eta nola, hor dago aldea. Ezker abertzaleak ere, aitaren etxea altxatzea du ipar. Habiatzeko da abiatzen. Eta jeltzaleek esango dute etorkizunaren bila abiatzeko direla autonomian habiatzen.

Gizakiaren jarrera existentziala da, itxura denez, kabian laketzea, etxean babestea. Etxearen erroik (oikos) datoz eko-nomia eta eko-logia, egungo gizarte-diskurtsoen bi iparrak. Baina animalia ustela da habiatutako gizakia, eta gizakitik pertsonarako aldea beste horrek jartzen du: abiatzeak. Etxea uzten du gizakiak, batzutan, inoiz, tarteka, nolabait beti, eta tokirik ez duenaren bila doa: u-topiaren, bidearen, Habiaren, jainkoaren, bestearen, beraren.

ARGIA Oreak ezinezkoa izango gara. Jarreraren eta joeraren arteko oreak ezinezkoa. Milaka urte-

Aingura

Naturak ez duela jauzirik egiten pentsatzen zuen Leibnizek, eta jarraitasun ukaezina dagoela, beraz, abereen eta gizakioen artean. Pasa den ekainaren 14ean Euskal Herriko hainbat eta hainbat herritan entzun behar izan genituenak entzun ondoren, niri behintzat ez zait jakintsu leipzigarrari arrazoia ematea beste erremediorik gelditzen. Kezkagarria ez da, ordea, horrelakoak gertatzea. Normaltzat ere jo daiteke zenbait herritan nahi duten santissima guztia egiten ohituta daudenak bat-batean botere esparruetatik euren burua kanpo ikusi eta erabat amorratzea. Madrildik etorri den erabaki oker horren ondorioek jendea sutan jartzea normala da beraz (hale-re, beldurra eta inposaketa erein dutenak ezin kexatuko dira behintzat tratamendu bera jaso dutelako).

Benetan kezkagarria dena, irudi guzti horien aurrikusgarritasuna da. Guztiok baikenien “espektakulo” hura gertatuko zela, eta norbaiten diseinu politikoaren pasartea izango zirela gainera. Garrasika ibili ziren astakirten guzti horiek, hotz-hotzean zebilen ardura-dun politikoaren txotxongilo hutsak izan ziren. Azken batean errepresentazio bat plazaratu nahi izan zen; “Herriaren” haserrearen errepresentazioa.

Diseinu hori egin zuenak, ordea, adimen eta mugikortasun eskasak erakutsi zituen, izan ere, testuinguru politiko orokorra aztertu ezker, ez baitzen Euskal Herriaren haserre irudikatu. Asko jota Autonomia Erkidegoko ezker abertzalean nagusi den AuBren haserre besterik ez zen antzeztu (Iparraldean AB baita nagusi, eta Nafarroan Aralar), eta hori ere ozta-ozta, euren jendea dagoeneko kokoteraino dagoelako.

Madrilgo botere guztiek Batasunaren egitura politiko eta instituzionalari eginiko eraso bateratu eta suntsitzaileari purrustada ahul eta desbideratu batez erantzun zitzaizen, Madrilek aurreikusten eta desio zuen moduan gainera: irainen eta bonba-autoen bidez. Mundu guztiko demokrata eta aurrerakoia aldatzeko modukoak ziren neurri neo-frankistei aurpegia garbitzeko besterik ez zuten balio izan.

Defentsiba hutsean marrazturiko estrategiak proposamen politikoa behar du eraginkorra izateko, eta dagoeneko mundu horrek

ALBERTO ELISGEGI

«

Ezinbestekoa
da abertzaleon

arteko

hitzarmena.

Galdera da

gutariako

bakoitza zer

eskaintzeko

prest dagoen

eszenategi

horretara

iristeko.

Eta galdera da

noiz

jasoko dugun

aingura.

»

ezin du proposamen sinesgarriak plazaratu borroka armatua indarrean dagoen bitartean, indarrak biltzeko urrats ximpleenak ere erabat indargabetzen baititu (eta indarrak bildu gabe nola izan eraginkor?). Benetan aingura astuna dute txorkatilarik lotua.

Bien bitartean, Estatu espainiarren estrategiak lehen oztopo azpimarragarria jaso du Eusko Legebiltzarrean. Legearen interpretazio interesatua eta gaiztoa eginaz euskal gizartearen gehiengo ordezkatzen duen erakundea makurrarazi nahi izan du. Makurrarazi eta baliogabetu.

Izan ere, Ibarretxe Lehendakariak datoren irailean bere proposamenaren urrats garrantzitsua den testu artikulatua aurkezten duenean, Euskal Autonomia Erkidegoaren egitura instituzionalaren eraldaketa sakona jarriko baita martxan, eta Madrilen egun dagoen giroa ikusita, ez dute horrelakorik ametituko.

Eta ez pentsa auzitan har daitekeen erabakia dagoenik, auzitan tresna bera dago. Guk beti pentsatu izan dugu eskuetan ditugun tresna instituzionalak erabili behar ditugula gure herriaren askapen prozesua aurrera ateratzeko. Une honetan Lehendakariak egiten duen proposamenak Euskal Herri osoa hartzen du bere baitan, baina hiru zutabe hauek oinarri harturik:

- Euskal Herriak berezko nortasuna du.
- Euskal Herriak bere etorkizuna erabakitzeko eskubidea du.
- Euskal Herria eratzen duten eremu juridiko-politikoetako herritarren erabakiekiko errespetua.

Iparraldeko abertzaleak urratsak ematen ari dira euren eremuarentzat koadro instituzional berriaren proposamena adosteko, betiere “Zazpiak bat” lema baztertu gabe. Nafarroan ere antzeko urratsak eman behar genituzke abertzaleok.

Kontua da inizatiba guzti horiei zentzu bakar eta nazionala eskaini behar zaiela, eta horretarako ezinbestekoa dela abertzaleon arteko hitzarmena. Galdera da gutariako bakoitza zer eskaintzeko prest dagoen eszenategi horretara iristeko. Eta galdera da noiz jasoko dugun aingura. ■

Imanol Alvarez

IRAKASLEA ETA EHGAMKIDEA

Beste mundu bat posible da

Iritzi orrialdeotan kolaborazio hau egiteko gonbitea jaso badut, argi dago urtetan -hamarkadatan ere esan neza- herri mugimendu batean lanean egon naizelako izan dela, gay mugimenduan alegia. Denbora honetan guztian zehar nire militantzia-esparrua izan diren harreman afektibo-sexualen eremuan gauzak asko aldatu direla ukazina da. Hasierako garai haietan bai legeak bai gizartea kontra baikenituen; egun, aldiz, gehienbat alde-edo.

Legeek, maila teorikoan behintzat, hiritar guztien gutxieneko babesa bermatu behar dute zalantza barik, baita hitz egiten ari garen alorrari dagokionean ere. Orain hala dela irudi liteke, nahiagotasun sexualagatiko diskriminazio gehienak lege-testuetatik ezabatuak izan direlako, homofobia delitu delako eta berriketan ditzosozko Bikote-Legeak erdietsi ditugulako. Duela hiru hamarkada, berriz, praktika edota joera homosexualak izatearen susmo hutsa zigortzen zela kontuan hartzen badugu, adibidez Demoklesen ezpata bezalakoa zen Arriskutasun Sozialeko Legea zela medio, aurrerakuntza itzela dela aitortu behar dugu eta, alde horretatik bederen, norbera lasaiago bizi daitekeela. Hala eta guztiz ere, oraindik nahikotxo geratzen zaigu lortzeke legeen arloan.

Puntu honetara helduta, labur bada ere, dagoeneko Hego Euskal Herrian indarrean dauden Bikote-Legeei buruzko nire iritzia ematearen beharrean aurkitzen naiz. Kritikatzoren bat egin lekiekeen arren, nire balioespena, ezinbestez, oso positiboa izan behar da, batez ere errealtate baten aitortpen ofiziala direlako. Gainera beraiei esker orain gutxi arte iraun duten diskriminazio batzuk baztertzearen bidean beste aurrerapauso handi bat eman ahal izan dugu.

Gizarteari dagokionez ere aldakuntza nabaria izan da. Besteak beste, gehienek publikoki gaitzestetik gehienok publikoki onestera pasatu gara, eta hori ez da gauerdiko ahuntzaren eztula. Edonola ere, ariketa ona izaten da oinak lurrean edukitzea eta, beraz, ez genduke ahaztu behar onespene orokor hau egiazkoa bada ere "orraztekin" eusten dela. Zera esan nahi dut, aski dela sexu bereko bi lagunek jendaurrean elkarri laztanak egin edo musu ematea ustezko onespenak eztanda egin dezan, berehala begirada maltzur, irribarre gaizto edo, hainbat kasutan, baita eraso fisiko ere bilakatzeko.

INGO AZKONA

EHGAMen oso

argi daukagu

aspalditxotik,

urteetan etengabe

gizakiaren

aniztasun

sexualaren

ingurua jorratu

dugun arren,

aipatu aniztasun

kulturalak ekar

lezakeen bestelako

aniztasun

sexualari ere

erreparatzea

nahitaezkoa

zaigula

Gizartea eta legeak, biak aipatu ditut eta biak dira garrantzitsuak. Zein garrantzitsuago? Askototan egin didaten galdera eta askototan egin dudana hausnarketa. Nire ustez biak dira, agian, hein berean garrantzi handikoak eta, zorionez, biak joan dira aldatuz denon onerako, lehen esan dudana bezalaxe. Baina aukeratu behar izanez gero, inolako dudazpirik gabe gizartea dela inportanteago esango nuke. Azken batean, legeek diotena diotela, norberak senide, lagun eta auzokideekin bizi behar du eta hauen oniritzia, ulermena edota begirunea beharrezkoak ditu ezinbestez.

Kantak Nafarroa baino aipatzen ez badu ere, gaur egun gero eta agerikoagoa da gure herri osoa arragoa bihurtzen ari dela, leku eta kultura askotako jendeak osatua baita euskal gizartea. Gertakizun hau gure iritziz aberasgarria da, zalantzarik gabe. Alde batetik kolorea ematen diolako gure herriari edo, hobeto esanda, are kolore gehiago edo beste kolore bat ematen diolako eta, bestetik elkarrengandik asko ikasi ahal dugulako. Baina, tamalez, gugana hurbiltzen eta herrikidetzen ari diren gehienek kulturak nahiko sexista eta homofoboak dira eta, alde horretatik ikusita, Euskal Herriko hiritar goa jasaten ari den eraldaketak biziki kezkatzen gaituela ere aitortu behar.

Erronka berria dugu, beraz, aurrez aurre eta lanean segitzeko beste arrazoi bat. EHGA-Men oso argi daukagu aspalditxotik, urteetan etengabe gizakiaren aniztasun sexualaren ingurua jorratu dugun arren, aipatu aniztasun kulturalak ekar lezakeen bestelako aniztasun sexualari ere erreparatzea nahitaezkoa zaigula. Hau dela eta, ijitoekiko elkarlana -oinarrizko mailan bada ere- hasita geneukan bezala, iaz etorkin asiari edo afrikarren elkarrekin nolabaiteko harremanetan hasi ginen, elkar ezagutu, elkarrengandik ikasi eta etorkizuneko elkarren arteko lana bideratzea helburu

zirelarik.

Baikor gara eta zailtasun eta sasi guztien gainetik baikortasuna kutsatu eta zabaltu nahi genduke, are gehiago hainbat ziorrengatik gure herria inoizko erasoaldirik basatiena pairatzen ari denean. "Beste mundu bat posible da" betiko ezkerrearen leloa parafraseatuz irten gara plazara aurtengo ekainean, mundu berdintzaile eta solidarioagoa lor daitekeela benetan pentsatzen dugulako. Lortu egingo dugu. ■

Jorge Gimenez Bech

EDITOREA

Txikitik duinera

Zahar samarra da pasadizoa honezkero, baina nire ustez behar zuen arreta eskaini ez zaionez, merezi izango du, akaso, gaurkotasunaren biradera askotan interesatuki zoroari atzeraka eragitea pixka batez. Nahikoa da oroimenaren txalupa azken hauteskundearen bezperetaraino eramatea ibaian gora, eta hortxe izango dugu eszena. Madrilén gertatzen da, bertako kultur munduaren tenplu behinenetako batean. Hantxe, mundutxo horretako aurpegi ezagunenak, botoa ezkerrentzat eskatzeko bilduak, omen. Halako batean, PSOE edo IU ez diren ezkerreko hautagaiak hauteskundeetatik erretiratzea eskatzen zaie, ezkerrean (alegia PSOE eta IUren) aukerak murriztu baizik egiten ez baitituzte, omen. Mendiluce hautagaiak indar txikien eskubideen alde eta uniformitatearen aurka mintzatzeko hitza eskatzen duenean, hitz egiteko aukera ematen dio, bai, Sabina ezinago progreak, baina hautagaitza bertan behera uzten duela iragartzeko baldin bada soilik.

Hiri berean, eta pasadizo horretatik egun gutxira, editore txikiak tarte bat -txikia, noski- lortu dute liburu azoka erraldoiaren egitarauan, bioaniztasunaren kontzeptua liburugintzaren esparrura inportatzearen garrantzia -ezinbestekotasuna, esango nuke nik, haiek esan ez bazuten behintzat- aldarrikatzeko. Atera beharreko kontu bakarra ez dela, alegia, argitaletxearen neurriak norainoko irabazpideak ahalbidetzen dituen. Badirela, alegia, neurtu beharreko bestelako balio batzuk: ausardia, irizpide eta ahots ugaritasuna, masa osatzen ez duten baina hain urriak ere ez diren kultur eta literatur apetak, kultur industria bera beste modu batera -eta, batez ere, beste helburu batzuen arabera- kudeatzen ahal dela...

ALBERTO ELÓSIGI

« Paradoxa
badirudi ere,
txikiak ez du
tokirik. Eguzkia,
nonbait, ez da
masa gutxikoa
argizatzen
indarra xahutu
zale

Mehatxu bera, bada, bizitzaren bi alor desberdinetan: paradoxa badirudi ere, txikiak ez du tokirik. Eguzkia, nonbait, ez da masa gutxikoa argizatzen indarra xahutu zale. Enpresaburu zintzoaren legera, eginahala eta etekina orekatu behar ditu, izadiaren administrazio kontseiluak kudeaketa onar diezaien.

Bizi-espazioaren teoria bitxi honek (txikiak handiak baino zailagoa du eguzkipean tokirik bilatzen), paralelismo nabarmena du, ordea, ezagutzen dugun demokraziaren berezko bilakabidearekin: kuantitatiboki nabarmentzen dena da kontuan hartu beharreko balorea; ideien arteko tentsioa, estetika eta etika desberdinen arteko liskar ezinbestekoa gehiengo eta gutxiengoaren joko-jolasaren trostapean berdintzen da, ezereza bezain urdin, heriotza bezalakoxe zuri.

Eta ez naiz ari -abisatzeko ere berandu den arren- Euskal Herriaren neurriarekiko metafora interesatu bat eraiki nahian, ez eta guztiz errotutako konbentzio sozial, politiko eta ekonomikoaren aurkako matxinada baterako deiadarka. Ez. Konstatazio hutsa da -eta hutsala, jakina-; airearen haragi bereko pleinu hauek baitira, akaso, baikortasunerako arrazoi gutxi bilatu ohi duen honako honen banderarik gorriena. Izan ere, beste batzuek baino aldeko gutxiago izateagatik isiltasunera kondenatutakoak edota aukera zailagoak egiteagatik ahuldadean bizi beharra duenak ez du, seguru asko, atxikimendu formal handiegirik izango gaurko gizarte moldeekiko, baina bera da, *malgré lui*, demokrazia izendatu dugun oihanaren lege honen zutabe nagusia. Txikitasunaren izenean, hain zuzen. Duintasunaren izenean alegia. ■

bilintx

ramos

mattin

urretxindorra

bilintx bertso-hop

arriaga

xalbador

xalem

herriak

Donostia, Tolosa, Bergara, Irun, Gasteiz, Baiona, Iruñea, Bilbo
www.megadenda.com

LUPAREN
Unai Iturriaga

BERTSOLARIA

Hau eta hura

A

urtengo otsail madarikatua bere azkenetan zen. Etxe honetan (ARGIA) eta beste zenbaitetan, artean, lo on bat egin bakoak ziren asko. Telebistan Maddalen Iriartek

Martxelo Otamendi elkarrizketatzen zuela egin nuen motxila nik. Alferrik galdutako zentimetro kubiko piloa, eta amorrua mina beldurra nazka eta ikara ere bai. Arratsalde hartan Marokora bidea hartu genuen.

Bertakoek ohi duten legez, generaman autoak bazuen zena baino metro eta erdi gehiago gora eta beharrezkoa baino metro erdi gutxiago behera. Eta hamabost urte ere bai, turboa izan arren. Espainia gure zaharren sasoiaren baino *Unaygrandeagoa* iruditu zitzaigun orduko laurogei kilometroko batezbestekoan zeharkatzen genuela.

Marokok bere aurpegirik berdeenarekin egin zigun harrera eta, barneratu ahala, atseginagoa bihurtu zen bidaiaritik ezer gutxi duen oilobusti honentzat. "Egunkaria", Pello Zubiria, tortura, eta abarretatik mila eta zazpiehun kilometrotara, *amazigh* (berbere) batzuei haiek eta guk funtsean antzeko gauza bat egiten genuela azaltzen ari ginen, bertsoetan egiten genuela guk, Ajidush beraiek. Egun bat aski izan zen Tatiouin herrikkako eta inguruko bertsolaririk onenekin Ajidush betean biltzeko.

Iluntzerako buztinezko etxe hartako sukalde-egongelako atean berrogei bat oinetako pare izango ziren. Haien jabeek hitzak, kantuak, dantzak, bat-batekotasunak, oraindik orain, dirdira

berezia sortzen die begietan eta teinak (dinot nik) ematen die ordu bat besteari kantuz lotzeko gaitasuna. Mende bat atzera eginez gero gurean halakorik izango zela pentsatu nuen sekula ondo eramatea lortu ez nuen erritmoan txaloak jotzen saiatzen nintzen bitartean. Etxeko alabak kantuan pandero antzeko hura astintzen zuela Maurizia zetorkidan gogora, Maialen Lujanbio bertsoetan ari zela. Biharamunean, amari lagunduz etxeko lanik astunenetan zebilela ikusi nuenean Mauriziarengandik gertuago zegokeela otu zitzaidan.

Azaroan Ahozko Inprobisazioaren Kulturarteko Topaketak izango dira gurean Bertsozale Elkartearen eskutik. Munduko beste hainbat lekutakoez gainera, amazigh-ak ere izango dira bertan, ez guk ezagutu genituenak, beste batzuk. Guk ezagutu genituenak Tatiouinen geratu ziren batzuk eta bestetzuk, eguna argitzeaz zela, Atlas mendietara abiatu ziren euren jaimetara. Auskalo zer kontatu zieten euren minarete batek baino tenteago eta geldiago kantatzen genuen arrotzoi buruz.

Itzuleran, autoa arinago eta europarrago genekarrela, Tatiouineko etxeko seme batek erakutsi zigun kantua genekarren buruan, bertan ospetsu samarra behar duen kantari batena omen. Bere hamaika urteekin irribarrez kantatzen zituen Marsellara joateko enbaxadan "visa" sinatzeko aldarria egiten zuten hitzak.

Euskal Herrian oster, otsaila ez, martxoa zen. Martin Ugalde Kultur Parkera bildu ginen *kulturmunduko* jendea "Egunkaria"ren itxiera eta, inguru-minguru, zipriztindu, zartatu eta kolpatu zuten, zituzten eta gintuzten guztien egoera salatzen. Argazkiaren ostean bi idazleekin (behintzat) aritu ginen hizketan eta bi hauek beste bi liburu zerabiltzaten ahotan: "Larrepetit", Pello Lizarraldearena eta "Leuropa", Pablo Sastrearena. Lehenengoa irakurria nuen. "Ez da nire estilokue baina asko gusten jate" esan nion lagun

bati, "zuri gusteneko jatzi", eta gustatu zitzaion. Asko.

Martxoak Apirila eta Aste Santuak Maiatza ekarri zuen hauteskunderaz umedun. Arratsalde bero haietako batean pertsiak jaitzi eta etxea neure erara bunkertu nuen. "Leuropa" zabaldu eta Marokora abiatu nintzen berriz ere hiru hilabete beranduago. Aduanako gora-beherak, Ferrya, paisaiak, usainak, kamiolariak eta euren bidebazerreko tabernak... antzera ikusten dira Patrol batetik edo kamioi batetik. Nork ikusten duen da, ordea, gakoa eta nola kontatzen duen. Protagonistak, Tximik, ahotsa dauka eta hitz egiten du, "Larrepetit"-ekoek keinu, pauso eta begirada bidez esaten zigutena, Tximik kontatu egiten digu berbaz. "Gusten jate" esan nion lagunari, ez nion "gusteneko jatzi" esan, bera *larrepetitagoa* baita Tximia baino, literaturari dagokionez bederen.

Berriz etxean, "Leuropa" apalean utzi eta Marokoko bidaia hausnartzen egon nintzen tartetxo batez. Egunen batean Marsellara

Amazigh (berbere) batzuei haiek eta
guk antzeko gauza bat egiten genuela
azaltzen ari ginen, bertsotan egiten
genuela guk, Ajidush beraiek. Egun
bat aski izan zen Tatiouin herrixkako
eta inguruko bertsolaririk onenekin
Ajidush betean biltzeko

hanka egingo zuela amestuz kantatzen zuen mutikoa nuen gogoan. Aukera zuen lehenengoan joango zela zioen, han dirua irabazi eta etxekoei zeozer bidali ahal izango ziela horrela. "Leuropako" Sakiren moduko kamioi batean imajinatu nuen mutikoa, edo patera batean, berak irriz esan zuen moduan.

Gero, gizabere mendebaldar baten erruki faltsuaren poetikan erortzen ari nintzela ohartu nintzenean, jaiki eta pertsiak goratu nituen. Gorputz erdi leihotik kanpora atera, lepoa ezkereskuma, goi eta behe luzatu eta, ipurmasail bat bestea baino zerbait gorago ekartzeko hanka batekin mugimendu sotil bat egin ostean, haize ufada bati bide eman nion, neure baitarako, bihar munean beste libururen bat erosi behar nuela esanez.

Disko bat erosi nuen, "Gauak neskak eta maletak" Txuma Murugarrenena: oso ona. ■

TXANDAO
Castillo Suarez

Manipula nazazu

Manipula nazazu. Gezur txiki bat esadazu. Behartu nazazu sekula egingo ez nituzkeen gauzak egitera, zure hizkera lasai eta ustez koherentearekin. Manipula nazazu berriro ere, ohitura gal ez dezadan. Mezuak idatziz utzi, ohar batean; edo telefonoaren erantzungailuan utzi.

Saihestu ezazu nirekin zuzenki hitz egitea. Beste batzuen hitzak lapurtu.

Erabil nazazu nire baimenarekin edo gabe, nire botoarekin edo gabe. Edozein tokitan sumatzen zaitut (irratietan, egunkarietan...). Etengabe agertzen zara komunikabideetan. Abilezia berezia duzu argazkietan agertzen eta prentsa-aurreak egiten diren aldiro agenda libre izaten duzu. Ez duzu manifestazio bat galtzen. Ez duzu pankarta bati eusteari uzten nolanahi. Zeure buruan besterik ez duzu pentsatzen, baina itxuraz edozein arazok kezkatzen zaitu, inguruko egoerak arduratzen zaitu.

Era nahasgarrian hitz egiten duzu. Ez dago garbi zein den zure iritzia. Egoeraren arabera dela ematen du. Solaskidearen arabera.

Gero eta gehiago dira zu bezalakoak. Gero eta gehiago dira manipulatzaileak. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Aszensorean

Etixerako bidean, igogailuan erasotu zuen ihesbiderik ez zuela. Defentsarik gabe, bortxaz bere egin zuen. Bortxatzailearen piztiaren menpeko, bere gorputzaren ederra madarikatu arterainoko tortura jasan behar izan zuen. Denbora laburrean amaiarik ez duen terroraldia, bizi den artean ahantziko ez duen umilazio iraingarria jasan behar izan zuen. Eta bere ahulean duina, tribunaletara jo zuen indar bila, justiziaren xerka. Epaila batek bertortxatu du emandako epaiaz. Piztiaren zakilak bortxatuaren haragiak baino, algodoizko jantziak zikintzea besterik lortu ez omen zuenez, epailearen ustetan ez zuen kontsumatu bortxakeria. Epaila, gizonezkoa noski. Gizona baino, arra. Tortura, torturatzailearen inpunitean baino torturatuaren gehiegikeria datzala ebatzi duenak, aszensorearen batean sartu, estu-estu hartu eta bortxatutako emakume horri eman tratua mereziko luke ikasgaitzat, epaitzat, zikindutako jantziak sedazko krabata barne garbitzeko gastuak, erasotzailearen kargu. Zigor eredu-garria. Ea berak agindutako medizinez berdintzen den alegia. Espainiako Justizia da garbitegira eraman beharrekoa. Xaboina, gure bizkar. ■

gara.net

Mondragon Unibertsitatea

Aritz Otxandiano

“Unibertsitate guztiek ez daukate pentsamendu propioa izateko zortea. Baina Mondragon Unibertsitateak bai, badu berea. Kritikagarria, inperfektua, baina ezin da ukatu, ikuspuntu iraultzaile batetik, eztabaidarako aspektu oso interesgarriak eskaintzen dituela. Eta are gehiago bizi garen gizartean.

Baina, zertan gauzatzen da kooperatibismoak eskaintzen duen hausnarketarako aukera hau guztia Arrasateko Goi Eskola Politeknikoan? Zoritxarrez, erantzuna gogorra bezain argia da, ezertan ere ez. Bertan pasatu ditudan 6 urteetan kooperatibismoari buruz ezagutu dudak bakarrik lorategian dagoen Arizmendiarietaren estatua izan da. (...) Hezkuntza integralari dagokionez, ez da existitzen. Eta ez da hori okerreza. Mentalitate kapitalistaren zenbait ezagutza esanguratsu barneraino sartu dizkigute, diruaren morroi izaten erakutsi digute, enpresen helburu

bakarra dirua irabaztea dela behin eta berriro nabarmenduz.

(...) Badakit mugimendu kooperatiboa diruaren menpe dagoela, kapitalismoak izugarri baldintzatzen duela, eta askotan bizirautearekin ere nahikoa zeregin dagoela. Baina hori ez da aitzakia, kooperatibismoak bere abiapuntuan ezarritako oinarri, helburu eta ikuspuntuak ondorengo belaunaldiak ez transmititzeko”.

DEIA

Software librea eta aurrerapen teknologikoa

Gorka J. Palazio

“Gizarte digital batean lan tresnen eta euren garapenaren ezagutza bezain garrantzitsua da horien erabilera, hau baita, hain zuzen ere, herritarrei eta erakundeei boterea ematen diena. Software librean oinarrituriko informatika-politikekin erabiltzaileari ere ematen zaio sare eta kodeei buruzko ezagutza. Hala, iraultza digitalean funtsezkoa den aktore ez pasiboen papera bete dezaket”.

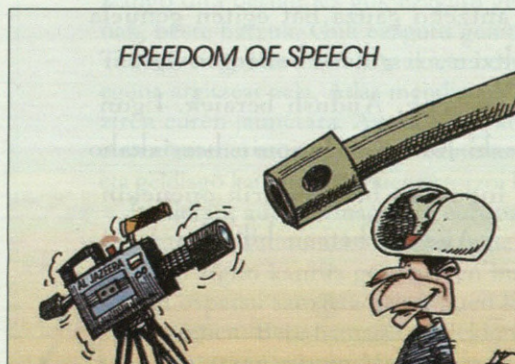
◆ Sergio Langer, Argentinako “Clarín” egunkarian

Alaba: Ama, aita... Hau da nire senargai berria. Mohammed Al-Kasaar du izena... Harvardeko Unibertsitatean filosofia musulmanari buruzko doktoregoa egina da. “Musulmanen anaitasuneko” aktibista ere bada.

Gurasoak: Baina maitea, hainbeste hippy, komunista, punki, anarkista... egonda...

◆ Nik Kowsar, Irango “The Iran News” egunkarian

Adierazpen askatasuna.

www.kaixo.com
internet

Antzerkia
"Bittor Ghez" *Vaiven-en azken antzezlan*

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Ikuskizunen agenda*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Ihesi
Lea Ibarako Gizaburuaga herriko parajeak

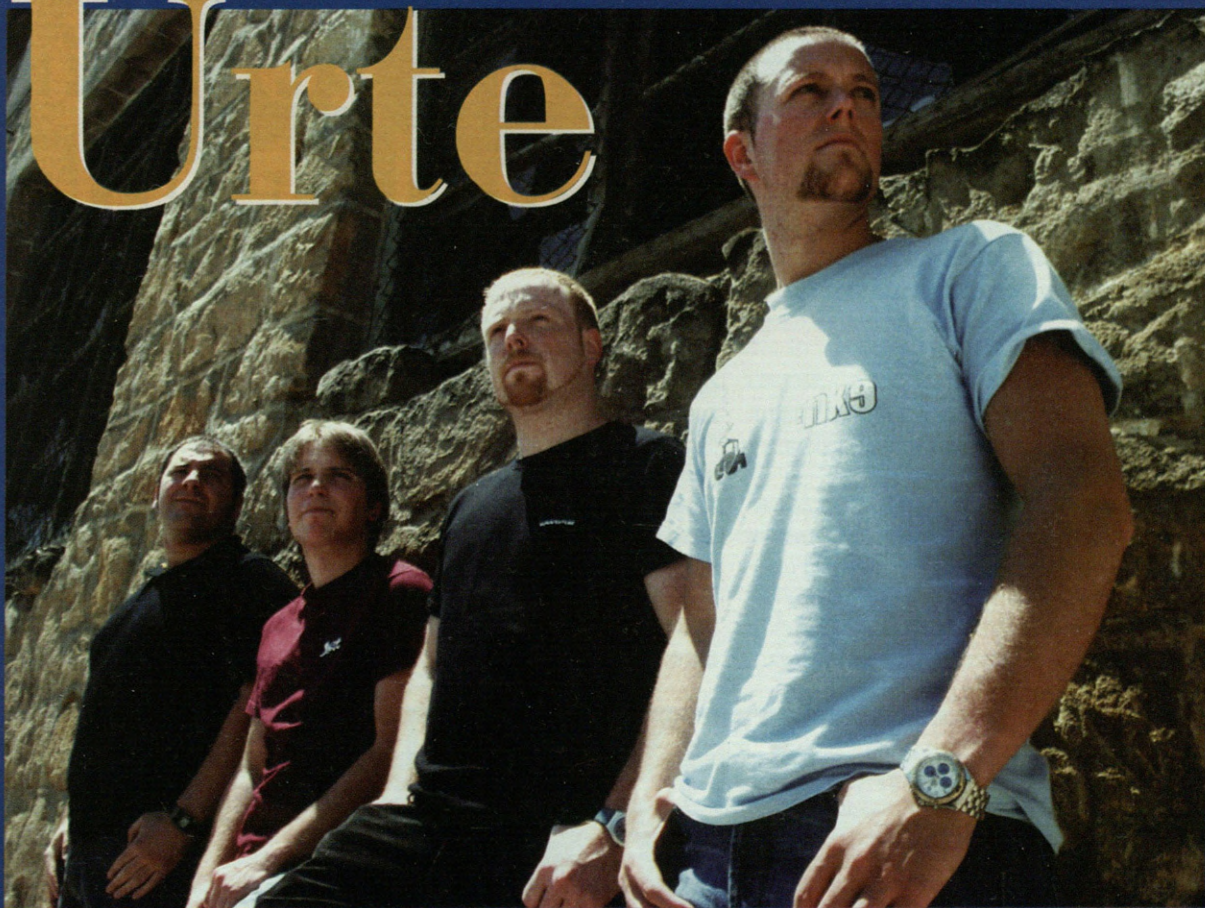
ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Sei irabazleak

Urte

Euskadi Gaztea Maketa Lehiaketa irabazi ostean bere estraineko diskoarekin datorkigu Sei Urte talde bizkaitarra. "Bapatean" Metak diskoetxeak argitaratu du, popa eta rocka uztartzen dituen hamar abestiko lana.

Egun bero eta sargoritsua aukeratu genuen

Berrizen elkarrizketa gauzatzeko. Ekain Elortza, taldeko gazteena, gerizpean babes-tuta aurkitu genuen hitzartutako taberna kanpoan. Western film bat izango bailitzan herri erditik pasatzen den trenbidean argazkiak atera eta jeladun kafea lagun genuela ekin genion galdera-erantzun jokari.

«Oraindik doinu gogorak dira entzuten direnak»

JON GURRUTXAGA

Argazkiak: Iñigo Azkona

Sei Urte-ren aurreneko lana "Bapatean" deitu arren, ez da berehalakoan sortu den diskoa.

Ekain Elortza: Ezta gutxiago ere.

Iokin Elortza: Bat batean izan da gero etorri den zalaparta guztia. Baina diskoaren prozesua sei urteko gauza izan da. Diskoan sei urte dituzten kantak daude: "Orain" izeneko maketan argitaratu genituenak, zuzenean urteetan jotako abestiak... Gero bilduman berriro grabatzea erabaki genuen, pixka bat aldatu eta orain diskoan sartu ditugu.

E. Elortza: Grabaketa bera ere ez da bat bateko gauza izan. Diskoa grabatzen hasi ginenean bilduma bat grabatzen hasiak ginen. Orduan, Euskadi Gazterako grabatutako lau kantak amaitu eta berriro grabatzen hasia izan da. Hortaz, maketa lehiaketa irabazi eta gero berriro lau horiek gehi beste sei, hamar abesti, zerotik grabatu behar izan ditugu.

Sei urte dituzten abesti horiek zuzenean jotzeko gogoia mantentzen duzue oraindik? Talde batek denbora luzean abesti berdinak jotzen ditueneari errepertorioa berritzeko gogoia izaten du.

I. Elortza: Horregatik Ekain taldean

Diskoa grabatzerakoan hogeita hamar abestiren artean aukeratu zuen Sei Urte taldeak. "Bapatean" diskoko abesti asko maitasunari buruz mintzo da. Taldeko kideek hitzak horrelaxe irten zaizkielela diote eta maitasuna oraindik ere tabua dela gure artean.

sartu zenean zerotik hasia pentsatu genuen. Eta beraz, hainbat abesti jo barik egon gara bi urtetan. Orduan, bilduma egiteko orduan gogo gehiagorekin hartu genituen.

E. Elortza: Gainera, lehen egiten zenituen gauzak gogoratzea polita da.

I. Elortza: Bigarren maketa ateratu genuen sasoian lehenengo maketakoak ez genituen jotzen. Gero bilduma egiteko berreskuratu genituen eta orain indarberrituta jotzen ditugu. Baina egia da badaukagula...

E. Elortza: ...bigarren diskoa ateratzeko gogoia.

I. Elortza: Bigarren diskoa ez dakit, baina gauza berriak jotzeko bai. Dena dela, jendearentzat berriak dira abestiak eta bigarrena ateratu arte jo eta ke arituko gara hauekin.

Popa eta rocka uztartzen dituzue. Eta Erresuma Batuko poparen eragina ere baduzuela esango nuke. Bestalde, doinuetan Sei Urte nortasun propioa duen taldea dela nabari da.

I. Elortza: Beti esan izan digute hori. Ez da erraza definitzen gure musika, orduan, Sei Urte bezala definitzen da. Gure lagunei gure abesti baten inguruan zein sentsazio sortzen dien galdetzean ez digute inoiz beste talde baten antza duenik esaten. Beti "Sei Urte-ren antza du", esaten digute.

Julen Oarbeaskoa: Gure musikak Erresuma Batukoaren kutsua duela esan digute, baina gutxien entzuten dugun musika da.

Euskadi Gaztea Maketa Lehiaketa irabaztea izan al da Sei Urtek merkatura jauzi egiteko giltza?

I. Elortza: Aurreko maketak bidali ditugu diskoetxeetara, baina guk bezala beste makina batek bidaltzen du. Maketa Euskadi Gazteako irabazle bezala heltzen bazaie ordea, arreta gehiago jartzen dizute.

Maketa Lehiaketara aurkeztutako lanetik diskora konposaketan aldaketarik egin al duzue?

I. Elortza: Oso gutxi.

E. Elortza: Azken ukitu bat eman genien guztiei, egitura aldetik zati batzuk soberan zeuden, beste batzuk faltan... Borobildu egin genituen. Abestiak berriro hasieratik grabatu genituen. Maketako abestiak erreferentzia moduan erabili ditugu.

I. Elortza: Diskoan Beñat Agirre ekoizpen lanetan sartu zen eta maketa entzun eta gero berak ere beste ikuspegi bat eman zuen.

Euskadi Gazteako Top Gaztea zerrendan lehen postuan izan zarete. Espero zenuten lehen lanarekin horrelako harrera izatea?

I. Elortza: Ez. Dena dela, horrek ez dizu ezer ziurtatzen, Top Gaztean lehen postuan egoteak ilusioa egin ahal dizu, baina gero garrantzitsuen da salmentak ondo doazela ikustea, kontzertuetara jendea datorrela... Orain zuzenekoekin hori guztia ikusiko dugu. Zerrendako lehen postuan egon izanak ilusioa egiten digu, baina ez da gure helburua. Eta egia esan ez genuen horrelakorik espero.

Lehenik rock erradikala nabarmendu zen Euskal Herrian, gero heavyak indarra hartu zuen eta orain poparen booma ematen ari ote da?

J. Oarbeaskoa: Su Ta Gar heavya egiten hasi

Familiako giroa

Aurretik etxean musikaririk ez bazuten ere, lokin Elortzak hasi zuen Elortzatarren musika tradizioa.

Hamabost urterekin baserrian bertan entseatzen hasi ziren. Eta ondorioz, beti bertan izan dituzte instrumentuak. Oso erraza zen instrumenturen bat jotzen ikastea. Txikitan ganbarara igo eta jotzea besterik ez zuten. Iñaki izan zen bigarrena, bera ere hamabost urterekin hasi zen gitarra jotzen. Hirugarrenari pixka bat kosta egin zitzaion.

zenez geroztik soinu gogorrek bakarrik entzun dira hemen. Orain, ordea, jendeak beste musika mota batzuk ere entzuten dituela dirudi. Dena dela, oraindik doinu gogorrek dira gehien entzuten direnak.

E. Elortza: Eremua zabaltzen ari da.

I. Elortza: Hori da, popa baino, abanikoa da zabaltzen ari dena.

Zeintzuk dira Sei Urte-ren eraginak?

I. Elortza: Musika gogorra entzun izan dugu beti. Agian niri pop kutsua duten taldeak gusatu zaizkit, eta konposatzeko orduan pixka bat taldea nik gidatzen dudanez... Baina beti euskal musika entzun izan dugu. Nigan eragina izan duten euskal diskoak? Jo ta Kie-ren azkena une jakin batean nahiko garrantzitsua izan zen niretzat, Xabier Montoiaren lehena... Gero Su Ta Gar, Negu Gorriak eta jende guztiak entzun duena entzun dut.

Hiru anaia zaudete taldean. Anaiez osatutako bandak izaten omen dira sendoenak. Nola konpontzen zarete Elortza anaia?

E. Elortza: Ondo. Elkar hain ondo ezagutzen dugunez sekula ez dugu sorpresarik izaten bata bestearen jarrerekin.

J. Oarbeaskoa: (Barre artean) Adar jotze kontrolatua daramate.

Zergatik Sei Urte?

J. Oarbeaskoa: Taldearekin hasi ginenean Iokinek eta nik sei urte generamatzen musikan. Eta kasualitatez orduan gurekin zegoen Iker markinarrak ere bai. Horregatik jarri genion izen hori. Eta orain taldea sortu eta sei urtera kaleratu dugu lehen diskoa. Sei zenbakiarekin bitxikeria dezente ditugu.

I. Elortza: Badirudi sei dela gure zenbakia.

E. Elortza: Ea 6.000 disko saltzen ditugun!

I. Elortza: Zergatik ez 60.000!

E. Elortza: 600 milioi! (Barreak) ■

Sei urteko ibilbidea baino zerbait gehiago

Duela sei urte, 1997an, sortu zen talde bizkaitarra. Ez da izan beraien lehen proiektua. Aurretik musika gehiago izan da beren bizitzetan. Julen Elortza eta lokin Oarbeaskoa Izurrai izeneko taldean aritu ziren lehenik. Hura amaitu ostean lokin Martxoak 31-n hasi zen. Julenek, berriz, denboralditxo batez utzi egin zion taldeetan jotzeari. Jada Martxoak 31 desagerturik, Julen eta lokin berriro elkartu ziren Sei Urte taldea sortuz. Garai hartan Iker markinarra zuten baterian, Taupadako baxujole ohia. Hirukoteak 1998an argitaratu

zuten lehen maketa: "...orain...". Bi urte beranduago Iker-ek taldea utzi eta lokinen anaia Ekain sartu zen taldean. Ordura arte Hissopusen aritu zen anaia gazteena. "Ekain sartu zenean zerotik hasi ginen, eta ordura arteko abestiak alde batera utzi genituen. Soinua gogortzea erabaki genuen. Ekainek nahiago zuen aurreko estiloarekin jarraitzea, baina Julen eta biok asperturik geunden", dio lokinek. Bigarren maketa, "Non", 2001ean grabatu zuten. Baserrian bertan estudio txiki bat muntatu zuten gero, eta hori aprobetxatuz

taldea sortu zenez geroztik egindako abestien bilduma bat grabatzea otu zitzaion. Bilduma hau aurreko maketetan argitaratutako zein inoiz grabatu gabeko abestiek osatu zuten. "Grabatzen geundela gitarra pilo bat sartzen ari ginela konturatu ginen. Eta beste gitarrole bat hartzea erabaki genuen", diosku Julenek. Taldean sartu zen azken kidea Iñaki zen, lokin eta Ekainen anaia, Zer taldeko gitarrole eta Ene Bada taldeko baxujolea. Jada laukote moduan, maketa horrekin irabazi zuten Euskadi Gaztea Maketa Lehiaketa.

Bittor Ghezka

Ezberdintasunari beldur

AINARA GURRUTXAGA
Argazkiak: Alberto Eloseg

ANTZERKIA

ZENBAT ALDIZ ENTZUN OTE DITUGU halako baieztapenak: "Gizonexkoek emakumeek baino hobe gidatzen dute", "Judutarrak merkatarik baino dira, negoziogileak butsak" edo "Estatubatuar guztiak ergelak dira, buruarinak". Halako edo antzeko esaldirik inoiz pentsatu edo esan ez duenik ba al da? Gutxi, ziur.

Aurreiritzi hauei buruz mintzatu nahi izan du, hain justu, Donostiako Vaiveneko Donostiako Antzoki Zaharrean maiatzaren 30ean. Hamleten mitoa berreskuratzen duen tragikomedia gure gizarteak oraindik gairatzen dituen aurreiritziak buruz mintzo da.

Ana Pimentak berehala proposatu zion Laila Ripolli aurreiritziak buruzko antzezlan bat idatz zezan. Ripollek ibilbide luzea du aktore eta antzerki zuzendari gisa, eta duela urte eskas hasia da idazkuntza lanetan. Hark idatzi eta zuzendutakoak dira "Atra Bilis" eta "La ciudad sitiada" lan arrakasta-

Laila Ripollek idatzitako "Bittor Ghezka" lana estreinatu zuen Vaiveneko Donostiako Antzoki Zaharrean maiatzaren 30ean. Hamleten mitoa berreskuratzen duen tragikomedia gure gizarteak oraindik gairatzen dituen aurreiritziak buruz mintzo da.

tsuak. Baiezkoa eman zion Pimentaren eskaerari.

Hamlet gaurkotua

Paper zurien aurrean jarri orduko Shakespeareren "Hamlet" etorri zitzaion gogora Ripolli, eta haren pertsonaiek Vaiveneko konata nahi zuenarekin guztiz bat egiten zutela konturatu zen. "Zer gertatuko litzateke Hamlet ez balitz Danimarkako printzea? Eta edozein herriko auzo arrunt batean biziko balitz XX. mende amaieran?". Gogo biziz hartu zuen erronka eta, hala, klasiko ezagunaren pertsonaia nagusiak egungo egoerara ekartzeaz ekin zion. Danimarkako printzearen alde ilunenaz baliatu zen horretarako, eta hortaz, aitaren heriotza jasan ezin duela eta, inguruko guztiak zanpatzen dituen pertsonaia bihurtu zuen obraren protagonista.

Oro har bertsiotua librea izanik ere, Vaivenen azken proposamenaren badira dramaturgo ingelesaren lanetik zehatz-mehatz berreskuratutako pasarteak ere. Taldeak identifikazioarekin jokatu nahi izan du, ez zuen gizaki arrotzez hitz egin nahi, gehiengoari buruz mintzatzeko gogoaz zuten: "Arrazista, homofobo edo sexista direla aitortuko ez luketen gehiengo horretaz".

Ana Pimenta, Vaivenen sortzailea

«Antzerkiak ezinbestean hitz egin behar du inguruan gertatzen denaz»

1997an Ur antzerki taldea utzi eta Iñaki Salvadorrekin batera Vaiven sortzea erabaki zuenetik lan eta lan dabil gelditu gabe. "Lotsa gabe" eta "Murphy gainetik kendu ezinda" dira ekoizpen etxe donostiarraren aurreko lanak.

Hasieratik garbi al zenuten Vaivenek ekoizpen etxe egitura izan behar zuela?

Vaiven sortu genuenean konpainia guztiak krisian zeuden: Geroa, Tanttaka... Mundu guztiak konpainietatik ihesi egiten zuen, mantentzeko zailak zirelako. Hortaz, erabaki genuen ekoizpen koltxoi sendo bat sortzea, eta ahal zen neurrian ekipu bertsuarekin lan egitea. Baina ez pentsa, gaur egun ere oso zaila da halako egitura bat mantentzea. Baina tira, ezin naiz kexatu, nik nahi ditudan istorioak kontatzen ditut, nahi dudana moduan eta nahi dudana jendearekin!

Antzerkiaren krisi famatua betidanik ezagutu duzu beraz...

Bai. Baina gaur egun ikuslearen aldetik nabari dut

krisia. "Bittor Ghezk"en euskarazko emanaldira 30 pertsona besterik ez ziren joan, eta gazteleraz ere ez pentsa egoera askoz hobe denik. Ez da gure taldearekin soilik gertatzen gainera, krisia orokorra da. Antzerkia artisau lana da kasik, eta gaur egun dugun telebista kakatiarekin lehiatzea oso zaila zaio. Baina niri benetan min ematen didana zera da: publikoa lelotzen ari dela. Jendea antzerkira "Hotel Glamour", edo "El Club de la Comedia"ko bakarriketak ikusteko gogoz joatea da, gauza errazak ikustera. Estreinaldiaren egunean ETArekin azken atentatua arbuia zenuen...

Ezkertiara izaki, guztia hitz eginaz konpon daitekeela uste dut, nire ideologiarekin oso koherentea naiz. Antzerkiak ezinbestean hitz egin behar du inguruan gertatzen denaz. Egun hartan alegatu hura egiteko beharra sentitu nuen antzezlanari gai horri buruz mintzo delako: ondo-koari ateak ixteak indarkeria besterik ez dakarrela dio. Min handia ematen dit herri hau horrela ikusteak.

Hilabete batzuetako lanaren ostean sortu zuten "Bittor Ghezk. Gizona, heterosexuala, europarra, zuria eta katolikoa", eta maiatzaren azken asteburuan estreinatu zuten Donostiako Antzoki Zaharrean euskaraz zein gazteleraz, Laila Ripoll eta Aitana Galanen zuzendaritzapean. Ritxi Lizartza arduratu da euskarazko itzulpena egiteaz.

"Drama eta komediaren mugan dagoen ikuskitun bat egitea zen gure asmoa, gizartearekin kritikoa den konpromisozko lan bat, alegia", gaineratu du Ana Pimentak. Genero nahasketa horrek emaitza politak ematen ditu batzuetan, baina zenbait eszenari indarra kentzen diote bestetan. Era berean, zenbait aktorek euskararekin zailtasunak izateak tonu dramatikoa ere ez dio mesede handirik egiten.

"El Club de la Comedia" saioko aurkezlea dirudien pertsonaia baten hitz jarioak betetzen du antzokia ikuskizunaren lehen minutuetan. Felix Arkarazo eta Ernesto Barrutia aktoreek txandaka gorpuztuko duten pertsonaiak, bakarrik luze baten ondoren, kontakizun honetako familia aurkeztuko digu: Marik (Ana Pimenta) eta haren seme Bittor Ghezk-ek (Jon Calvo) osatutakoa. Mari Espainiako herri txiki batetik Euskal Herrira etorritako emakume alaia da, herriminak jota eguna bere lurraldeko kantuak abesten igarotzen duena.

Bittor, aldiz, oso bestelakoa da: "Bakarrik jaiotzen gara, bakarrik biltzen gara eta bakarrik egiten dugu lo. Bakarrik bizirik gara eta ezin da ezer egin". Horixe errepikatzen du pasarte

Bira urritik aurrera

Urritik aurrera izango da "Bittor Ghezk" Euskal Herrian barrena. Sarea zirkuituan mugitzeko hautatu dute eta, dagoeneko, 20tik gora emanaldi hitzartuta dituzte. "Ikusi gabe aukeratu zuten Sarean sartzeko eta eskertzeko da", dio Pimentak. Vaiveneko zuzendariak badaki lanak erreakzio ezberdinak eragin zituela estreinaldian eta, ikuslearen aldetik nolako harrera izango duen ezin aurreikusi: "Baina behintzat eztabaidatzeko beta ematen du. Bertolt Brecht-ek esaten zuen: antzerkiak ez du batzen, banatzen baizik".

bat baino gehiagotan protagonistak. Bittor ilusioa galdutako gaztea da, bere burua eza-gutzeko beldurrez inguruko guztiak mesprezatzen dituen horietakoa. Ezberdina sentitu aurretik nahiago luke hil.

Eta bada etxe honetan bertako ika-mika guztien lekuko isila bilakatuko den beste pertsonaia bat ere: zendutako aitaren espektroa. Haren bitartez familia honetako bizilagunen portaerak hobe ulertuko ditugu. Gainerakoan, Nerea (Dorleta Urretabizkaia) eta Benibeni indiarra (Asier Hernandez/Aitor Beltran) dira bakardade, frustrazio eta pasioak protagonistekin partekatze prest dauden bizilagunak. Iñaki Salvadorrek sortutako musika da ikuslea gorabehera horietan gidatuko duen ezkutuko beste protagonista.

Antzezlanak aurrera egin ahala pertsonaiak garatuz doaz, erritmo ezberdinean. Marik, esaterako, maitasuna topatuko du bere ezkaratzeko eskaileretan. Hasieran bere semea baino arrazistagoa izanik ere, aurreiritzi guztiak gainditu eta bera baino hogeit urte gazteagoa den Bangladesheko bizilagunarekin maiteminduko da.

Protagonista da kontakizunaren hasieratik amaierara ia inongo garapenik ez duen pertsonaia bakarra. Horregatik ikuslea sentsazio gazi-gozoz zipriztinduta heltzen da ikuskizunaren amaierara. Bittor Ghezkek ez du Hamletek bezala herioarekin topo egingo, baina bai, akaso mingarriagoa izan daitekeen zerbaitekin: hautatu gabeko bakardadearekin. ■

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Laura Mintegiren "Sísifo maite minez" nobelaren gaztelaniazko bertsioa plaza-ratu berri du Txalapartak. "Sísifo enamorado" Elisa Felix Butronek itzuli du.

Entzun! aldizkariaren 31. alearekin batera, disko bat banatuko da doan. "Marea de Música" du izena eta estilo

guztietako 24 musikari galiziarrek Prestigeren afera salatuz egindako kantuak biltzen ditu.

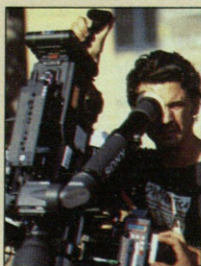
Juan Gorritik Jorge Oteizari omenaldia egin dio Lekunberriko Mitxausenean paratutako erakusketaren bidez. Gorritiren lanak bertan izango dira uztailaren 25a bitartean.

Gaizka Arostegi Castrillok "El cálido julio del treinta y seis" nobela historikoa plazaratu du Ttartalo argitaletxearen Abra bildumaren baitan.

Gaitzerdik "Gabriel Gabrielle" aurkeztu berri du Bilborock aretoan. Kepa Ibarak idatzitako lana Café Bar Bilbao Antzezlan Laburren Sarietaren bigarren edizioan garaile irten zen.

Xabaltxek aurkeztu berri du "Gau erdi pasa eta" hirugarren lana. Datozen hilabeteetan Hungariatik egingo du bira bat eta ondoren, eszenatokietatik urrunduko da ekimen berri bat hasiteko. Izan ere, abuztuan zehar, Frantzia zine mutuko filmei bere musika jarriko die.

Julio Medemen lau film ikusi ahal izan ziren lehengo asteazken Brasilgo Sao Paulo hirian. Medemekin batera, zenbait zinegile espainarren lana ikusi ahal izan da Cervantes Institutuak antolatuta.

Opera gehiago

BESTE BEHIN zabaldu du Operaren Lagunen Bilboko Elkartek hurrengo urteko egitaraua. Obra bakoitzetik lau emanaldi eskainiko diren arren, obra bat gehiago taularatuko da eta beraz, guztira, 28 emanaldi egingo dira. Lehenengoa Pucciniren "Manon Lescaut" izango da. Ondoren, Bizeten "Carmen" eta denboraldiaren berrikuntza izango

Irailaren 20an
hasiko da
OLBEren denbo-
raldi berria.
2003-2004 den-
boraldian, obra
bat gehiago
eskainiko du.

den Leos Janáček-en "Jenufa" ikusi ahal izango dira. Eskainikio diren laugarren eta bostgarren obrak Verdirenak izango dira: "I Masnadieri" eta "Otelo", hain zuzen. Benjamín Britten-en "Meter Grimes" lana eta Bizeten "Los Pescadores de Perlas" izango dira azkenak. 2003-2004 denboraldia irailaren 20an hasiko da.

Estatu Batuetatik dator saria

ONDARE EUSKAL-AMERIKARRAREN sortzaile eta sustatzaile izateagatik jaso dute Ameriketako Estatu Batuetako lau bertsolari euskal-amerikarrek National Endowment for the Arts saria, euskal tradizioaren alorrean. Jesus Arriada, Johnny Curutchet, Jesus Goñi eta Martin Goikoetxea izan dira aukeratuak AEBetan kultura tradizionalaren alorrean ematen den sari garrantzitsuen jasotzeko. AEBetan bertsolaritza gordetzeagatik 20.000 dolarreko saria jasoko dute. Honekin batera, beste bederatzik sari eskaintzen ditu National Endowment for the Arts-ek urtean zehar AEBetako ondare kulturala aberasten duten jatorri kultural ezberdineko beste hainbati.

Josu Camara Kukubiltxo taldeko kideak honakoa zioen

"Nabarra": "Uste dut euskal antzerkigintzak baduela nortasun propioa, neurri batean euskal Herriatik kanpo bertan baino eza-gunagoa dena".

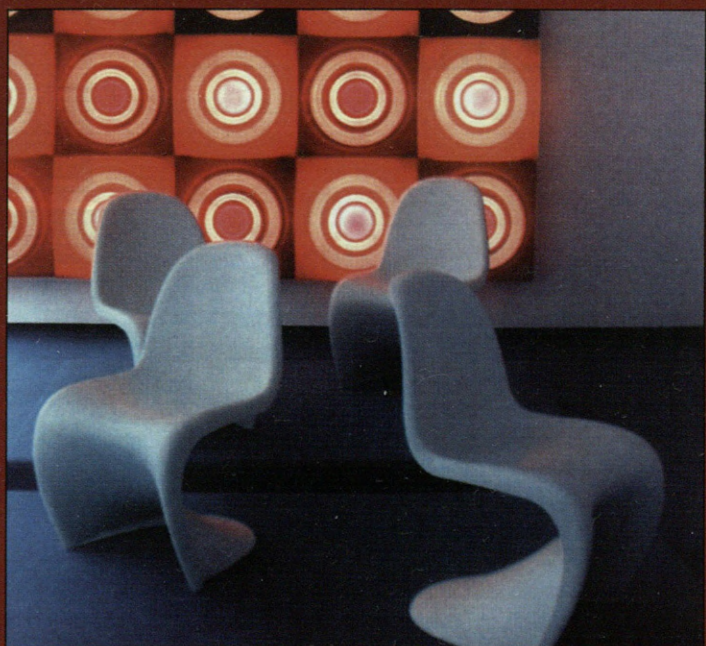
Anjel Lertxundiren hitzak dira hauek "BetErriko LibuRua" aldizkarian jasoak: «Testuan dagoena zuretzat zerbait bada, zehaztu duzulako, baina ez da ezertxo ere zuretzat baino, irakurlearen eskuetan jartzen ez duzun bitartean».

Jabier Agirresarobek zera esan

zuen "Tiempo" aldizkarian egin zioten elkarrizketan:
«Inperfekzioa dago artea».

Espido Freire idazleak honakoa zioen idazleen bizibideari buruz "El País"-en: «Planeta saria irabazten duzunean diruduntzat hartzen zaituzte, baina erdia zergetan joaten zaizu eta ezerk ez dizu ziurtatzen zure egile eskubideak ematen dizutenetik bizitzen jarraitu ahal izango duzunik».

Felix Marañaren hitzak dira hauek "Zabalik"-en esanak: «Sarraskigile gehiegi inguratu zaizkio Oteizari».

Diseinua enpresetan

Askotan ahazten zaigun arren, diseinuak badu enpresa munduan bere garrantzia, kulturean duen bezala. Diseinuaren urtea izendatu du aurtengoa Bartzelonako FAD elkarteak. Helburua diseinua gizartera gerturatzea besterik ez da, dugun irudi friboloa ezabatu nahian. Aste honetan bertan, Bilboko DZ Diseinu Zentroak, Bizkaiko Foru Aldundiaren Sustapen Ekonomikoko Sailaren pean dagoen zentroak, adituen foro bat osatu du. 17 adituk Bizkaiko enpresetan diseinuaren sustapena egitea dute helburu. Mila bat enprekin egingo du lan Foroak, eta iluminazioa edo ofizinetako altzariak bezalako alderdiak aztertuko ditu, diseinuaren kontzeptua enpresa munduan aplikatzeko xedez. Izan ere, diseinua ez dago soilik estetikarekin lotuta, diseinuak funtzionalitatea edo mantenimendu kosteen murrizketa ekar baitezake.

Enkarguz plazaz plaza

ESTREINALDIAK DIRA, aurrekoetan bezala, aurtengo Plaza Jaialdian eskainiko diren lan guztiak. Izan ere, horixe da jaialdiaren funtsa: bertaratuko diren artista guztiek enkarguz egin baitute Jaialdian taularatuko duten obra. Musika, dantza, antzerkia, bideoa edota performancearen mugak lausotzen dituzten ikuskizunak dira egitaraua osatzen dutenak. Aurten hiru egunetik hamarrera luzatu da egitaraua. Dagoeneko hasia dago, baina hilaren 29an amaituko da. Eta aurrekoetan ez bezala, eszenategi gehiago izango dira. Kursaalaz gain, Arteleku, Zurriolako hondartza edota Koldo Mitxelena Kulturunea dira horietako batzuk.

Japoniar animazioa gertutik

JAPONIAR ANIMAZIOARI eskainitako lehen jaialdia burutzen ari da egunotan Iruñeko Civikan kultur zentroan. Bertan, *anime* izeneko japoniar animaziozko zinemari eskainitako hainbat ekitaldi daude. Batetik, hamaika luze-metrai, animaziozko telesailen 20 kapitulu, marrazki tailerrak, hitzaldiak edota manga teknika erabiltzen duten liburuak izango dira ikusgai. Aipatzekoa da, Jaialdiaren baitan, "Animatrix" bildumako bederatzi laburmetraiak eskainiko direla.

Haurrak telebista aurrean.

Azaroan burutuko da Bartzelonan Haur Telebistaren Europako Behatokiak urtero antolatzen duen Biltzarra. Komunikabideek haurrei eskainitako eduki biolentoak izango dituzte aztergai. Haur batek 18 urte betetzerako 200.000 ekintza biolento ikusten ditu telebistan. Haurrentzako programazioa asko aldatu da. Garai bateko arratsaldeko saioetatik, goizeko "programa kontenedoreetara" pasa dira. "Dragoi Bola"k, "Shin Chan"ek eta horrelakoek ordezkatu dituzte garai bateko marrazkiak. Espainiako haurrek hiru ordu igarotzen dituzte astean telebista aurrean. Denbora baino, haurrak zer ikusten duen da garrantzitsua. Adituen ustez, Estatuak komunikabideen edukia neurtu beharko lituzke; eta gurasoek telebista ikusten eta itzaltzen irakatsi beharko liokete haurrari.

ALBERTO ELOSEGI

Pirateriari panikoa.

Horixe da diskoetxeek sentitzen dutena, hilabeteetan Internetetik 2.600 milioi artxibo jaisten baitira. Zinemak ere neurriak hartzeari ekin dio. Oraingoz, denbora luzeagoa behar da film bat saretik jaisteko abesti bat lortzeko baino. Baina etorkizunari beldur, enpresa handiek filmeen lapurketa saihesteko neurriak hartu dituzte. Inor ez da estudioetan sartzen baimenik gabe. Pentsako paseetan, segurtasun neurri handiak hartzen dira inork ez dezan filma grabatu; eta zintak aretoetara mensajero bidez eramaten dira.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Euskal Herriko Eskolarteko Bertsolari Txapelketak

Batzuen artean

IKASTOLEN ELKARTEA
63 eta 61 orrialde

Eskolarteko bi txapelketa

Gure bertsolaritzak eman duen uza berrienaren etorria ezagutzeko aukera eskaintzen dute Ikastolen Elkartek plazaratu dituen bi liburu eta kasetak. Izan ere, 2002. urtean Mungian burutu zen Euskal Herriko XIV. Eskolarteko Bertsolari Txapelketaren finalean eta Zumarragako Beloki pilotalekuan izan zen Gipuzkoako Eskolarteko 22. Bertsolari Txapelketaren amaieran entzun ahal izan ziren bertsoak bildu dituzte bertan. Liburuetan azaltzen dira baita ere parte hartu zuten neska-mutikoen eta beste hainbat arduradunen argazkiak, bizi ziren hainbat une

gogoangarri jasotzen dituztelarik. Gazteenen bertsolaritzaz eta bertsoaz gozatzeko parada ezinhobe da Ikastolen Elkartek eskaintzen digun hauxe. |

Tximistorratzeko Kukua

Andreu Sotorra

GILTZA
109 orrialde
5,90 euro

Edebé sariko haur literatura saileko irabazlea

Karlos Zabala Oiertzabalek euskaratu du bederatzi urtetik aurrerako irakurleei zuzendua dagoen Andreu Sotorra idazle katalanaren nobela hauxe, "Tximistorratzeko Kukua". Umegorria zela Txinatik ekarri zuten neskato bat da narrazioko kontatzailea eta hamaika urte bete zituenean bizi behar izan zituen ezustekak dakartza kontura, hain zuzen ere orduantxe hartu zuelako bere neba nagusiak, Ilargi-Yung deitzen den neska horrek hainbeste maite duen nebak, okupa izateko erabakia. Eta mendira joan zen bizitzera, legenarduentzako ospitale abandonatu batera. "Tximistorratzeko Kukua" rekin Edebé haur literatura lehiaketa irabazi zuen Andreu Sotorra idazle katalanak. |

Historia oinarri duten narrazioak

Antso Azkarraren garaietatik hasiz Gloria Rekarte bezalako ETako militante bati gure egunetan bizitzea egokitu zaizkion gertakizunetara, Euskal Herriaren historia oinarri daukaten zazpi narrazio bilduz osatu du Iñaki Petxarromanek Txalaparta argitaletxearen eskutik kaleratu duen "Katearen begiak" liburua. Bertan azaltzen diren kontakizunen bidez irakurleak bizi ahal izango du Antso Azkarra edo arrano beltzaren hegala moztuaren garaia, Nafarroako Pedro Mariskalek Erresuma Zaharra odolostu zueneko, Rosa Iturbe edota lapurtarren sufrimendu anonimoa, Agosti Xaho Zumalakarregiren arrastoan, Manuel Santa Kruzen eginahalak, Fortunato Agirre Lizarrako alkatea fusilatu zutenekoa zein azken urteotako gorabeherak Gloria Rekarteren ikuspegian. |

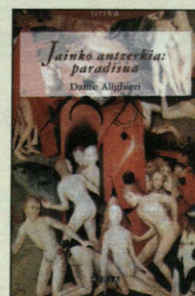
Katearen begiak

Iñaki Petxarroman

TXALAPARTA
230 orrialde
15 euro

Dante Alighieriren "Paradisua"

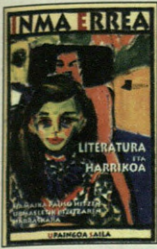
Santi Onaindiak bere garaian euskaratu zuen Dante Alighieriren "Jainko Antzerkia" epopeia mistikoa apailatu du orain Jose Antonio Agirrek, egungo irakurleei eskaintzeko asmoz. Dagoeneko kaleratuak zituen "Infernua" eta "Purgatorioa", Dante Alighieriren lan horren lehenengo eta bigarren kantuak jasotzen zituzten liburuak, eta hirugarren lan honekin jartzzen dio amaiera Danteren bidai bereziari. Ibilbide horretan, infernuru ondoren eta purgatorioko eremu malkartsuetatik igaro eta gero, lurreko paradisuatik zerukora doa Dante, benetako paradisu den horretara. Eta han, bederatzi zeru iragan ondoren, guztiaren gailurrean aurkituko du tinko eta eder Jaungoiko beraren egoitza. |

Jainko antzerkia: Paradisua

Dante Alighieri

HIRIA
162 orrialde
15,50 euro

Literatura eta harrikoa

Inma Errea

PAMIELA
133 orrialde
10,40 euro

Emakumeak eta literatura aztergai

Pamiela argitaletxeak plazaratu duen Inma Errearen saio bizi honek "Literatura eta harrikoa. Hamaika pauso hitzen urmaetik bizitzaren harraskara" du izenburutzat, eta emakumeak idazteko, eta are irakurtzeko ere, historian zehar izan dituen zailtasunak eta hala ere literaturan utzi duen arrastoa dauzka hizpide, makina bat topikoren inguruko gogoeta zorrotza eginez. Gogoeta horien artean honako hauek daude, adibidez: Egia ote da batzuek defendatu eta askok arbuia-tzen duten 66 literatura femeninoarena?

Edota emakumeek saioa eta kritika baztertu eta fikzioa eta poesia nahiago dituztela? Eta hala balitz ere, zergatik gertatzen ote da hori? ■

XABIER MENDIGUREN

"Hau ez da, inondik ere, udalekua paradisutzat hartzea"

Nolako harrera espero duzu izatea zure azken lan honek?

Badakit udalekuak ezagutu izan dituen jendeari bereziki xarmagarri egin zaiola liburua, oroitzapen asko ekarri dizkiolako gogora. Nolanahi ere, nik nahiko nukeena halakorik ezagutzen ez duenak ere liburua ontzat hartzea eta irakurtzen ondo pasatzea izango litzateke. Ez dakit lortuko dudan hori.

Zein da "Uda betiko balitz"en mamia?

Beno, kokalekua udalekua da, baina azkenean adolezentziak hitz egiten da bertan, garai horretan egiten diren milaka aurkikuntzez, izaten diren nahi eta ezinez, inbidiaz eta zalantza, eta baita pozez ere. Eta poza azpimarratu nahi dut, liburu honek hasieran "Hau da poza!" zuelako titulu, gero "Uda betiko balitz" izenburuagatik aldatu banion ere. Zergatik jarri nahi nion "Hau da poza!" titulu bezala? Bada, oso arraroa delako liburuetan poza agertzea, ohiz sentimendu tristeagoak, ilunagoak agertzen dira beti. Baina niri garai hartaz eta bereziki udako sasoiak oroitzean, halako sentimendu baikorrak eta pozezkoak etortzen zaizkit bereziki gogora. Eta liburu honetan denetik dago, sentimendu asko agertzen direlako, baina halako onerako zera bat-edo azpimarratzen da gehien.

Udalekua paradisu bat al da zuretzat?

Ez, ez! Liburuan agertzen da nik argitaratu dudan lehenengo poema, eta hartan diodan moduan, hau ez da, inondik ere, udalekua paradisutzat hartzea, baizik eta bizitzaren laboratoriorio txiki bat bezala, toki itxi bat delako eta horrelako batean harreman sare asko sortzen direlako.

egileari galdezka

Haur mendizaleei eskainitako ale berezia

Sua argitaletxeak kaleratzen duen "El mundo de los Pirineos" aldizkariak etxeko txikienak mendizale bihurtzeko aproposak izan daitezkeen 50 ibilbide erraz bildu ditu ale berezi honetan: Artikutzara bezala Mendaurrera, Iratiko oihaletik Betatoko basora, mendira joan eta ondo pasaz gero, edozein adinetako haurra bilaka daiteke mendizale, eta adin guztiak hartu ditu kontuan "El mundo de los Pirineos"ek, bai bizkarrean jarriker eman beharrekoak, zein jauzi eta saltoka ibil daitezkeenak. ■

El mundo de los Pirineos. Berezia

Batzuen artean

SUA
122 orrialde / 6 euro

Udalekuetako mikrokosmos aberatsa

Xabier Mendiguren Elizegik plazaratu duen azken lana da "Uda betiko balitz", 1976an

hasi eta 1980a bitartean hainbat udatan barrena udaleku batean hedatzen den nobela. Mikrokosmos bat da idazlearentzat udalekua, bere baitan mundu bat biltzen duena eta aldi berean kanpoko munduaren ispilua ere bade-na. Hamabi urte dauz-kate bere narrazioko protagonista nagusi diren neska-mutiko grina-tsu bezain itxaropen-tsuek hasieran, hamalau urte bigarren partean eta hamasei jadanik bukaera aldera. Gazte-txo horien nerabezaro-ko aldaketak islatzen joan da Mendiguren Eli-zegi narrazio honetan, eta horrez gain gizar-teak berak aldi hartan izan zuen bilakaera nabarmentzen ahalegin-du da ere. Nobelak hogeita bat kapitulu ditu, hiru zatitan bana-

Uda betiko balitz

Xabier Mendiguren

ELKAR
164 orrialde
11,50 euro

tuak. Udalekuetan eman ohi diren hainbat egoera azaltzen dira kapitulu horietan, hirugarren pertsonan kontatuak, baina hari narritiboaz gainera ahozko euskaren grazia erantsi nahi izan dio idazleak, eta kapitulu bakoitzean muti-koetako batek idatzitako gutun pertsonala azaldu du, gutun horien bidez mutiko horren bilakaera nolakoa den irakurleak jakin ahal izan dezan. ■

Gartxot

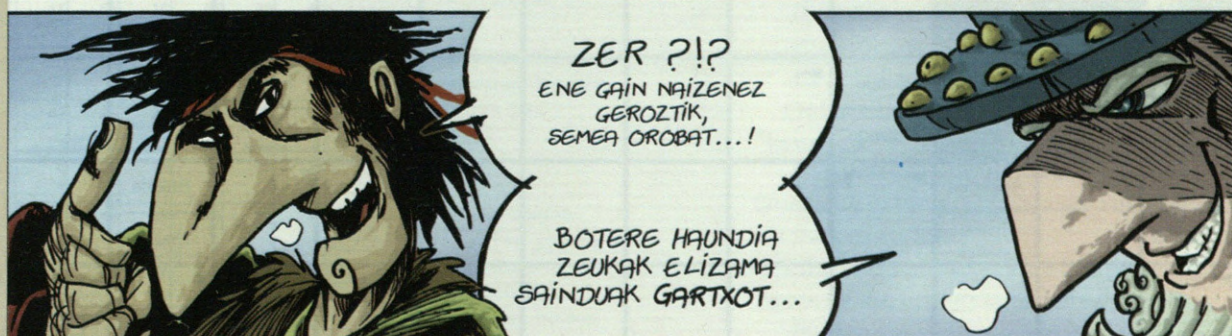

ZEREN KARI : ZERTARA.

HA : DEUS ERE, EZERTXO ERE EZ.

KABALEAK : AZIENDA, ABEREAK.

ALDERDI : ERGELA, ZOZOA

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Gela zain- tzen du	Zerrendak	Akabatu	Duda partikula	Jardun
	Txapelketa	Toka, zaitut	Kimuak	Bokala	
	Kanpo			Erbioa	
	Hutsarte			Gizon izena	
IRUDIKO KIROLA	Aukeratu				Bokala
Zuhurtzia	Ipar., apartak				Saila
					Aurrez aurreko kolpea
Eskaini eta ez eman		K birritan	Ardi, hitz elkarketan		
Pl., gerra tresna		Errep., gorotza	Hegazti mota		
		Trebea, iaioa			
		Gor			
Bururatu		Libre		Alkohol bukaeran	
Plangintza		Aluminioa		4. eta 1. bokalak	
		Oxigenoa	Gauero- koak		
		Bokala	Kontso- nantea		
Sorginen jaia				Bokala	

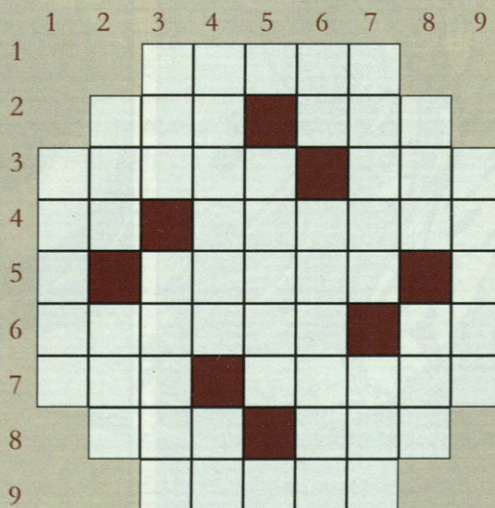
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Zuhaitz mota. 2.- Bizkaieraz, duk. Nafarroako urtegia. 3.- Perretxikoak. Infusio mota. 4.- Iparretarrak. Sadismoa du gustu-ko. 5.- Nitrogenoaren sinbolo kimikoa. Eguratsa. Kontsonantea. 6.- Irakiten ari da. Ogi, hitz elkarketan. 7.- Izaniko. Fruitu mota. 8.- Kalitate ezaugarria. Oinarrizko edaria. 9.- Distiratsu.

GOITIK BEHERA

1.- Iparraldean, sendo. 2.- Toka, du. Landare mota. 3.- Alaitasun. Kolore mota. 4.- Aditua, jakituna. Zakur. 5.- Kontsonantea. Zaharkitua. Kontsonantea. 6.- Bosgarren eta bigarren bokalak. Hotsa. 7.- Denbora. Jardun. 8.- Helduak euskalduntzeko eta alfabetatzeko erakundea. Zintzoa. 9.- Arteria nagusia.

Kontrapasa

Erantzunak zehaztuz joan ahala, pasa ezazu letra bakoitza dagokion laukira. Beheko taula osatu ondoren Pako Aristi idazle gipuzkoarraren esaldi bat agertuko zaizu.

Pako Aristi

5	58	1	66	44	28
17	68	16	56	23	53
10	60	33	2	11	50
42	63	36	24	51	39
8	65	48	12	26	6
27	54	45	3	22	46
61	14	7	32	31	9
13	4	38	25	49	47
40	18	21	20	15	67
57	34	29	62	52	35
19	37	55	69	41	30

- I. Idazteko, biltzeko, erabiltzen den gaia
- II. Jokoa ipini
- III. Lotsati
- IV. Tripazalea
- V. Ziria
- VI. Nazioa, aberria
- VII. Hegaztien gorotza
- VIII. Fruitu mota
- IX. Osasuntsuak
- X. Ekialdean, bestea
- XI. Denda

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70

Soluzioak

Kontrapasa	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Pare-parean begiak jasotzen diren hark niretara so jartzen zuela baieztatzen	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Hitz gurtzatutak	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Ekzer eskutik: 1. Pina, 2. Dok	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Esa. 3. Zizak. Irea. 4. IK.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Sadiko. 5. N. Giroa. R. 6.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Dirak. Or. 7. Ohi. Anara. 8.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
ISO. Ura. 9. Arrai.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Golik behar: 1. Zindo. 2.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Dik. Ihi. 3. Poz. Gisa. 4.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Ikasia. Or. 5. N. Karia. R. 6.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
Ue. Doinua. 7. Astia. An. 8.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P
AEK. Oria. 9. Aorta.	A	E	R	R	A	L	E	K	A	A	P

Kike Amonarrizen umorea

Gotzaina Zubielen

Nafarroako gotzainak herri txikiak bisitatu eta eliztarrei galderak egiteko ohitura zuen eta hilabete hartan Lizarrerrira joatea otu zitzaion. Zubielen apez berriz, larri. Jende gutxi herrian, eta elizarako joera zutenak apenas. Nork erantzun behar zien galderari?

-Badakit! -bere artean. Lorezainak!

Astakirten hutsa da, baina prestatuko dut.

-Zein zen Kristo? -galdetu zion, aurrena.

-Ez dakit!

-Eta zein zen Jesusen ama?

-Ez dakit!

Orduan apezak, makina belar moztailan "Jesus" eta "Maria" hitzak idatzi eta:

-Hara! Hemen idatzi dizkizut erantzunak.

Gotzainak galderak egindakoan, zuk disimuluz irakurri eta kito.

Biharamun goizean heldu zen gotzaina.

Apeza agurtu eta lorezaina bertan ikusita:

-Ikusten dut, langile eta kristau zintzoa zarena. Baina, Biblia ongi ezagutzen al duzu? Ea... Nor zen Kristo?

-Jesus! -Miguel.

-Oso ongi seme... Eta nor da Jesusen ama?

-Maria!

-Ederki! Eta amaitzeko. Esan Jesusen bi apostoluren izenak!

-Bai noski! Black eta Decker!

Tigrearen puzzlea

Igande goiza. Gorka lo. Bat-batean telefono hotsa. Alvaro da, larri:

-Gorka! Hator lehenbailehen etxera.

Puzzle batekin hasi nauk eta ez nauk bi pieza lotzeko gai.

-Eta zer puzzle klase erosi duk bada?

-Tigre bat osatu beharra zegoen.

Gorka ere puzzlezalea denez, jantzi, gosalduta eta ordu erdira Alvaroren etxera joan da:

-Hortxe duzu puzzlea, sukaldeko mahai gainean.

Gorkak pieza batzuk hartu, bi aldetatik ongi begiratu, kaxa ikusi eta:

-Hasteko esan behar dizut ez dagoela pieza hauek lotzeko modurik eta beraz, ezin dela tigreak osatu. Bigarren, mozkorra pasatzeko kafetxo bat eta aspirina bat hartzea gomendatuko nizuke. Eta azkenik, sar itzazu mesedez, Kellogsen zerealak kaxan!

Ihesi

Lea Ibarra ezagutuz

ONINTZA ENBEITA

Argazkiak: Iñigo Azkona

Gizaburuaga

Lea Ibarako herririk txikiena da Gizaburuaga. 140 lagun bizi dira, eta 6,4 kilometro koadro ditu guztira. Lau auzok osatzen dute: Okamika, Eguen, Lariz eta Laxier. Txikia izan arren, ibarraren garapenean esangura handia dauka. Izan ere, bertan dago bailarako industrialde bakarra. Okamikako industrialdea.

60ko eta 70eko hamarkadan, hainbat eta hainbat baserritarrek hirietara alde egin zuten. Lekeitio eta Ondarroara joan ziren Gizaburuagako seme-alaba askori eta asko. Hala ere, krisiak krisi, azken urteotan eutsi egin dio Gizaburuagak bere biztanleari. Horretan, Okamikako industrialdeak ere eduki du zeresana. Okamikako industrialdeak jarduera handia ematen dio herriari, eta bertako askok, bertan aurkitzen du lana.

Burdingai, Hodikautxo, Hika-Mika inprimategia, Arzabal distribuzioak, Zurgin... eta beste hainbat lantegi daude bertan. Edozelan ere, Laneko kooperatiba da herritarrei lanpostu gehien eskaini dizkiena. Barazki kontserbak, marmeladak, sagardoa eta beste produktu batzuk lantzen dituzte bertan. Produktu mota bi egiten dira Lanekon: bertoko nekazal ekoizpenez egindakoak eta kanpotik ekarritakoarekin egindakoak. Bertakoarekin egindako produktuek Leartibai izena hartzen dute, eta besteek Labore.

Lea Ibarreko Udal Mankomunazgoaren eta Okamikako industrialdeen bultzadaz sortu zen Laneko. Proiektuan interesatuta zeuden baserritarrak biltzen hasi ziren. Egun, Leartibai produktuak egiteko inguruko baserritarrei erosten dizkie beharrezko fruituak. Era horretan, baserritarrek badakite ekoizten dutena saldu egingo dutela. 13 bazkide ditu egun kooperatibak, eta merkatua Bilbo eta Madril ingurura ere, zabaldu dute.

Ibilian ezagutuz

X. mendera arte, Ibaibaso izena izan ei zuen Gizaburuagak. Lea erreka zeharkatzen du eta herriaren mendebalde oso menditsua da. Geroago jarri zioten Gizaburuaga izena, eta diotenez, buru gabeko gizona esan gura du. Bertako mendietan hainbat koba dago, eta horietako batzuetan historiaurreko aztarnak aurkitu dira. Lariz auzotik (Lekeitiotik Gizaburuagarantz goazela ezkerretara) Kalzaburu mendi-

Okamikako industrialdean 30 lantegi aurkitzen dira. Guztira, 400 langilek egiten dute lan bailaran kokaturiko industrialde bakarrean.

rantz egiten badugu, izen bereko kobaraino helduko gara. Mendian gora kilometro erdi inguru egin eta gero, baso bat dago artzain txabola baten ondoan. Basoaren barruan, kareharrizko muinoen artean, Kalzaburuko koba dago. 10 metroko sarre-ra dauka.

Kalzaburu leizetik gora, sasiz betetako bideari jarraituz, Txotxin-kobara helduko gara. Sarrerako zuloak hiru metro ditu altueran eta ia metro bi zabaleran. Barruan, antzinako hilobiak daude. Bai Txotxinkoban eta bai Jentilkoban agertu diren aztarnen arabera, neolitikoa dago

Gizaburuagara gerturatzen den bisitariak hainbat presa topatuko ditu herrian zehar egindako bisitan, Errotatxu presa da horietako bat; harlanduzko grabitate zuzeneko dikea duen presa bat da hau.

Gizaburuagaren jatorria. Sasoi horretakoak dira behintzat, bertan aurkitu diren aztarnak. Lurperaketetarako erabili ziren kobak, eta neolitikoa ohikoa zen moduan, taldean lurperatutako gorpuak daude. Oraindik ere ikus daitezke orduko hilobiak kobaren barruan.

Okamika auzoan, osteria, industrialdetik hurbil, Okamikako koba dago. Sarrera nagusia lurpeko erreka baten irteera da. Lau metro ditu

zabaleran eta hiru altueran. Beste koba batzuk ere badira Gizaburuagan, baina aipatutakoek balio arkeologikoa dute. Izan ere, horietan aurkitu izan dituzte neolitikoko arrastoak.

Erdi Aroan, Bengoleatarrena izan zen Gizaburuagako leinurik indartsuena. Haien ondarearen aztarrenak oraindik ere zutik daude Gizaburuagan. Bengolea auzoa, berez da berezia, baina Bengolea

GIZABURUAGAKO UDALA

Tel.: 94 684 25 86
Faxa: 94 6842982

email: idazkaritza.gizaburuaga@bizkaia.org

LEA IBARREKO UDAL MANKOMUNAZGOA

Elxaldea 1, 48289 Gizaburuaga
Tfnoa/Faxa: 94 684 29 82
Web orrialdea: www.leaibarra.com
e-mail: leaibarra@logiccontrol.es

ZABOR BILKETA-HIRIGINTZA-GARAPEN ETA ADMINISTRAZIO ZERBITZUAK

ONGIZATE - Tfnoa: 94 684 29 82
e-mail: ongizate.lea-ibarra@bizkaia.org

GARAPEN - Tfnoa: 94 684 30 77
e-mail: mank.lea-ibarra@bizkaia.org

www.leaibarra.com

Ihesi: Lea Ibarra ezagutuz

dorrea da eraikinik nabarmenena. Jauregi barroko bihurtuta dago egun, eta bertatik hurbil, urtegiaren ondoan, Bengolea errota eta burdinola daude. Bata zein bestea itzelak dira.

Instalazio hidrauliko konplexuarekin batera, ikaztegiak, benak eta totxoa biltzeko lekuak, ikuiluak, hiru irin errotak, urtegiak edo andaparak eta zubi bik osatzen dituzte errota eta burdinola. Zutabe batek eusten dio eraikinari. Industriaurreko lantegirik garrantzitsuenetakoa izango zen seguruenik. Orduko garairako, oso teknologia aurreratua dauka. Euskal Herriko burdinolarik konplexuenetakoa izango zen, konplexuena ez bazen. Pedro Bernardo Villarreal de Berrizek berritu zuen XVIII. mendean. Bengoleako presa ere berezia da. Ingurukoek ez bezala, prisma formako estribo zentral bakarra eta aurrealde zuzena ditu.

Bengoleatik gertu, Oibarko Andra Mariaren basiliza dago. 1752an berregin zuten, eta barroko estilokoa

Okamikako

industrialdearen bultzadaz

sortu zen Laneko.

Leartibai produktuak

egiteko inguruko

baserritarrei erosten dizkie

beharrezko fruituak

Oibarko Andra Mari basiliza 1752an berregin zuten eta barroko estilokoa da; bolumen kubikokoa izateak ikusgarria egiten du Gizaburuagako ermita txikia. Herriko baserririk zaharrena, berriz, Leixardi baserria dela uste da.

da. Erretaula gotikoa dauka, eta bertan gotikotik errenazimendurako zubian egindako Ama Birjinaren irudia dago umea besoetan duela. Ermita hori, Santa Katalina parrokiari dagokio. Gotiko eta errenazentista nahasten dira horren egituretan. XVI. mendekoa izan arren, kanpandorrea 1815ean egin zioten, eta ordularia 1914an.

Bengoleatarrenarekin batera, beste errota eta burdinola batzuk ere badaude Gizaburuagan. Eresa

baserria Lariz auzoan dago. Lehenago bertan zeuden errota eta burdinola urez hornitzeko eraikitako presaren ondoan eginda dago baserria. Errota oraindik ere mantentzen du, baina burdinolaren arrastorik ez da geratzen. Lea errekaen ibarraren estuguneetako batean, Errotatxu presa dago. Grabitate zuzeneko dika dauka harlanduzko presa horrek. Bai bera, eta bai berak ureztatzen zuen errota ikusteko, Gernikatik Lekeitiorako errepidearen 46.

Nola heldu

Autobusa

Bilbo-Lekeitio: 6:00etatik 20:00etara ordu bitik behin.

Lekeitio-Bilbo: 6:15etatik 20:15etara ordu bitik behin. Igande eta jai egunetan goizeko lehenengo autobusak kentzen dituzte.

Jateko

Herriko Taberna (herri gunean). Telf: 94 624 35 34. Oiniz taberna (Okamikako industrialdea). Telf: 94 684 27 51.

Lotarako

-Akuiola baserri turismoa (Laxier auzoa). Telf: 94 684 12 13 - 616 14 90 44 (Maria Angeles Aldekogara).

Herriko jaiak

Andra Mari eguna: irailaren 8an. Hirugarren adinekoen eguna: irailaren 7an. Oibar-ko ermitako jaiak: irailaren 9an.

- Santa Katalina: azaroaren 25ean. Herriko jai nagusia.

kilometroan dagoen zubi ojibala gurutzatu behar da.

Aita Santuari eskean

Erdi Arora arte, Lekeitioko Andra Maria elizaren parrokiapen zegoen Gizaburuaga. Lekeitioko Andra Mariaren elizatik banatzeko lehen eskaera 1454an egin zioten Gizaburuagarrek Aita Santuari. Ez zuten nahi zuten erantzuna jaso. Artzapeztegiak etekin ekonomiko han-

diagoak lortzen zituen Gizaburuagaren menpekotasunetik independentzia emanda lortuko zituenak baino. Beraz, bere interes propioen alde eta desanexioaren kontra agertu zen.

Bide horretatik zer egin handirik ez zutela ikusita, gizaburuagarrek euren kabuz ekin zioten lanari, eta 1460an eskumikatu egin zituzten. 1519an Leon X.ak argitaratutako bulak independentzia eman zien Gizaburuagari,

Amorotori eta Ispasterri.

Bulak arimak sendatzeko, bataio-harri propioa izateko, bereterrak edukitzeko eta ehorzketak egiteko eskubidea eman zien. Bide batez, Bule horrek berak, Gizaburuagako parrokiarako apaiza izendatzera behartu zuen Lekeitioko udalbatza. Ordukoak dira Gizaburuagako lehen politika-gizonak, eta 21. eserlekua zeukaten Gernikako Batzar Nagusietan. ■

Hornitu mobila

BBK-ko

kutxazainetan

www.bbk.es

Makina bat kontu

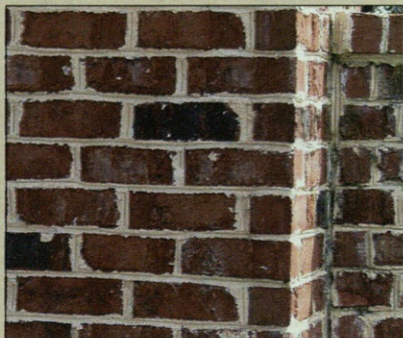
JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

ERAIKUNTZA

Adreilu adimentsuak eraikinen segurtasuna areagotzeko

ERAIKINETAN zartadurak, akatsak eta batzuetan istripuak eragin ditzaketen uestegabeko tenperatur aldaketak edota lur mugimenduak gertatzen dira. Orain arteko jarduerak erakusten duenez, ezustekook aurreikusteko aukerarik ez da izaten. Gainera, batzuetan faktore eragilea gertatu eta handik urte batzuetara agertzen da akatsa.

Egoera hori zuzentzeko "prebentzio" sistema bat eratu du Illinoisko Unibertsitateko ikerlari talde batek. Sistema honen oinarria "adreilu adimentsu" sortzea izan da. Aipatu adreilu hau ohiko adreilu arrunta baino ez da, baina bere baitan hainbat elementu integratu

Eraikinetan sor litekeen ezustekoak ekiditeko, adreiluetan sentzore bereziak ipintzeko saioak egin ditu ikerlari talde batek.

dira, besteak beste: tenperatura-sentsorea, azelerometroa, antena eta bateria. Horrela, adreiluak eraikuntzak dituen bibrazioak edota tenperatur aldaketak neurtzen ditu eta antena bidez zentro batera transmititzen ditu. Zalantzarik gabe, informazio guztiz baliagarria da suhiltzaileentzat edota lurrikara baten ondorio zutik gelditu diren eraikuntzen egoera aztertzeko.

Jatorrizko ideiak arazotxo bat zuen, hots, adreiluaren baitan doan bateriaren iraupena nola ziurtatu. Kontuan hartu behar baita, eraikinaren oinarrian dauden adreiluak beste elementuz estaltzen direla.

Arazo honi aurre egiteko bi bide jorratu dira; batetik adreiluek datuok tarteka bakarrik emititzea eta bestetik, adreiluek meta dezaketen beroa bateria bera behin eta berriz birkargatzeko erabiltzea. ■

Osasuna

JABIER AGIRRE

Zazpi minutu aski dira Alzheimerra diagnostikatzeko

DUELA BI hilabete aurkeztu zen Madrilén "zazpi minutuen testa", demenziak jota daudela susmatzen dugun pertsonen detekzio goiztiarra egiteko modua ematen digun proba labur bezain zehatza. Eta nola lortzen da hori? Alzheimer gaitzaren hasieratik beretik hondatzen den prozesu sail bat (alegia oroimena, denbora orientazioa eta hitz egiteko jariora batik bat) ebaluatuz.

"Lehenengo sintomak detektatzen direnetik aditu batek gaixotasuna diagnostikatu arte urtebetetik 2 urtera pasatzen dira", Madriléko Unibertsitate Autonomoko neurologoa den David Muñoz doktoreak kalkulatu duenez, "eta denbora epe hori balio handikoa da, ondotxo baitakigu Alzheimerrean detekzio goiztiarrak ezinbesteko garrantzia duela".

Zazpi minutuen testa AEBetan jarri zen martxan, eta dagoeneko gure inguruko hainbat ospitalean frogatua izan da. Diagnostikorako guztiz baliagarria gertatzen den tresna hori hasieratik oso sentikorrek diren lau proba edo funtzio neurtzean datza: denboraren ardatzarekiko pertsonak duen orientazioa, oroimena, mintzairaren jariora eta kontrol motorea dira aztertutako parametroak, bestelako abstrakzio mekanismo batzuekin batera. Diagnostiko goiztiarrak abantaila handiak ekartzen ditu arazo honetan inplikatuak

dauden sektoreentzat: horrela, gaixoa oraindik ez badago jubilatua, bere lan egoera planifika dezake; familiartekoak ere, berandu baino lehen eman beharko dizkioten zainetak eta ardurak planifikatzen has daitezke; eta gaur egungo botikek gaitzaren aurrerapena moteldu egiten dutenez, interesatzen dena da gaixoari botika horiek ahalik eta lehenbailehen ematea. Puntu horiek guztiak kontuan hartuta, erraz uler daitekeen bezala, zenbat eta goizago diagnostikatu gaitza, orduan eta lehenago jarriko dira martxan ekingiza prebentibo eta zuzentzaileak.

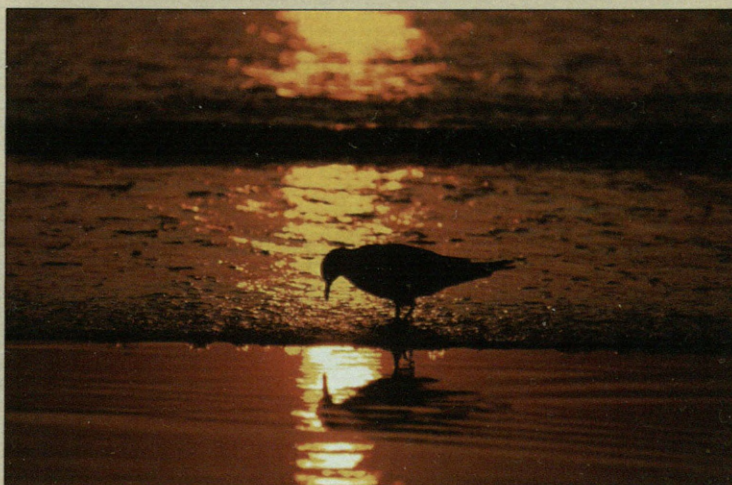
ENERGIA

Hidrogenozko itxaropena

HIDROGENOA ERREGAI GISA erabiltzeko aukera etorkizun hurbileko itxaropen bilakatu da. Bi arrazoi aipatzen dira esperantza honi lotuta. Batetik, naturak hidrogeno kantitate ia bukaezina eskaintzen du (kontuan har, esate baterako, uraren osagaiak hidrogenoa eta oxigenoa direla). Bestetik, energi iturri garbia da, hots, ez du berotegi efektua areagotuko lukeen karbono dioxidorik ekoizten.

Baina hidrogenoa bere horretan ez dago aurkitzerik naturan. Beti beste elementuren bati atxikirik edo nahasian ageri da eta bereizketa egitea arazo teknologiko zail xamarra da une honetan. Hain zuzen ere, gutxienez 800°C-eko tenperaturak behar dira elementua isolatzeko eta zifra handiegia da erabilpen publiko sistematizatu, adibidez automobilgintzari, aplikatzeko.

Hau honela izaki, ikerlari asko hidrogenoa tenperatura txikiagotan lortu nahiari lotu zaizkio. Ikerketa horien artean aipagarri, Georgia Institute of Technology zentroko Zhong

L. Wang zientzilararen saioa dugu, 350°C-eko tenperatura aski izan baitu helburua lortzeko. Antza denez, zerio, terbio eta praseodimio oxidoak burdin atomoz dopatu eta ur-baporea eta metanoa dagoen atmosferan bereizi du hidrogenoa.

Tenperatura jaitsiera hau arras garrantzitsua da. Izan ere, eguzki energian oinarritzen diren sistemak ere baliatu ahal izango lirarteke 350°C horiek lortzeko eta ibilgailu eta elektrogailuetan aplikatzeko bideak eskuragarri leudeke. ■

Hidrogeno kantitate ia amaiezina eskaintzen du naturak. Elementu hau tenperatura egokian isolatzea lortuko balitz, energia garbia sortuko luke, ez bailuke karbono dioxidorik liberatuko.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

zmandio@zerain.com

Marrubi gaxi-gaxiak

MARRUBIEN SASOIA amaitzen ari da. Marrubien sasoia hasi berria da. Urrutiko marrubitar makalen sasoia badoa eta etxe ondoko marrubitzo goxoen sasoia onenean dago. Bide bazterretako penditz hezeetan eta hostoak galzten dituzten zuhaitzen eta pinu gorriaren baso xareetan maiz topatuko duzu marrubitzoaren landarea. Beheko balaretan maiatzetik aurrera eta goi hotzagoetan uztaile eta abuztuan. Aho sabaian eta sudurrean barrena nabarmenak dira marrubitzo hauen usaina eta gaxitasuna. Freskoan bildu ahala jateko edo dultzeak, mermeladak, gozokiak, likoreak, uxualak bihurtu eta gerora gozatzeko. Fruitu basatiak biltzen ditugun guztietan bezalaxe, den-denak ez hartu, beste animalia batzuek ere marrubi horietaz baliatzen dira, bere udaberri-udako elikaduran osagarri garran-

tzitsua baitira. Euskaldunak ere usu baliatu izan ditugunaren adierazgarri eman diogun izen mordoak: mazura, maurri, maurgi, maulubi, mauliki, marrobi, magauri, mauri, maguri, maluro, maluri, malluki, mallugi, arrama, arraba, arraga, marguazi, marguosto, arrabatze, gorri, mariguri, maibeta, maieta, maiueta eta marrubi.

Azokatako marrubitar zozo-pandero makalak utzi eta edozein bide-ertzeko penditzeko marrubitzo gaxi-gaxiak dastatzera...

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

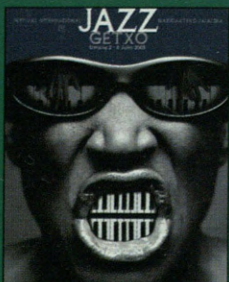
MAYI TOLOSA

MUSIKA

♦ uztailak 2-6 GETXO

Jazzaldia indarra hartzen ari da

Urtetik urtera erreferentzialagoa ari da bihurtzen Getxoko Jazz jaialdia. Aurten ere bost egunetako iraupena izango duen egitaraua prestatu dute, musika estilo honen zaleek huts egin gabe egin dezaten bertara bisita. Henry Teixerrek eskainiko du lehen kontzertua eta ondorengo gehiago izango dira, kanpoko zein bertako taldeek eskainiak. Egitaraua ixteko "The Manhattan Transfer" taldea entzuteko aukera izango da. Ekitaldi guztiak Biotz Alai plazan egingo dira gaueko 21:30etatik aurrera, edo Getxo antzokian arratsaldeko 19:30etatik aurrera.

ERAKUSKETAK

♦ uztailaren 1a arte HENDAIA Baroja jauregia

Ipar Euskal Herriko 15 artistek erakusketa bat paratu dute, 1997az geroztik itxita izan den Baroja jauregia berreskuratzeko asmoz. Patrick Grabet margolariak abiatutako egitasmoari, disziplina ezber-

♦ uztailaren 1a arte IRUÑEA Ziudadela

Angel Garrazak orain 20 urte jarri zituen azkenengoz bere eskulturak ikusgai Iruñean. "Si levantara la cabeza" izenburua duen lanarekin itzuli da Nafarroako hiriburura. Erakusketa

dinetako artistak batu zaizkio.

LEHIAKETA

♦ abenduaren 1a arte ONDARROA

Udalak eta Elkar argitaletxeak nobela laburrentzako Agustín Zubikarai saria antolatu dute hiru garrenez. Euskaraz sortutako nobela labur jatorrizkoak aurkeztu behar dira. Idazlanak Udaleko euskara zerbitzura bidali behar dira.

MUSIKA

♦ uztailak 2 BILBO Azkena aretoa 21:30

Eastern Lane Ingalaterra eta Eskozia arteko mugako herrixka bateko taldea da. Country musikatik punkeraino doazen abestiak dituzte.

ANTZERKIA

♦ ekainak 26 IRUN

San Juan plaza
20:00

"Elvis, vete ya!" antzezlan umoretsua eskainiko du Trapu Zaharra antzerki taldeak.

DANTZA

♦ ekainak 29 ESKORIATZA

Gorostari plaza / 23:00

Xukan taldeak "Iturrian zer dago?" ikuskizuna eskainiko du. Dantza, bertsolaritza eta trikitixa uztartzen ditu ikuskari honek.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Abentura kirola plazerra da batzuentzat. Plazer hori heldur sentsazioetik dator ordea, aukeratu duzun kirola garabi batetik salto egitea izan bada behintzat.

Adrenalina zintzilik

NORK BERE BURUA GAINDITZEKO, sentsazio berriak probatzeko, adrenalina askatzeko edota besterik gabe esperientzia berri bat bizitzeko xedez praktikatu ohi ditu jendeak abentura kirolak. Eskari gehien duten kirolen artean aurkitzen da saltoa. Kirol honen barruan, ordea, badira zenbait modalitate, besteak beste, zubi saltoa, goma saltoa, tirolina, gloe, tirolina, goma tiroa, rappela, parabola saltoa, goma pendulua eta supersaltoa.

Saltoen munduan zubi saltoa da ezagunena eta antzinakoa. Espainiarrek, ingelesarekin jokatzuz, jarduera honi puenting izena eman badiote ere, euskaraz, zubi saltoa edo zubi jauzia hitzak erabiltzen dira. Gorputza sokekin lotu eta zubi batetik salto egiteko jarduera Helmut Kiene izeneko eskalatzaileak egin zuen

**XABIER
TELLETXEA**

**Argazkiak: Euskal
Abentura Elkarte**

lehen aldiz 1970ean, Annecyn (Suitza). Cailles ibaiaren gaineko zubi batean soka lotu eta beste aldetik salto egin zuen. Zubitik botatzeko beste modalitate batzuen artean dugu zubi2 saltoa (izen horrekin bataiatu dute). Zubi salto arruntaren berdina da, baina pendulu berean geratu beharrean handiagoa den bigarren bat egiten da, hots, lehenengo zubi salto bat egiten da eta jarraian neurri bikoitzeko zubi saltoa egiten da. Guztia salto bakarrean.

Zubi saltoa zubirik gabe egiten denean, bestelako egitura erabiliz, supersaltoa egiten da. Salto honetan, sokak erabiliz, pendulua egiten da, alegia, zubiaren funtzio bikoitza bi garabik betetzen dute. Sokak erabiliz praktikatzen dira baita ere tirolina, parabola saltoa eta rappela. Tirolinari dagokionez, sokaz eginiko tobogana

BUNGALOWAK ALOKAIRUAN

**Aritzaleku
kanpina**

San Pedro z/g. 31291 LERATE (Nafarroa)

Tfnua./Faxe: 948 39 50 64
e-posta: aritzale@net-way.net
www.aritzaleku.com

Allozko urtegiaren hainbat jarduera egin ahal izanzen dituzu, esaterako, bela. Horretan ikasi edo aritu nahi baduzu, Nafarroako Bela Eskolaren zerbitzuak izanen dituzu.

sortuz eginiko jaitsiera gisa definituko genuke. Parabola saltoa tirolinaren familiakoa da. Bi soke-tatik zintzilik egiten da jauzi, parabola bat sortuz. Abiadura itzela lortzen denez, galgatze sistema berezia erabiltzen da. Galgatze sistema honen gakoa bi goma erabiltzean datza. Eta azkenik, rap-pela, orain arteko modalitateetan ez bezala, soke-kin gorantz joatea da.

Sokak erabiltzeaz gain, gomak ere erabiltzen dira saltoa praktikatzeko. Gomak lortzen dutena, gizakia yoyo baten moduan mugitzea da. Goma saltoa, esaterako, zubitik ala garabitik, eskaladako soka baino lodiagoa den gomaz egiten den salto mota da. Bada goma saltoaren antzekoa den beste modalitate bat ere: Goma tiroa. Modalitate hone-tarako bi goma erabiltzen dira. Bestalde, goma sal-toa zubi saltoa bezala zubiaren kontrako aldetik egiten denean, goma pendulua deritzo. Pendulu moduko goma saltoa, edo material elastikoa erabi-liz egindako zubi saltoa bezala defini daiteke. Ezagunagoa da ordea herri-ko jaietan ikusi ohi den gloe edo gomaz lagundutako ohe elastikoa. Praktika honetan, gizakia alde bana-tan instalaturiko arnesetara lotzen da gomekin. Honela, oheek gorantz egiten laguntzen duten bitartean, gomek jaitsiera arintzen dute.

Modalitate hauek Euskal Herri mailan duten praktika aztertze-ko xedez, Euskal Abentura Elkarteko Gerarta Arotzenarekin hitz egin dugu. Bere ustez, "Euskal Herrian saltoen munduan punta-puntan gande". 1991n egin zuen lehen aldiz zubi saltoa Gerartak eta 1995ean hasi zen monitore gisa. "Nabiz eta monito-re izan, aitortzen dut salto egiten dudan aldiro beldurra sentitzen dudala. Hain zuzen ere horrexek sentiarazten dit plaze-rra". Zortzi urte hauetan zehar aurrez aipatutako saltoetatik hiru

Euskal Abentura Elkartek 8.500 salto antolatu ditu. Ez da inoiz ezeren okerrik gertatu. Saltoan bizitzen den bel-durrak plazerra ematen omen du.

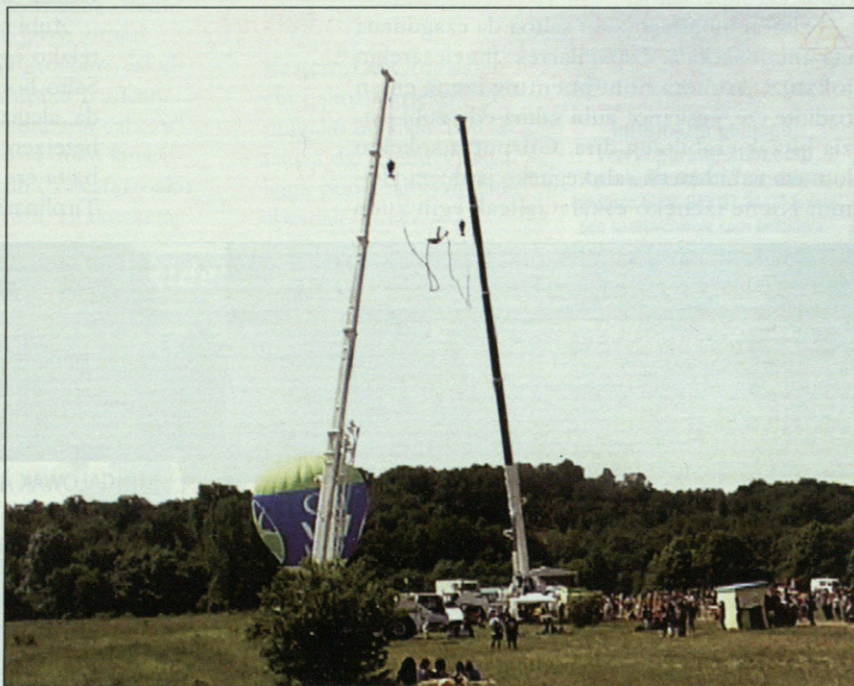
Baina, denei ez die graziarik egin, lau pretsona sal-toa egin izanaz damutu dira.

patentatu ditu elkarteak: zubi2 saltoa, supersal-toa eta parabola saltoaren galgatze sistema.

Gerartak jakinarazi digunez, batik bat jende gazteak praktikatu ohi du kirol mota hau. "Hor badira gazteak gauza gogorragoak egitera bultzatu edota bere mugak gainditze-eramanen dituzten arra-zoi hormonalak eta psikologikoak. Dena den, izan dugu 65 urteko jendea ere. Bederatzi urteko haurrek ere praktikatu izan dute saltoa". Eta gehienak mutilak dira. "Kirol hau praktikatzeko duen pertso-naren profila festazalearena da, ez du zertan kirolza-lea izan behar. Parrandazale amorratuak dira gehie-nak".

Saltoan aditu den Gerarta Arotzenak saltoa praktikatzera doazen gehienak euren kabuz eta irmo doazela baieztatu digu. Hala ere badira salbuespenak, esaterako, bada ezkontza agurra dela-eta zer egitera doazen ez dakitenak. Hala-ber, bada salto egiteko asmorik gabe joan eta ondoren animatzen denik ere. Aitzitik, ohikoa izan ez arren, badira salto egiteko helburuare-kin joan eta mementoa iristean ausartu ez denik. "8.500etik 62k soilik egin digute buts. Oro-korrean esperientzia bikaina bizitzaz jendea eufori-ko eta biziki kontent agertu arren, ez du errepika-tzen".

Euskal Abentura Elkartek gehienetan Azkoitian egiten du saltoa. Hala ere, Euskal Herriko eta Espainiako beste zenbait zubitan ere praktikatu izan du. Supersaltoa, goma sal-toa, goma tiroa, tirolina edo parabola saltoa praktikatzeko garabia behar denez, edozein leku librean praktika daitezke. Kirol guztietan bezala, hemen ere badira joerak, hots, zubitik eginiko saltoak udaberrian eta udazkenean praktikatu ohi dira gehien, eta garabitik eginiko saltoak, aldiz, udan.

Laburrean

- **Gloe**
Gomaz lagundutako ohe elastikoa.
- **Tirolina**
Sokatik zintzilikako tobogana.
- **Zubi saltoa**
Sokeaz lotuta zubitik botatzea.
- **Goma saltoa**
Gomaz aireratzea.
- **Goma tiroa**
Gomabizko aireratzea.
- **Rappel**
Norberak kontrolatuta sokatatik jaistea.
- **Parabola saltoa**
Abiadura handiko tirolina erraldoia.
- **Zubi2 saltoa**
Pendulu bikoitz mailakatua.
- **Goma pendulua**
Gomasalto pendularra.
- **Super saltoa**
Pendulu itzela.

Gazteak dira gomasaltoa, rapela, zubisaltoa edo antzeko abentura probak egitera ausartzen diren gehienak. Ez dira derrigorrez kirolariak eta askotan, Gerarta Arotzenaren iritziz "parrandazale amorratuak" dira.

Beldurra sentitzearen plazerra

Beldurra da kirol hau praktikatzeko oztopo nagusia, eta aldi berean, funtsezko sentimendua. Saltoan aditu den Gerarta Arotzenak bere eskarmentuan oinarriturik, honakoa deritzo: "Gizakiok gure mugak gainditzeak plazerra ematen digu. Egoera horietan beldurra sentitzen dugu eta senazko beldur horri aurre egiteak zirrara sortzen digu. Dagoeneko 8.500 saltotik gora egin ditugu eta denak onik irten dira. Guztira lau pertsona damutu zaizkigu salto egiteaz. Gainerakoak euforiko eta pozik geratu dira".

Beharbada beldurrak eta estuasunak eraginda, bitxikeri ugari ere gertatu ohi da saltoa egiteko mementoan iristean. "Behin japoniar bat etorri eta salto guztiak egin nahi izan zituen. Gertatu izan

zaigu baita ere, pentsatuz zubi saltoa egitera doana zubi2 saltoa egin eta itzelezko sustoa hartzen duenik. Lehen erorikoa egiten duenean eta guztia amaitu dela iruditzen zaioenean, bigarren erorikoa egiten du eta soka askatu dela uste du".

Segurtasuna funtsezkoa

Kirol honetan arriskuak ere garrantzi handia dauka. Saltoen gaiaren inguruan ez dago legedirik eta enpresak ez daude lanabesak aldatzera behartuta. Hori dela-eta, segurtasuna bermatzeko, sokak eta gomak maiztasunez aldatzea aholkatu ohi da.

Euskal Abentura Elkarteak esaterako, Zeelanda Berriko legedia aplikatzen du. Legedi honen arabera, sokak urtero aldatu behar dira, eta gomak aldiz, 150 salto inguru egindakoan. Gomen inguruko segurtasunean ere badu patentea elkarteak. Hala nola, segurtasuna bikoizteko, gomari segurtasun zorroa gehitzen dio elkarteak. Honela, gomak apurtuko balira salto egin duena zintzilik geratu eta ez litzateke konturatu ere egingo. Gerartaren hitzetan, "minutu bat zigarro bat erretzen egotea arriskutsua goa da gurekin zubitik botatzea baino. Profesionalekin lan egitea da funtsezkoa. Zortzi urtetan sekula ez dugu aseguru etxean parte eman. Segurtasun maila oso handia da".

Salto bakoitza egiteko erabilitako materiala ezberdina denez, prezioa ere ezberdina da. Esaterako, hamar metroko zubi saltoa praktikatzeko hiru euro balio ditu, hogeita hamar metroko zubi saltoak sei euro, zubi2 saltoak hamabost euro, parabola saltoak bederatzi euro, goma salto txikiak hamabi euro eta goma salto handiak hemezortzi euro. "Noiz edo noiz doan ere eskaini izan dugu baina beti gomendatzen dugu zerbait ordaintzea, saltoa baloratzeke eta ekintza horretan gogo gebiago jartzeke" dio Gerartak. ■

ARALAR KANPIÑA

Tel./Fax: 948 50 40 11
31870 LEKUNBERRI (NAFARROA)

WEB ORRIALDEA:
<http://www.campingaralar.com>

E-mail:
info@campingaralar.com

Gurean euskara aterpe

Euskarazko programak lortzeko pistak

"File-Save" edo "Archivo-Guardar", behin baino gehiagotan errepikatu ditugun urratsak dira. Baina zergatik ez esan "Fitxategia-Gorde"? Nola egin dezakegu gure ordenagailuarekin euskaraz komunikatzeko eta hark gu ulertzeko? Dударik gabe, aparailu informatikoen balio handiena softwarea edo programak dira, horiek gabe ezingo baikenuke hainbat funtzio bete eta erabiltzen duten hizkuntza da, dudarik gabe, ordenagailua eta gure artean dagoen komunikazioaren giltzarria.

ELISABETH POMBO

GAUR EGUN SOFTWARE aukera oso zabala da. Ingeleseztan edozein programa aurki edo eros dezakegu, baita gazteleraz ere. Baina euskaraz zer dago eta nola lor dezakegu?

Galdera horri erantzuteko asmoz, erabiltzaile arruntaren larruan jarri eta hark bere ordenagailuan izan beharko lituzkeen oinarritzko aplikazioen zerrenda bat prestatu dugu. Ondoren, horiek euskaraz lortzeko nora jo behar dugun jakin nahi izan dugu eta azterketa horretan ari ginela, software askearekin egin dugu topo.

Sistema eragilea, bulegotikako programak, nabigatzailea eta posta elektronikoa eta antibirus bat. Hori da erabiltzaile arrunt batek bere ordenagailuan izan beharko lukeen oinarritzko aplikazioen zerrenda.

Sistema eragile bat euskaraz lortzeko orduan bi aukera ditugu: software askearen lidergoa daraman Linux edo Bill Gates enpresa gizonaren Windows 98. Windows 95 ere euskaratua dago, baina jada zaharkitua geratu denez, Windows 98 aipatzera mugatuko gara.

Erabiltzaile arrunt batek bere ordenagailuan izan beharko lituzkeen oinarritzko aplikazioak badaude euskaraz. Hain oinarritzkoak ez diren beste batzuk ere itzuli dituzte, baina oraindik lan asko dago egiteko. Ildo honetatik software askeak aukera asko eskaintzen ditu.

Software askearen eta jabetun motako softwarearen artean dauden desberdintasunak aurrerago azalduko baditugu ere, lehenengoa euskaraz doan eskuratu dezakegun bitartean, bigarrena ordaindu egin behar dugu, piraterian erori nahi ez badugu behintzat.

Bulegotikako programei dagokionez, berriro ere Bill Gatesen Microsoft enpresaren aukera dugu: Office 2000. Baina duela gutxi Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak software askeko OpenOffice.org bulegotikako paketearen 1.0.2 bertsioa kaleratu du euskaraz. Beraz, orain bigarren aukera bat ere badugu. Pakete hori osatzen duten aplikazioak Office sortak eskaintzen dituen Word, Excel eta PowerPoint programen baliokide

diren OpenOffice Writer, OpenOffice Calc eta OpenOffice Impress biltzen ditu. Baita, OpenOffice Draw marrazketa bektorialeko aplikazioa eta Xuxen zuzentzaile ortografikoa ere.

Interneten nabigatzea gero eta garrantzitsuagoa denez, nabigatzaile bat eta posta elektronikoa kudeatzeko aplikazio bat ere beharko ditugu. Ezagunenak Internet Explorer eta Netscape dira. Euskaraz Netscape-ren laugarren bertsioa dugu eta Explorer-aren bosgarrena. Baina bada azken aldian asko zabaltzen ari den beste alternatiba bat ere, Mozilla du izena eta software askearen aginduei jarraitzen die.

Azkenik, antibirusa aipatu behar dugu. Birus informatikoen txerto hornitzaile garrantzitsuenetako bat Panda Software etxea da eta euskaraz Panda Titanium produktua lor dezakegu.

Zerrenda hau funtsean PC baten erabiltzaile gogoan izanda prestatu dugu. Macintosh erabiltzaileentzat tamalez, egoera okerragoa

Erabiltzaile arruntarentzako softwarea

da. Joxe Rojas, www.go.to/hamaika webgunearen egilea da eta bere kabuz Mac Os X sistemarako hainbat programa euskaratzen hasi da. Memento, TextEdit testu editorea, Mac Os Xeko Finderra, hau da ordenagailuko mahaia kontrolatzen duen programa eta iTunes, MP3 artxiboak entzun eta kudeatzeko aplikazioa baino ez ditu euskaratu, baina zerrenda luzatuz joango dela dio. Gainerakoan, Macintosh batean erabiltzaile arrunt batek euskaraz erabil ditzakeen aplikazioen artean xuxen zuzentzaile ortografikoa aipa daiteke, baita Mozilla, Explorer eta Netscape nabigatzaileak ere. Baina hortik aurrera Joxe Rojasek argitu digunaren ildotik, ez dago askoz ere gauza gehiago euskaraz Macintosh batean erabiltzeko.

Nola eskuratu euskarazko softwarea

Lehenengo urratsa eman dugu. Badakigu zer aukera ditugun. Baina nola lor ditzakegu aplikazio horiek? Zorionez, UEUren gidaritzapean euskarazko softwarea biltzen duen katalogo bat dago sarean, www.ueu.org/softkat helbidean, eta bertan aplikazio horietako asko (aipatu ditugunak eta aipatu ez ditugun beste asko) nondik jaitsi edo nola eskuratu esaten zaigu. Zehazki, Office 2000 eta Windows 98 izan ezik, lehen aipatutako gainontzeko guztiak eskuratzeko arazorik ez dugu izango, UEUren katalogoan lotura guztiak aurkituko baititugu, programak saretik jaitsi ahal izateko. Baina Microsoft etxeko bi aplikazio horiek era legal batean eskuratu nahi baditugu, horrelako produktuak saltzen dituen denda batera jo beharko dugu. Office 2000ren prezioa 500 euro ingurukoa da; Windows 98ak berriz, 260 euro balio du.

Software askea edo jabetun motakoa

Ikusten den bezala, diru kontua da software askearen eta jabetun motakoaren arteko desberdintasun garrantzitsuenetako bat. Iñaki Larrañaga EuskalGNUko kideak beraiek zergatik egiten duten software askearen aldeko apustua argitu zigun. Larrañagaren esanetan, "software askea erabiltzeagatik ez da baimen edo lizentzia bakoitzeko ordaintzen, eta horrek bai enpresa, ikastetxe edota instituzio publikoen ikuspuntutik bakoitzaren aurrekontuetan diru aurrezte izugarria dakar". GNU/Linux sistema eragilearen bana-

Zer da?

Cluster-a

Zaharkitutako hainbat ordenagailu elkarrekin sare berezi batean konektatuz guztiak ordenagailu bat bezala lan egiteari ematen zaio "cluster" izena.

EuskaGNU

Software askea bultzatu, zabaltu, garatu eta euskaratzea helburu duen erakundea.

Terminala

Ordenagailu batek terminal gisa egiten badu lan, zera esan nahi du: zerbitzariak egiten duela lanik astunena eta erabiltzaileak terminalean bere ordenagailu propio batean bezala lan egin dezakeela.

Babeslea: Bergarako Udala

Bergarako Udala

**Bergarako Udala,
euskarazko komunikabideen alde**

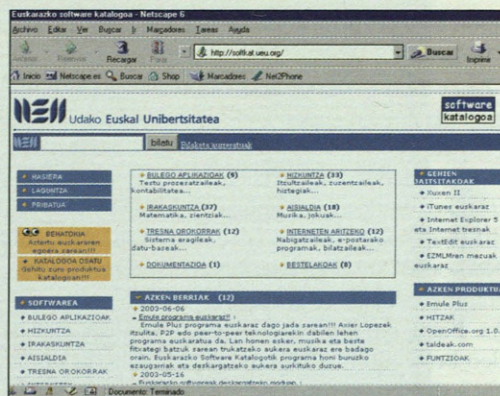
Eusko Jaurlaritzak software ja-bea zein software askea euskaratu ditu. Etorkizuneko asmoei begira, Linux Mandrake-ren 9.1 bertsioa kaleratu nahi du euskaraz. Proiektu horretan euskarazko Mozilla nabigatzailea sartzeko asmoa dago. Bestalde, Windows XP Pro sistema eragilea ere euskaratzeko harremanetan daude Microsoftekin. Eusko Jaurlaritzaren ekimenez itzuli diren programak www.euskadi.net/euskara_softgunetik jaitsi daitezke, Microsoft etxeakoak izan ezik.

keta eskuratzuz, nahi adina ordenagailuetan instalatu daiteke, gehiago ordaindu gabe. Euskaratutako Linux Mandrake 8.2 bertsioaren kasuan banaketa hori Eusko Jaurlaritzak eskuratu zuen eta orain edonork doan eskura dezake Internetetik jaitziz gero, edo hiru euro ordainuz, CD bat eskuratu nahi badu.

Bestalde, datuen babes handiagoa eskaintzen duela dio Iñakik: "Birusen aurrean GNU/Linux sistema eragileak erabiltzaileen datuak era egokiago batean babesten ditu". Gainera, software askea erabiliz zaharkitutzat jotzen diren ordenagailuak zerbitzari, "cluster" edo terminal gisa berrerabil daitezke.

Ezaugarri horiek guztiak software askeak jarraitzen duen filosofiaren ondorioa dira. Filosofia honen jarraitzaileek ezagutzari mugarik ezin zaiola jarri uste dute eta horregatik defendatzen dute eredu parte hartzaile bat, non edonork aplikazio baten jatorrizko kodea erabiliz, aldaketak egin ditzakeen, honela produktua hobetuz. Euskal GNUko kidearen aburuz, horrek euskaldunei AEBen teknologia alorreko mendetasunetik irteteko aukera eskaintzen die.

Eusko Jaurlaritzak softwarea euskaratzera-koan ez du ez bata ez bestea ahaztu. Jaurlaritzaren ikuspuntutik gaur egun Windows sistema eragilea erabiltzen dutenak gehiengoa direnez, horiei euskarazko softwarea erabiltzeko aukera eskaini nahi die. Ahalegin horren emaitza izan dira Microsoft etxearen Word 6.0, Windows 95, Windows 98, Office 2000, Explorer 4 eta 5 eta Outlook Express 5 (azken hiruak Office 2000arekin batera banatuak). Baina, software askeari buruzko interesa handitzen ari denez, erabiltzaile horiei ere euskarazko produktuak eskaini nahi dizkie Lakuako

UEUren web guneak software euskalduna sortzen duten lagunei produktu horiek sarean zabaltzeko aukera eskaintzen die.

Gobernuak. Horregatik euskaratu ditu baita ere Linux sistema eragilea eta OpenOffice.org. Hizkuntz Politikako Araceli Diaz de Lezanak dioenez, "azken finean helburua erabiltzaileei oinarritzeko softwarea euskaraz eskaintzea da, bai batzuen zein besteen beharrei erantzunez".

Itzulpen lanei dagokionez, esan beharra dago jabetun motako softwarea euskaratzera-koan egileen baimena lortu behar dela, dagokiona ordainuz noski. Software askearen kasuan aldiz, programa bat beste inor ez bada ari euskaratzen, edonork dauka aukera ardura-dun izan eta euskaratzea antolatu eta lantzeko. Dena den, badirudi gauzak aldatzen hasi direla eta Araceli Diaz de Lezanak argitu digunez, Microsoft bera ere bere estrategia aldatzen ari da merkatua galduko ote duen beldurrez edo. Hala, Windows XP Pro sistema eragilea euskaratzeko aukera eskaini dio Eusko Jaurlaritzari doan.

Azteratua geratzeko arriskua?

Euskaratze laneak nahiko begi-bistakoa den arazo bat azaleratzen dute. Euskarazko softwarea nahi baldin badugu, merkatuan dagoen azken bertsioa baino zaharragoa den batera mugatu beharko dugula hain zuzen ere. Arazo hau nabarmena da esaterako, Windows sistema eragilearen eta Netscape nabigatzailearen kasuan (begiratu taula).

Arazoaren muina zera da: software baten euskaratze proiektua hasten denean azken bertsioarekin lan egiten dela, baina euskaratze laneak eguneraketek baino erritmo motelagoa eramaten dutenez, sarritan itzulpena amaitzen denean jatorrizko softwarearen bertsio berri bat izaten da kalean.

Iñaki Larrañagak oztupo hori gainditzeko ikusten duen biderik egokiena zera da: "Itzulpen azrolaneko talde handi bat osatzea, softwarearen eguneraketekin bat itzulpenak eguneratzen joateko. EuskaGNUtik dei hau zabaltzea nahi badu, ongi etorria dela, laguntza beti beharrezkoa izaten baita". ■

EUSKARAZKO SOFTWAREAREN BERTSIOAK OSO ZAHARKITUAK GERATZEN AL DIRA?

Softwarea	Euskaratutako azken bertsioa	Merkaturatutako ondorengo bertsioak
Linux Mandrake	Linux Mandrake 8.2	Linux Mandrake 9.0 Linux Mandrake 9.1
Windows	Windows 98	Windows NT 4.0 Windows 2000 Windows Milenium Windows XP
OpenOffice.org	OpenOffice.org 1.02	OpenOffice.org 1.03
Netscape	Netscape 4.51	Netscape 4.6 Netscape 4.7 Netscape 4.8 Netscape 6.1 Netscape 6.2 Netscape 7
Explorer	Explorer 5	Explorer 5.5 Explorer 6
Mozilla	Mozilla 1.3	Mozilla 1.4

• TERMOMETROA •

BABES SOZIALA

Frantziatik zabalduko da Europara pentsioen murriztea

Frantziako Estaturak ari da markatzen Europa osoan erretiroek eta pentsioek izango duten norabidea, beraz, baita Euskal Herrian izango dutena ere. Gehiago eta luzaroago kotizatu beharko da erretiroko pentsioak kobratzeko modua izateko. Kontua horretara iristen bada, murrizketa ederra izango du egungo sistemak. Berrogei urteko kotizazioa eskatuko du zigorrik gabeko erretiroak, 2008. urtetik aurrera (egun 37,5 urte dira eskakizun) eta 42koa, 2020. urtetik aitzina.

DANIEL UDALAITZ

PENTSIOAK ERREFORMATZEN ari dira European azken hamabost urte hauetan, eta, gorabehera horretan, Espainiako Estatura ere heldu dira Frantziari, Alemaniari eta besteetan hartu izan dituzten erabakiak. Azken bolada honetan, berriro iragarri dute etorkizuneko pentsioen beste erreforma bat European. Frantziak hartu die aurrea beste guztiei, baina Alemania

eta Austria ere hasi dira markatzen pentsioen erreformak Europa osoan izango dituen ezaugarriak. Seinالاتzen ari direnaren arabera, diru eta urte gehiagoko kotizazioa ezarriko dute, azkeneko erretiroa lortzeko. Alde horretatik, oraingo sistema kon-tuan hartuta, litekeena da aurrerantzean erretiroko prestazioa %25 murriztagoa izatea. Frantziako Esta-

tuko langileak (jakina, baita Ipar Euskal Herrikoak ere) neurri horien kontra azaldu dira, eta mobilizazioetan dabilta. Baldin Frantziako neurriek Europa osoa kutsatzen badute, orain-go borroka horren harira iragarri dute dagoeneko greba orokorra.

Frantziako Estaturak prestatu duten erreformak, bistan da, Euskal Herriaren parte bati erasango dio.

Pentsioa lan bizitza osoaren arabera kalkulatzeko

Espainiako Estatuan, hilabete honetan hasi dira Toledoko Ituna berritzeko negoziazioak, hain zuzen ere Hego Euskal Herriko euskaldunekin zerikusia dutenak. Bileretako gai nagusi bat pentsioen kalkulua da ezbairik gabe. 1997az geroztik eta gaur egun arte, lanean emandako eta kotizatutako azken 15 urteak oinarri hartuta kalkulatu izan dira pentsioak. Aurreko fasean, 1985etik 1997ra artekoan, lanean emandako eta kotizatutako 8 urteen arabera egiten zen kalkulua. Orain, PPren Gobernuak lan bizitza osoaren arabera kalkulua ezarri nahi du pentsioetan, Toledoko Itun berrituan.

Espainiako Estatuko sindikatuetan, UGT eta CCOO dira gobernuaren solaskideak, eta, kasu honetan, UGTk aurkeztu dio Gobernuari kontrako proposamen bat. Sindikatu horren iritziz, lanean emandako 15 urteren arabera egin beharko litzateke pentsioen zenbatekoaren kalkulua, eta aldia interesdun bakoitzak

erabaki beharko luke. Gaur egun, azken 15 urteen arabera egiten da. Sindikalismoaren arloan, bestalde, Espainiako Gobernuak, nahiz eta Euskal Herrian gehiengoa izan, ez ditu aintzat hartzen sindikatu abertzaleak. Nazio burujaberik ez dugunez gero, euskaldunoi, beste hainbat gorabeheratan bezala, honetan ere Madrildik edo Paristik ezartzen dizkigute gai garrantzizkoak buruzko erabakiak, eta, pentsioen gaia, bistan denez, ez da txiki-keria.

Toledoko Itunaren bidez, erretiroko adinean ere ezagutuko ditugu aldaketak. Agintarien nahiaren arabera, erretiratzeko adin erreala (63 urte) legezko adinera (65 urte) hurbilduko dute gutxienez, baina, ahal izatera, hortik gora luzatuko dute. Alde horretatik, iaz ekin zioten 65 urtetik gorako erretiro atzeratua sustatzeari, eta dagoeneko pentsio handiagoa kobra dezakete lan bizitza luzatzen dutenek.

Nolanahi ere, erreforma hori iritsiko da Hego Euskal Herrira ere, zeren, Espainiako Estatuan, agendan dute Toledoko Ituna berriz negoziatzea, eta, besteak beste, erretiroa hartzeko baldintzak aztertu nahi dituzte. Datorren urtera arte hauteskunde garaian murgilduak egongo garenez, ziur aski, hala PPko gobernuak, nola PSOE alderdiak, oso alde batera utziko dute kontu hori hurrengo legegintzaldira arte. Hala eta guztiz, hasiak dira Toledoko Ituna eraberritzeko bilerak egiten.

Lanordu gehiago eta pagatu ere gehiago

Lanordu gehiago eginaraztea eta diru gehiago kotizaraztea dira helburu. Bai, horixe da gobernu frantzesaren jomuga. Hitz batean esanda, Frantziako Gobernuak pentsioen arloan proposatu duen erreforman honako hauxe da gakoa: urte gehiago eman behar dira lanean, deskonturik gabeko erretiroa lortzeko, eta, ildo horretan, pizgarriak ere jarriko ditu indarrean 65 urte arte lanean segitu nahi dutenentzat. Beraz, orain arteko arau nagusia, hots, 60 urterekin edo gutxiagorekin erretiratzeko, murrizteko ahalegina egingo du. Erreforma

horren arabera, 2008. urtetik aurrera, 40 urte kotizatuak izan beharko ditu erretiro osoa kobratu nahi duen orok; 2020. urtetik aitzina, berriz, 42 urteko kotizazioa izan beharko du. Zenbatekoari dagokionez, %2 eta %3 arteko igoera izango dute kotizazio gutxiak.

Frantziako Gobernuaren planeko eduki gehienak honako alderdi

zehatz hauekin du zerikusia: erretiratzeko adinarekin, kotizatze aldiarekin, pentsioen kalkularekin, kotizazioen erosketaren eta hiru seme-alaba edo gehiagoren kargua izan duten emakumei eman beharreko laguntza familiarrarekin. Funtsean, alderdi horiek jasotzen dituzte joan den maiatzaren 7an Ministroen Kontseilura heldu zen aurreproiektuan. Oposizio alderdien laguntza dutela sindikatuak egiten ari diren mobilizazioak tarteko, litekeena da plan horren arkitektura "doitua" izatea, baina inola ere ez aldatua.

● **Erretiratzeko adinari** dagokionez, mantendu egin dute 60 urterekin erretiratzeko eskubide teorikoa, baina urte gehiagoz kotizatu izanaren mende egongo da alderdi hori. Enpresaburuek ezingo dute exijitu langileen erretiratzeko, baldin 65 urte bete gabeak badira, baina, hala eta guztiz, aurrez jubilatze atea zabalik utzi dute, beharpen edo penalizazio batzuk onartzearen truke. Gaur egun gertatzen dena gerta ez dadin, hau da, 55 urtetik gorako langileek merkatu laborala utz ez

Espainiako Estatuan dagoeneko pentsio handiagoa kobra dezakete lan bizitza luzatzen dutenek.

ALBERTO ELIZAGUI

ERRETIRATZEKO ADINA EUROPA 2001EAN

	Emakumeak	Gizonak	Batez Bestekoa
Portugal	64,2	64,0	64,5
Irlanda	62,8	64,9	64,3
Danimarka	63,0	63,7	63,6
Suedia	62,7	63,3	63,2
Erresuma Batua	62,0	64,2	63,2
Finlandia	61,6	62,4	62,2
Holanda	61,0	61,9	61,7
Alemania	61,4	61,7	61,6
Espainiako Estatuak	61,3	61,5	61,4
Austria	60,3	60,9	60,9
Italia	60,3	60,4	60,4
Grezia	58,5	61,9	60,4
Frantziako Estatuak	58,6	58,7	58,7
Belgika	57,3	58,5	58,1
Luxenburgo	56,0	58,0	57,5

Iturria: Eurostat

dezaten, %3ko prima ezarriko zaie pentsioei 60 eta 65 urte bitartean lanean emandako urte bakoitzeko.

● **Kotizatzekeo aldiari** dagokionez, aurreproiektuak dio funtzionarioek 40 urtez aritu beharko dutela kotizatzen 2008. urtetik aurrera (37,5 urtez kotizatzen dute orain). Beraz, sektore pribatuko langileen kotizazio mailara pasatu beharko lukete. Urte horretatik aurrera, behin 2012. urtera helduta, sektore guztietako langileek 41 urteko kotizazioa izan behar luketela aurreikusi dute, eta 42 urteko kotizazioa 2020. urtera iritsitakoan. Horrela izan ezean, %6an murriztuko zaio pentsioa langile orori, kotizatu gabeko urte bakoitzeko. Dena dela, 65 urte beteak dituztenek, urte gutxiagoz kotizatu izan arren, beherapenik gabe kobratu ahaliko dituzte pentsioak.

● **Pentsioen kalkuluan** berriz, gobernu frantsesak, oraingoan behintzat, ez du argitu zenbateko pentsio mailak lortu ahal izango diren. Gaur gaurkoz, erretiro apalena soldata minimoaren %75 izango litzatekeela bakarrik adierazi du. Beraz, orain baino %5 gutxiago; dirutan, 1.000 euro hileko.

● **Kotizazioen erosketaren** kontuan, Gizarte Segurantzako kotizazioa osatu nahi duten langileek hamabi hiruhileko "erosteko" aukera izango

dute hemendik aurrera. Horixe izango da, beraz, beherapenik gabeko erretiroa eskuratzeko beste bide bat.

Frantziako erreformaren

arabera, 2008. urtetik

aurrera, 40 urte kotizatuak

izan beharko ditu erretiro

osoa kobratu nahi duen

orok; 2020. urtetik aitzina,

berriz, 42 urteko kotizazioa

izan beharko du

Ikasketak edo bestelako arrazoiak tarteko, berandu kotizatzen hasten direnei bereziki interesatzen zaien neurria da hori.

● **Familientzako laguntzen** arloan, aurreproiektuak dio, hiru seme-alabaren edo gehiagoren ardura izan duten emakumeen kasuan, mantendu egingo dela 15 urtez bakarrik kotizatu-ta pentsioa kobratzeko eskubidea. Bestalde, hemendik aurrera gizonak ere izango dute seme-alaben arduragatik orain arte emakumeek bakarrik jasotzen dituzten pentsio hobari zenbait bereganatzeko eskubidea. ■

Sailaren babesletza

MEMESA
INDUSTRIA
HORNIDURAK

Santa Kutz, 25

☎ 943 71 24 11 - Faxe: 943 71 21 19

20550 ARETXABALETA

Etxagibel Notari deuna, 1

☎ 943 71 24 25 - Faxe: 943 71 22 98 - 20500 ARRASATE

Kale Zaharra, 62

☎ 943 71 80 80 - Faxe: 943 71 80 45 - 20560 OÑATI

Kazetariak, ekonomia eta politikaren morroiak

EHUko Txema Ramirez de la Piscina irakasleak, Mikel Aramendi eta Gorka Landaburu kazetariak "Prentsaren rola euskal gatazkan" gaiari buruz esandakoa laburbildu dugu. Ekitaldia Zumarraga-Urretxuko "Euskaldunon Egunkaria"ren aldeko herri plataformak antolatua izan zen. Parte-hartzaileek hedabideen krisi garaia eta botere ekonomikoekiko menpekotasuna azpimarratu zituzten.

MIKEL ASURMENDI

Argazkia: Amaia Sagasti

GATAZKAREN inguruan dagoen inkomunikaziotik irteteko, moderatzaileak demokraziarako trantsizio hasierako kazetaritzara itzuli behar ote den, planteatu zuen abiapuntu bezala. Txema Ramirez de la Piscina-ren ustez iragana idealizatzeko joera izaten dugu sarritan. Gaurkoaren aldean, orduan kazetaritza zeharo ezberdina egiten zen, azken hogeita bost urteetan hedabideak zeharo aldatu dira. Komunikazioaren hainbat arlotan aurrera egin dugu, baina, oro har, egoera korapilatu da. Hedabideen gainean dagoen kontrol ekonomikoak kontrolatzen du egungo kazetaritza. Alabaina, irakaslea egungo kazetari berriekin kritiko azaldu zen: "Gogorik eza antzematen dut kazetari berriengan".

Gorka Landaburuk, "Cambio 16" aldizkariako kazetariak, Euskal Herri-

tik haratago eraman zuen prentsa eta gatazkari buruzko gogoeta. New Yorkeko Dorre Bikien aurkako atentatuak informazioan izan duen eragina aipatu zuen. Euskal gatazka munduko beste gatazkaren testuinguruan kokatu zuen. Egungo globalizazio garaian -bere hitzetan- terrorismoaren agerpen ezberdinak daude, baina ETak burutzen duenari terrorismoa ere deitu behar zaiola esan zuen: "Terrorismoak 50 kazetari biltzen ditu urtero munduan, Euskal Herriko kazetariak barne". Lopez de Lacalle kazetaria eta ETak bere aurka burutu zuen atentatua gogoratu zituen: "1983an, ETak eskutitz bat bidali zigun 'Cambio 16' aldizkariako kazetariari. Gure informazioaren lerroa eta ezaugarriak aldatzea exijitu zigun mehatxuen bitartez. Ezetx erantzun genion". Landabururen hitzetan, orduan kazetari independenteak ziren eta egun ere bai. "Cambio 16" aldizkariak 400.000 ale saltzen zituen hasieran, egun berriz, 50.000 inguru.

Baina, horregatik ez dituzte beren lerro editoriala eta informatzeko moldeak aldatu: "Guk GAL afera ikertu genuen, baita hartaz informatu eta salatu ere. Orain gutxi Espainiako Estatuan burutzen den torturari buruzko gaia eraman dugu azalera". Landaburuk alea erakutsi zuen publikoaren aurrean, baita ETaren atentatuak egindako zaurien arrastoak agerian ere utzi.

Mikel Aramendiren hitzetan, gaur egungo hedabideen eta kazetaritzaren ezaugarri nagusia beren morrontza politikoa da, salbuespenik gabe. Espainiako komunikabideek ez dute gutxienean independentzia bat lortu orainokoa: "Kazetariak notarioa izan beharko luke, baina, zoritxarrez, orokorrean, informazio soila eta iritzia nabasten da errealitatea islatzeko orduan", gehitu zuen Aramendik.

"El coccidito madrileño" entzungai

Ramirez de la Piscina eta Mikel Aramendik ETaren atentatuak

Ezkerretik eskuinera: Gorka Landaburu kazetaria -Mikel Asurmendi, solasaldia-
ren moderatzailea-, Mikel Aramendi
kazetaria eta Txema Ramirez de la Pisci-
na EHUKo irakaslea.

Mahai-ingurua Zumarragako Legazpi
Dorretxean burutu zen, ekainaren 18an.

askatasunaren aurkakotzat jo zituz-
ten. Lehenak Radio Euskadiko "El
cocidito madrileño" saioaren hain-
bat pasarte jarri zituen entzuteko.
Radio Nacional de España, Onda
Cero eta Cope irratiak tertulia-
kideek euskal politikaz jardutean era-
biltzen duten beligerantzia kritikatu
zuen. Gorka Landaburuk, aitzitik, ez
dela orokortu behar esan zuen.
Berak tertuliak, oro har, ontzat jo
zituen eta lankide askoren informa-
zio duina azpimarratu zuen: "Jakina,
hedabideek eta kazetariak ez dute gataz-
ka konponduko. Objektibotasuna lortzea
oso zaila da. Interes ideologikoa gailentzen
da hedabide guztietan", gehitu zuen
Landaburuk.

Gatazkak dikotomia areagotu du

Euskal Herriko gatazkari soluziobide bat eman ahal izateko berebizikoa da hedabideen zeregina. Demokrazia garaia hasi zenetik fase ezberdinak ezagutu ditugu Espainiako Estatuan, kazetaritza egiteko moduak ere ezberdinak izaki.

● 1970eko hamarkadaren bukaeran, demokraziarako trantsizio garaian, arautu gabeko kazetaritza egin zen. Egungoa baino sormen eta konpromiso handiagokoa, zenbaiten ustez.

● 1980ko hamarkadan, ETak Hipercor saltokiaren aurka burutu zuen atentatuak eta haren ondoko Ajuria-Eneako Itunak eragin zuten kazetaritza.

● 1990ko hamarkadan, ETak PPko Miguel Angel Blanco zinegotzia hil zuen. Lizarra-Garaziko Akordioa gauzatu zen ondoren. Bi paradigma agertu ziren hedabideetan. Manipulazio politikoaren paradigma. Honen eraginez, Euskal Herriko eskubide demokratikoak "terrorismoa" rekin identifikatzen dira. Beste paradigma bat informazioa "espektakulo" modura agertzen hastea izan zen. Adituen esanetan, harrezkero, kazetaritzak ez ditu gertakariak ulertarazten.

● 2000ko inguruan, ETA kazetariak hiltzen hasi zen. Halaber, PPren eta PSO-Eren arteko "Terrorismoren aurkako eta Askatasunaren aldeko Ituna" deritzana gauzatu zen. Estatuko politika, Itun horren arabera garatzen omen da gaur egun. Estatuko hedabideak honen diziplinaren pean aritzen dira. Edo, modu batez, hedabideek eragin handia izan dute Itunaren beraren gauzapenean.

Bien bitartean, "Egin" eta "Euskaldunon Egunkaria" indarrez itxiak izan ziren. Biak "Gara" eta "Berria" egunkariak ordezkatuak. Honatx gatazkaren bi aldeak.

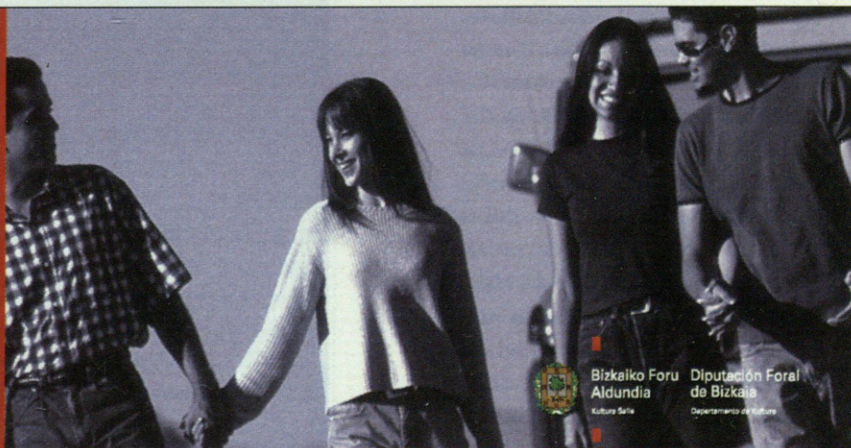
Hedabideek, alderdi politikoek gatazkaren inguruan erabiltzen duten diskurtsoaren dikotomia handiagotu dute: "demokratak eta biolentoak", "unionistak eta subiranozaleak", "konstituzionalistak eta nazionalistak" terminoak, kasu.

Mikel Aramendik, hala ere, hedabi-
deen eragin mugatua azpimarratu
zuen. Ramirez de la Pisciñak bat egin
zuen ikuspuntu honekin eta -Espai-
niako herritarrek ez bezala- euskal
herritarrek informazioa jaso baino
lehen gertakizunei buruzko berezko
iritzi bat dutela, esan zuen Aramendi-
rekin batera: "Gorkak Espainiako Esta-
tuan egiten den kazetaritza ezin dela orokor-
tu dio. Gauza objektibo bat badago ordea:
Espainian ez dute Euskal Herria ezagu-
tzen", gehitu zuen Ramirezek.

Aramendik hedabide publikoak
aipatu zituen ondoren. Lege berezi bat

gauzatu beharra hobetsi zuen, informa-
zioaren balioa arautuko lukeen lege bat.
Kode deontologikoak ez duela balio
esan zuen, bakoitzak bere modura era-
biltzen baitu. "Hedabide pribatuak ez dire-
la independenteak, publizitatearen morron-
tzapean bizirik direla", esan zuen bestalde.
Egungo hedabideen ahuldadea azpima-
rratu zuen. Adibidez, La Razon Esta-
tuaren publizitateari esker bizi dela esan
zuen. Gorka Landaburuk gauza bera
esan zuen El Mundo egunkariak, Tele-
fonikak bere publizitatea ukatu dionetik
bere bideragarritasuna eta etorkizuna
kolokan bide dago. ■

gure
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia

Bero-beroan

Itoitz, uraren eta epaien

zain. Nafarroako Gobernuak boterearen indarra eta irmotasuna irudikatu nahi izan ditu Itoizen eta baita lortu ere, tinkotasunez gainera, gehiengoa eta legea eskuan, edozer egin dezakeela erakutsiz. Itoiz, lehenago Nagore bezala, hondakin bihurtu dute eta datorren urte hasieran, ezusteko handirik ezean, urak irentsiko du. Solidarioek berriz utzi dute agerian azken minutu eta lur eremuak ere erabili nahi dituztela Itoizko urtegiaren proiektua salatu eta honek ukitzen dituen bailaren defentsan. Bestetik, ia hogeitaz urteko lana bideratu duen Itoizko Koordinakundeak ere 'dena ez dagoela galdua' azpimarratu nahi izan du. Iazko irailean Estrasburgon jarri zuen auzia eta 2003ko urte hau agortu aurretik egon daiteke epaia.

'Gara'ren aurkako ebazpena.

Uztailaren 5a, hori da Espainiako Gizarte Segurantzak 'Gara' egunkaria egunero kalean jartzen duten Baigorri Argitaletxe SA eta KIE SA (inprimategia) enpresei eskatzen dien dirutza, hauek 'Egin' kaleratzen zuten Orain Saren enpresa jarraipena direla argudiatuz. Agindua aipatu datarako bete ezean, hondasunen bahiturari ekingo zaiola jakinarazi da. 'Gara'tik adierazi denez, ez da posible Orainen oinordeko izatea, besteak beste, Orain oraindik bizirik dagoelako eta gainera Baltasar Garzon epailearen zaintapean. Zehazki horrela aipatzen ez bada ere, funtsean jarraipen ideologikoa leporatzen zaio 'Gara'ri, gehien harridurarako orain arteko marka juridiko gehienak hautsiz.

Halako aterabidea, halako etorkizun hurbila

EAJko Juan Mari Atutxa, EAJko Gorka Knör eta Ezker Batuko Kontxi Bilbao auzitegien bidean dira Espainiako fiskaltza nagusiaren salaketa onartzen bada. Eta, denak aditzera ematen duenez, berandu baino lehen onartuko da. Tartean eta ondoren atera daitezkeen txinpartez era guztietakoak entzuten dira, baina surik ez bide da faltako bukaeran, nahiz eta ikusi behar zein tamainakoa den. Eusko Legebiltzarra eta Auzitegi Gorena aurrez aurre dira, botere sinbolikoaren harribitxia elkarri lehiatzen. Bide juridiko luzea antzeman liteke, baina irtenbidea azkenean politikoa izango da, bere ondorio guztiekin. Matxinada gisa hartu da Madrilén eta hango botere desberdinak irrikitan dira beren herritarrei euskal errebeldea beste behin nola menderatzen duten erakusteko. Gero eta gehiago hitz egiten da auzi honen atera moldeak marka dezakeela euskal politikaren etorkizun hurbila eta ertaina.

Zer da...

LPEE

Lurralde Petrolio-Esportatzaileen Erakundea (LPEE), nazioarteko ekonomian eragiteko ahalmen handiena duten erakundeetarikoa bat da; izan ere, ekonomien garapenean oinarritzakoa den lehengaia den petrolioaren prezioa merkatu edo garestitu dezake. 1960an, petrolio ekoizle ziren bost herrialdek Bagdaden sortu zuten LPEE ez ditu ekoizle guztiak biltzen. Errusia, Norvegia eta Britainia Handia ez dira erakunde honen kide. Egun hamaika herrialdek osatzen dute: Saudi Arabia, Irak, Arabiar Emirerri Batuak, Kuwait, Iran, Venezuela, Libia, Nigeria, Aljeria, Indonesia eta Qatar. Haren helburuak Europar Batasuneko herrialdeen esku-

bideak defendatzea, petrolio politikak koordinatzea eta bateratzea, eta nazioarteko merkatuetan petrolio gordinaren prezioan egonkortasuna ahalbidetuko duen fronte komun bat osatzea dira. LPEEko partaideak petrolioaren prezioa kontrolatzen saiatzen dira, ekoizpen maila handituz edo txikituz. Merkatuan, eskatzen direnak baina upel gehiago jartzen badituzte, prezioak jaitsi egiten dira, eta behar baino gutxiago jarriz gero, ezinbestean garestituko dira.

LPEEko herrialdeek egun, petrolio gordinaren %35a ekoizten dute nazioarte mailan. Euren erreserbak ordea %75ekoak dira eta, egungo maila berean, 80 urtez ekoizten jarraitzeko nahikoa da zifra hori. Hurrengo batzarra uztailaren 30ean egingo dute Vienen.

Daniel Udalaiz

Talde euskaltzale berriak Nafarroan

HEGOA DU IZENA Tuteran sortu berri den euskara elkarteak. Euskararen erabilera bultzatzea eta herrian plazaratzea du helburu nagusi. Irail aldean lanean tinko hasiko direla adierazi dute. Etorkizunera begira, egoitza bat eskuratzea nahi lukete eta bazkideen eta diru laguntzen bidez ahalbidetzea. Pikuxar Euskal Txokoa berriz Irurtzungo euskaltzale talde batek abiatutako ekimena da. Gazteen topagune bat izateko, euskara eta euskal kultura bultzatzeko ekimenak antolatzeke eta euskaldunen topagune izateko asmoz, herriko taberna bat errentan hartu dute. Beheko solairuan eta gastuak estaltzeko xedez, taberna paratu dute eta goikoa bazkariak egiteko eta ekitaldietarako baliatuko dute.

Aurtengoan haur eskaintza sendotuko du Kultur Errotak. Guztira, 163.000 euroko aurrekontua izango du.

ALBERTO ELOSEGI

Kultur errota martxan

1998KO AZAROAN abiatu zuen Kultur Errota Euskara Elkartearen Topaguneak euskarazko ekoizpen kulturala sustatzeko asmoz. Aurtengorako musika, antzerkia, poesia, dantza nahiz bertsolaritzako 63 ikuskizun aukeratu dituzte Hego Euskal Herrian barna eskaintzeko. Ekaina bitartean belaunaldi ezberdinetara zuzendutako 70 emanaldi egin dituzte eta urtea bukatu artean beste 80 izango dira. 40 elkarteek parte hartuko dute eta 10.000 ikuslerengana iristea espero dute.

Beste "Bat" kalean

AZTERKETA MAKROSOZIOLINGUISTIKOETAN euskarak zein tratamendu izaten duen bildu dute "Bat" aldizkariaren azken alean. Unescoko eta Europar Batasuneko zenbait erakundek hizkuntza gutxituak, euskara tartean, aztertzean azaltzen duten ikusmoldea, alegia. Bestalde, Itziar Idiazabali egindako elkarrizketa eta Behatokiaren 2002ko txostenari buruzkoak topa daitezke orriotan.

Lasarte-Oriako gazteak eta euskara

BIGARREN ALDIZ gazteak eta euskararen gaiari heldu diote Lasarte-Orian. Izan ere, duela hamar urte Joxemari Iraolak osatutako "Euskara eta gazteak Lasarte-Orian" liburua kaleratu zuen bertako Udaleko Euskara Batzordeak eta orain Pello Jauregik izkiriariutako bigarren zatia argitaratu du. Bi ikerlanetan 13 eta 25 urte bitarteko gazteen hizkuntza joerak dira aztergai. Bigarrenean azken hamar urteetan izandako aldaketak, egungo egoera eta etorkizunean gerta daitekeenari buruzko hausnarketa bildu dituzte.

BAHEA

Bautista Barandalla aske utzi dezaten eskatu du Eusko Legebiltzarrak hiru-koaren eta Sozialista Abertzaleen botoekin. Horretarako Kode Penalak preso gaixoentzat aurreikusten duen 92. artikulua aplikatu diezaizoten eskatu dute. Barandallak 'colitis ulcerosa' izeneko gaitza du eta jadanik hainbat ebaketari egin behar izan dio aurre. Hori guztia dela eta, libratzekoak poltsa batera egiten ditu sonda bidez. Barandallaren egoera larria den arren, espetxe zaintzako epaileak askatzeko bezain larria ez dela irizten dio eta gainera aurretik damutu egin behar dela.

Miren Azkarate Eusko Jaurlaritzako Kultura sailburuak "Berria'n: "Nik oso garbi adierazi nuen Jaurlaritzaren ize-nean "Euskaldunon Egunkaria" itxi eta handik denbora gutxira: ikusita "Egunero"n azaltzen ziren iritziak, batek baino gehiagok eskatzen zuela iritzi batekoak eta besteak elkartu eta proiektu berri bat egiteko aukera-baten batek hitzarmen estrategiko hitza ere aipatu zuen, hori bera eskaintzen nuen nik, edo hori gauzatzeari nahi nuen. Ez da hori egiteko modurik izan.

Abian da Udal Hautetsien Biltzarra. Euskal Herriko Udal Hautetsien Biltzarrak biltzen ditu azken hauteskundeetan debekatutako plataformetako kideak eta jadanik udaletan beren eserlekuen jabe diren ezker abertzaleko beste kide ugari. Ezker abertzaleko hautetsi talde batek deituta, hilaren 21ean 500 bat lagun bildu zen Tolosako Leidor zineman eta hautetsi gisa, nazio mailako eztabaida foro bat sortzea erabaki zuten, besteak beste. Gonbitea udal hautetsi abertzale guztiei zuzendua zegoela jakinarazi zuten antolatzaileek, baina ekitaldian ez zen EAJ, EA, Aralar, Ezker Batua edo Batzarreko udal hautetsirik izan.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Mila herritar hil dira Argentinako Santa Fe-n

XXI. mendeko katastrofeen eredu izan daitekeena gertatu berri da Argentinako Santa Feko uholdeekin: deforestazioa, nekazaritza burugabe baten ondorioak, Lurraren berotzea, agintari ustelek oker planifikatutako obrak... eta ehunka herritarren heriotzari buruzko informazioa bahitzea.

ARGENTINAKO MEDIKU adiskide batek Santa Fen apiril honen azken egunetan gertatua aipatu zidan bere e-mailen. *"Arratsaldeko seieta arazorik ez zegoela esan zuen Gobernuak, eta goizaldean jendea bere etxe barruetan ito zen. 24 hildako aipatu dituzte agintariak, baina Onura Gabeko Erakundeek mila aipatzen dituzte. Gertatua eskualde militarizatu egin zuten eta polizia eta soldaduek mugitzen zen edozeri egiten zioten tiro. Gorpua atera eta exekutatzen ari dira..."*

Hemen 24 heriotzen albiste laburrarekin geratu ginen. Nazioarteko aktualitatea segitzen zuten kazetariak ere ahaztua zuten gaia. Baina gure lagun hori ez zegoen paranoiak jota: sekulakoa izan da Santa Fen gertatu berri den hondamendia.

Euskaldun batek -Juan de Garaik XVI. Mendean fundatutako Santa Fe hiria Argentinako iparraldean dago, 400.000 biztanle ditu eta bere inguruan bildutako konurbazioan denetara milioi lagun inguru bizi dira. Oihan tropikaletatik datorren Parana ibaiaren arroan dago, horren eta bere adarra den Sala-

do ibaiaren tarteko ordoki zabaletan eraikita. Lehen ere uholdeak ezagutu ditu hiriak, historian erregistraturik geratu den 1905ekoa adibidez, eta beti hango udazkenean jazo dira. Baina hauek asko ugaldtu dira azken urteetan: 1983, 1992 eta 1998koak gogorrak izan ziren.

Hala ere, bereziki larria da apirilaren 29an eta ondorengo egunetan gertatutakoa. Argentinarraren Lurraren Lagunek erakundeko koordinatzailea den eta Nazio Batuek berrikitan sartutako Jorge Cappelletti honela definitu du: *"Argentinak bere historian nozitu duen ingurumen hondamendirik handiena izan da, baina era berean saibestu zitekeen katastroferik okerrrena ere bai"*.

Uraren Institutu Nazionala erakundeko jakitunak urtariletik ari ziren abisatzen Atlantikoko urak inguru horretan ohi baino askoz beroago zeudela, eta Santa Feko iparraldeko zenbait kazetarik alarma deia egin zuen, pilotzen ari zen ur kopurua zela medio. Baina agintariak ez zuten jaramonik egin. Eta horrela iritsi zen apirilaren 28a.

Astelehen horretan Salado ibaia ohi baino kasik 6 metro haziago zetorren, eta hala ere agintariak ezikusiarrena egin zuten, 100.000 lagun urak erraz harrapatuko zituen auzoetan bizi direla jakin arren. Gauean urek gainezka egin zuten, baina 29 goizean oraindik alkateak zera zioen: *"Ez dut uste ebakunazio handi baten ordua denik"*. Berak salbu zeudela esandako auzoetan ura sartzen ari zen eta arratsalderako ordu bakoitzeko ehun metro zabalagoa zen ibaia.

Asteazkenean hiriaren zati handi bat urpean zegoen, eta eguerdian

kasko historikoa estali zuen, sekula ikusi gabekoa. Arratsaldean hiri inguruko zenbait autobide lehergailuz zulatu behar izan zituzten: urek bere bidean behera egiteko oztopo nagusiak zirela demostratuta zegoen berriro ere.

Gau eta egun luze guztietan horietan, herritarrek beren kabuz moldatu behar izan zuten. Askok, teiltatu edo terrazetara igo eta ibaiak ez estaltzeko otoitz egitea beste erremediorik ez zuten. Txalupa bakarrak, herritarrenak ziren, eta horiek hondoratuta ito ziren asko eta asko. Armadak oso berandu erreakzionatu zuen eta katastrofe horri erantzuteko ezarri zituen medioen zerrenda negar egiteko modukoa da.

Komunikabideek ondoko egunetan 24 hildako eta ehunka desagertu aipatu zituzten. Euskal Herrian askok pentsatu genuen 1983an hemen gertatutakoaren antzekoa izan ote zitekeen. Baina "ehunka desagertu" horietan dago diferentzia. Tragediaren ondoko egunetan -mundutarrok ordurako beste lekuetan "pil-pilean" dauden gertakizunei begira geunden- auzo elkarte eta bestelako mugimenduetako jendea ehunka lekukotasun lazgarri biltzen hasi zen.

Horietatik jakin dezakegu Santa Fe eskualdean -egitura ekonomiko osoa hondatuta geratzeaz gain- aitortutako 24 horiek baino askoz gehiago izan direla laguntza faltaz eta planifikazio-

Miloi bat biztanle inguru bizi den Santa Fe konurbazioa kasik erabat suntsiturik dute apiril hondarreko uholdeek. Hasieran aitortutako 24ak baino askoz gehiago izan dira itota hil direnak, eta egozina handia da hango herritarren artean. Uholdeen kontrako neurriak ez hartu eta gainera armada bera laguntzeko baino biztanleak kontrolatu eta egurtzeko erabili dutela salatu dute.

aren ondorioz hildakoak. Ehunka heriotz izan dela segurua da, eta zenbait erakundek kopurua milaraino igotzen du.

Salaketa horietan ageri dira agintariek heriotzak ezkutatzeko erabilitako trikimailuak: identifikatu gabeko gorpuak ezkutuan erre, lekuri kaltetuek militarizatu eta hango informazioa bahitu, identifikatu bai baina uholdeek eragindakoen zerrendan ez sartu... Eta kexu direnak zanpatu. Horrela, gertatzen ari zena salatu zuten lau suhiltzaile lanetik bota zituzten "laguntza materiala ostu" zuten aitzakiarekin.

Agintarien ustelkeriak hondamendiraino eramán duen Argentina honetan, Santa Feko burokrata eta politikariek bazuten, izan ere, zer ezkutatu.

Herritarrek gogoan dute 1983an urek eramán zutela Zubi Eskegia-Santa Feren ikur bihurtua zena- zergatik eta uholdean ibaiak dakarren indarra kontuan eduki gabe eraiki zutelako.

Agintariek ez zuten horrekin ere ikasi, eta geroztik eraiki diren autopistak eta abar berriro bihurtu dira herritar gaixoentzako tranpa errukigabe. Kalteak areagotzeko, aspaldi ibaiaren indarra kontrolatzeko planifikatu eta aurrekontua ere bazuten obrak egin gabe zeuden. Ikusi den bezala, gero eta ugariagoak diren uholdeetatik babesteko egindako plangintzak ere ahulegiak ziren, eta horiek aurreikusitako materiale eta neurriak ere ez zeuden prest.

Hondamendien loterian sari berezia irabazteko txartel asko zeuzkan Santa Fe eskualdeak. Planeta gero eta beroa-

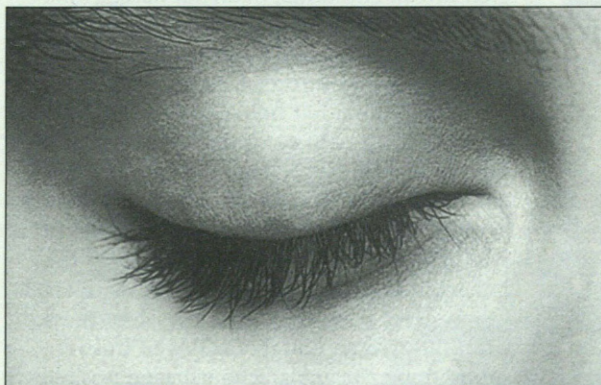
go eta orain arte Parana arroa erregulatzen zuten Brasil, Bolivia eta Paraguayo-ko oihanak egunetik egunera birrindua go... ondorioz, gero eta ur gehiago eta abiadura handiagoz ibaietan behera, non eta monolaboreek hondatu dituzten Argentinako lautada handietan. Urak bere aurrean oker diseinatutako autopista eta bestelako oztopoak aurkitzeko.

"Tranpa egin diezaiokegu moralari -idatzi du Jorge Cappelletti maiatzaren 3an politikan gezurra erabili ere bai. Baina bromarik ez dute onartzen ez klimaren aldaketak, ez txiritasuren ngalketak, eta ez uraren eta uholdeen erabilerak".

Broma gutxi ikusi da Santa Fen beren senideak eta zituzten ondasun apurrak galdu dituzten lekukotasunetan. Baina kazikismoaren errezeta zaharra erabiliz beti agintean jarraitzen duten buruzagiek berriro ere arriskurik handiena -informazioa- kontrolatzea lortu dutela dirudi. Beraz, adi hurrengo tragediari.

Jorge Cappelletti maisutasunez definitu du ikusitakoa: "Santa Fekoa bezalako hondamendiek formula bati erantzuten diote. Errezetak ez du bertsio egiten: agintariek okerretatik ez dute ikasten, informazio zientifikoak axolarik ez die eta hori interpretatzeko gai ez dira, eta funtzio publikoa harrokeria eta utzikieriaz erabiltzen dute. Kasu honetan osagai gehiago ere izan da: abisuei kasurik ez zieten egin, erreakzionatzen izugarri mantsoak izan dira eta botoemaile pobreak abandornatu egin dituzte, hogeitaz haiei agintea eman dieten botoemaile txaro horiek". ■

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuen**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Emilio Lopez Adan

Gurea geuk kudeatu

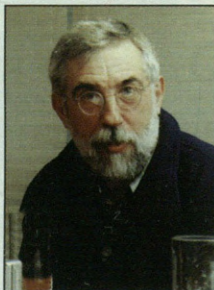
A

zken hauteskundeek, berriz ere, ezker abertzalearen muga potentzialak erakutsi dituzte. Aukera guztiak kontutan hartuta, jende andana biltzen da: baliorik gabeko bozak, zerrenda onartuak, Aralar eta

Batzarreko hautesleak, Zutikeko mentsak eta nazka eginda bozkatu ez duten asko, denen artean aise 250.000 edo izanen dira. Horra ezker abertzalearen sostengu potentziala. Berriz, gune fidelena zenbatek osatzen duten, hori ez dakigu. Lagunen artean, badituzte AuB bozkatu dutenak, nahiz eta baldintza normaletan Batasunari bozik ez emateko gogoia izan; errepresio lotsagabearen aurka, solidaritateak gaina hartu dio barne kritikari. Noski, kasuak dira eta asko ala gutxi diren ezin erran, baina galdera, hauxe: zenbat dira gune gogorrean, 150.000? 100.000? Eta egurraren egurrez eta garaipenik gabe, noiz arte eta zenbatek irau-nen dute fidel? Batek daki... Hegoaldeko ezker abertzalearen mugak elastikoak dira oso, nonbait 100.000tik 250.000ra.

Kopuru eta proportzio errangarriak dira; erdia edo bi aldiiz halako izatea ez da deuske-ria, are gutxiago estrategia egokitzeko garaie-tan. Estatuak erasotzen du abertzaletasuna eta ongi baliatzen da nazioarteko giroaz, askata-sun demokratikoen murriztekoa. Segurtasu-naren ideologiarekin eta terrorismoa arbuia-tzeko estakuruaz, AuBko zerrenden baztertzeak ez dio fakturarik pasa gobernuari; Europan ez du eskandalurik sortu, Espainian politikari, komunikabide eta herriaren baime-na ukan du, eta, euskal populua, gurea, ez da altxatu.

Eraso denboran, estrategiaz mintzatu behar, ideologia eta sentimenduak beren lekuan eza-rriz. Estrategiaren funtsa ez da hitz azkar eta sentituekin lagunen berotzea, baizik eta inda-rrak metatu eta baliatu etsaia menderatzeko, helburuak erdiesteko. Alferrikako da boto nuluen errepresentatibitatea eta zilegitasuna aldarrikatzea egiazko botere-lekuak besteen eskuetan gelditzen badira. Alferrik gero bes-teei "exigitzea" zilegi dena eman dezatela. Hauteskundeen bidez indarrak kendu dizkiete Batasunari eta ezker abertzaleko Udalbiltzari: nondik ukanen dituzte diruak, aretoak, komu-nikabideak? Demokrazia errepresentatiboan boterea hauteskundeen bidez lortzen da: bozak bildu postuak galtzeko ez da mauka bat, ez da marka ona.

ALBERTO ELOSEGI

«

Indar
instituzionalen
galtzea onar
daiteke beste alor
batetan indar
handiagoak
biltzeko.
Teorian edo
abstraktuan,
defendagarria da;
beste leku
eta garaietan
gertatu da ere;
baina nork erran
lezake gurean
eta laster
gertatuko
denik?

»

Indar instituzionalen galtzea onar daiteke beste alor batetan indar handiagoak biltzeko. Teorian edo abstraktuan, defendagarria da; beste leku eta garaietan gertatu da ere; baina nork erran lezake gurean eta laster gertatuko denik? Nork aitzinatu herriak berak eraikiko dituela administrazioetatik aparteko egitura berriak eta egitura horien bidez oraina kudea-tuko eta etorkizuna ekarriko? Zeinek eraiki? Jazarri ez den herriak? Eta zein egituretan? Mugimendu soziala, adibidez? Mugimen-du horiek jendartea aldatzeko protagonismoa izanen zutela duela hogeitazko ametsa zen, inon gauzatu ez dena. Eta hemen eta orain gauzatuko? Zinez, kontrabotereen eta kudeantza alternatiboaren agiantzak esneketa-riaren ipuina dira: pegarra hautsia da.

Baliteke ere alor instituzionalak zein herri-koiak munta gutxi izan, fidel fidela gelditu den gune gogorak oso erakunde militar indartsu eta egikorra sostengatzen duelako. Ongi. Garaipen politiko-militarraren ame-tsak mito bezala funtzionatzen du eta, beraz, justifikazio gutxi behar du. Alta, azken hogeitazko urteotan ekarri duen garaipen bakarra bere iraupen propioa izan da; ETArekin ekintzak zer diren ikusita, arrazoi guztiak ditugu fida-gaitz izateko: ez gara bide horretatik garaile aterako.

Bai, badira iraun bitartean irabazle direla sinesten dutenak. Hauteskundeen erakaspén argia izan da. Irauteko, orain bezala edo txar-rago irauteko ere, bada jende nahikoa. Insti-tuzioetatik kanpo eta herri mugimendu autar-kiko eta isolatueta bizitzeko, kartzela, marginazioa eta errepresioa sufritzeko, prest ditugu mila eta mila euskaldun. Haien buruza-gien hitzak entzunda, badirudi hamar mila baliente horientzako egin dutela programa, eta haren arabera beste hogeitazko urte egonen gara gauden gorpil zoroan. Baina, beharbada, beste programa bat beharko genuke, hain ausartak izan nahi ez duten berrehun edo hirurehun mila biltzen ahal dituen. Eta ara-zoa ez da soilik azken helburuentzako bide egokiena aukeratzea; kartzelan, herbestean edo zokoratuta diren etorkizunak ere beharko du programa berria, errealista eta zabala, zeren marginazioa hautsiko duen masa kritiko horretan baitatza ETArekin bukaera modu duinez negoziatzeko gaitasun posible bakarra. ■

Ekainaren 21etik aurrera Zure kioskoan

Euskaldunok behar dugun **berria**

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-Oria